

Prevence rizikového chování a sociálně patologických jevů v nízkoprahových zařízeních

Dominik Hanáček

Bakalářská práce
2024

 Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

Akademický rok: 2023/2024

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Dominik Hanáček**
Osobní číslo: **H180130**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **Kombinovaná**
Téma práce: **Prevence rizikového chování a sociálně patologických jevů v nízkoprahových zařízeních**

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti rizikového chování, prevence a nízkoprahových zařízení.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvalitativního výzkumu formou polostrukturovaných rozhovorů a kazuistik.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

- KABÍČEK, Pavel, 2014. Rizikové chování v dospívání a jeho vztah ke zdraví. Triton. ISBN 978-80-7387-793-4.
KRAUS, Blahoslav a Stanislava HOFERKOVÁ, 2016. Ke vztahu sociální pedagogiky a sociální práce. Sociální pedagogika. ISSN 1805-8825.
KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ, 2001. Člověk – prostředí – výchova: k otázkám sociální pedagogiky. Brno: Paido. ISBN 8073150042.
MAREŠOVÁ, Alena, 1997. Sociálně patologické jevy u mládeže a návrh opatření k omezení jejich vzniku. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci. ISBN 8086008347.
MATOUŠEK, Oldřich, Jana KOLÁČKOVÁ a Pavla KODYMOVÁ, 2005. Sociální práce v praxi. Praha: Portál. ISBN 2-1251-383.

Vedoucí bakalářské práce: **doc. Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **10. ledna 2024**
Termín odevzdání bakalářské práce: **26. dubna 2024**

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

doc. Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

Ve Zlíně dne 10. ledna 2024

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. ke komerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně...24.4.2024

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů předkonáním obhajoby zveřejněny knihovně veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bezohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mající obvyklé podmínky právo naučavření licenční smlouvou užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autorka nebo autor školní dílo svolení bezvázného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějících projevů jejich vůle soudem. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělků dosažených souvislostí s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ANOTACE

Bakalářská práce se zaměřuje na nízkoprahová zařízení a hodnotí jejich přínos v prevenci sociálně patologických jevů a rizikového chování. V teoretické části přibližuje poznatky o rizikovém chování mladé generace a přibližuje co je zdrojem a příčinou vzniku těchto negativních projevů chování. Dále osvětluje druhy prevence jako protipól rizikového chování. V práci je dále zmapováno historické pozadí vzniku nízkoprahových zařízení, která v naší republice mají kratší historii než v zahraničí. Popisuje jeho počátky, které byly poměrně chaotické až po dnešní vysoce sofistikovanou a propracovanou sociální službu. Ve výzkumné části lze nalézt rozhovory realizované s pracovníky vybraného nízkoprahového centra v okresním městě východní Moravy. Hlavní ambicí této práce je zjistit, zda je v daném městě nízkoprahové zařízení potřebné a prospěšné a optikou pracovníků zjistit, zda se podílí a jakým způsobem na prevenci vzniku rizikového chování soudobé mládeže.

Klíčová slova: sociálně patologické jevy, rizikové chování, děti a mládež, prevence, nízkoprahovost, nízkoprahová zařízení.

ANNOTATIONS

The bachelor thesis focuses on low-threshold facilities and evaluates their contribution to preventing socially pathological phenomena and risky behavior. In the theoretical part, it introduces findings on risky behavior of the young generation and explains what the sources and causes of these negative behavioral manifestations are. It further elucidates types of prevention as a counterbalance to risky behavior. The thesis also maps the historical background of the emergence of low-threshold facilities, which have a shorter history in our country than abroad. It describes its beginnings, which were relatively chaotic, to today's highly sophisticated and elaborate social service. In the research part, interviews conducted with workers of a selected low-threshold center in the district town of Eastern Moravia can be found. The main ambition of this thesis is to find out whether the low-threshold facility is needed and beneficial in the given town, and from the perspective of the workers, to determine whether and in what way it contributes to preventing the emergence of risky behavior among contemporary youth.

Keywords: socially pathological phenomena, risky behavior, children and youth, prevention, low-threshold, low-threshold facilities.

„Jedním z nejkrásnějších zadostiučinění v životě je, že kdykoli se upřímně snažíme pomoci jinému, pomáháme i sami sobě.“

Ralph Waldo Emerson

„...lepší negativním jevům mezi mládeží předcházet, než je pouze napravovat.“

Don Bosca

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucímu této bakalářské práce panu doc. Mgr. Jakubovi Hladíkovi, Ph.D. za odborné a pedagogické vedení, podporu, podnětné rady a připomínky i trpělivost během konzultací.

Můj velký dík vyjadřuji i všem pracovníkům Nízkoprahového zařízení v Uherském Hradišti, kteří se mnou spolupracovali a byli ochotni podělit se o své životní příběhy, názory, radosti i starosti, které jim tato práce přináší.

V neposlední řadě chci vyjádřit i poděkování své rodině za zázemí a oporu. Vzhledem k možnosti proniknutí do citlivých a ožehavých témat, které se mně během mého výzkumného šetření otevřela, bych chtěl touto cestou taktéž poděkovat svým rodičům a prarodičům za to jak krásné a bezstarostné dětství a léta dospívání mně umožnili prožít.

OBSAH

ÚVOD	12
I TEORETICKÁ ČÁST	15
1 SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÉ JEVY.....	16
1.1 DEFINICE	16
1.2 SROVNÁNÍ POJMŮ SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÉ JEVY A RIZIKOVÉ CHOVÁNÍ.....	17
2 RIZIKOVÉ CHOVÁNÍ	19
2.1 ZÁŠKOLÁCTVÍ.....	21
2.2 ŠIKANA.....	25
2.3 ZÁVISLOSTI DROGOVÉ A JINÉ	28
2.4 KRIMINALITA MLADISTVÝCH.....	31
3 PREVENCE RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ.....	35
3.1 PRIMÁRNÍ	35
3.2 SEKUNDÁRNÍ.....	36
3.3 TERCIÁRNÍ.....	37
3.4 PRACOVNÍCI PŮSOBÍCÍ V OBLASTI SOCIÁLNÍ PREVENCE.....	38
4 ÚLOHA NÍZKOPRAHOVÉHO ZAŘÍZENÍ V PREVENCI RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ	42
4.1 NÍZKOPRAHOVÁ ZAŘÍZENÍ	48
4.2 HISTORIE	50
4.3 NÍZKOPRAHOVÉ ZAŘÍZENÍ V UHERSKÉM HRADIŠTI.....	52
4.4 MOŽNOSTI VÝZKUMU A JEHO VYUŽITÍ V KONKRÉTNÍM ZAŘÍZENÍ.....	56
II PRAKTICKÁ ČÁST.....	59
5 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ V NÍZKOPRAHOVÉM ZAŘÍZENÍ.....	60
5.1 KVALITATIVNÍ VÝZKUM	60
5.2 VÝZKUMNÝ CÍL.....	60
5.3 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	60
5.4 VÝZKUMNÝ SOUBOR	61
5.5 METODA OTEVŘENÉHO KÓDOVÁNÍ.....	62
6 NA ZÁKLADĚ ANALÝZY VZNIKLY TYTO KATEGORIE:.....	64
6.8 INTERPRETACE VÝZKUMU.....	88
ZÁVĚR	97
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	103

ÚVOD

Ve své bakalářské práci se zabývám prevencí, která probíhá v konkrétním Nízkoprahovém zařízení v Uherském Hradišti. Ke zvolení tohoto tématu mě vedl jeden důvod. A tím bylo zjištění, že ačkoli nízkoprahová zařízení v naší zemi fungují již od počátku 90. let nemá širší veřejnost ani v současné době povědomí o co v nich skutečně jde a o jaké principy se opírá jejich existence. Když jsem toto téma probíral se svými známými, ověřil jsem si, že skutečně o nízkoprahových zařízeních nic neví. Reflektují je jako nějaké kluby, které působí ve vyloučených lokalitách, kam docházejí děti ze sociálně slabých rodin a minoritních skupin s prokriminálním chováním. Něco jako "past'ák" bez noclehu, kde na tyto děti dohlíží dobrovolníci. To mě na jedné straně po takové době jejich fungování udivilo, na druhé mě to však vůbec nepřekvapilo, neboť stejné povědomí jsem měl i já před pár lety, než jsem v Nízkoprahovém zařízení v Uherském Hradišti před lety krátce působil v rámci letní brigády a jako záskok za nemoc. Do té doby jsem neměl vůbec informaci o tom, že takové zařízení se v Uherském Hradišti nachází, přestože již léta sídlí v budově, vzdálené pár metrů od mé střední školy. V době svého krátkého pracovního působení jsem získal náhled na to, jak provoz zařízení funguje, že zde nepracují dobrovolníci, ale lidé s vysokoškolským vzděláním, kvalifikovaní a potýkají se denně s nejrůznějšími situacemi na které musí adekvátně reagovat. O tom, jak je tato práce složitá a zodpovědná jsem se však přesvědčil až při bližším kontaktu a zkoumání, při realizaci této bakalářské práce. Z tohoto důvodu jsem se na chod zařízení, jeho uživatele, způsob práce s nimi a zhodnocení výsledků této práce zaměřil optikou samotných pracovníků. Mou ambicí je přiblížit jejich práci veřejnosti a upravit stále zkreslený pohled, který převládá. Může být takto inspirací pro ty, kteří přemýšlí o své budoucí profesní kariéře a naplňuje je pomoc druhým, kteří ji potřebují. Pohledem pracovníků chci ukázat s čím se takový pracovník musí dnes a denně potýkat. Jsou průvodci v nejobtížnějším věkové etapě. Jsou doprovázejícími mezi uzavírajícím se světem dětství a přechodem do adolescence. V této době se mladí lidé potýkají s celou škálou problémů, hledají sama sebe, své místo ve světě. V rozbouřených a nejistých vodách jim házejí záchranný kruh jejich blízcí, rodiče, prarodiče, sourozenci, rodina. Uživatelé zařízení často tuto možnost nemají. V jednom se veřejnost a pohled lidí na zařízení nemýlí. To je skutečnost, že uživatelé zařízení jsou opravdu často děti ze sociálně slabých a nestabilních rodin.

V těchto rozbouřených vodách zrání ve svých nejbližších nenachází oporu ani zájem. Pracovníci takových zařízení si tuto skutečnost velmi dobře uvědomují. Svou snahu a energii zaměřují na to, aby špatný start nezapříčinil bezcílný běh, uklouznutí nebo hluboký pád. Jak jsem zvolil název pro jednu z kategorií, je to cesta dlouhá, cíl je jasně daný. Cesta a její délka je navíc nejistá. Nabízená služba je totiž dobrovolná. Mladí lidé se rádi baví, ale neradi se zabývají, pro ně, nepříjemnými věcmi. Mají tendenci je odsouvat. Pracovníci mají omezený čas, po který mohou věci napravovat. Proto opět na nich záleží, jak dokážou uživatele zaujmout, získat a udržet si jejich důvěru a najít si k uživateli vztah takový, aby jim umožnil zasáhnout do probíhající nebo hrozící životní situace uživatele, která vyplývá z jeho životního stylu, způsobu smýšlení o světě a zažitých vzorců chování. V takových situacích je třeba obstát jak profesně, tak lidsky. Uvědomil jsem si, že tato sociální služba a práce zde je velmi nedocenená a není doceněna ani její služba pro společnost, neboť je nesporné, že zastává důležitý preventivní prvek. Prevenci představuje prostředí, ve kterém kontakt uživatelů a pracovníků probíhá. Jejím nositelem jsou dlouhé hodiny rozhovorů, rozebírání a vzájemné komunikace mezi uživateli a pracovníkem. Vhodně volené sociální a krizové intervence. Prevence je efektivní, neboť probíhá ve věku, kdy lze ještě má tu moc předurčit další životní cestu, přenastavit zažité vzorce chování a jednání. Do zařízení dochází nejmasověji děti ve věku 12-16 let. Je to doba, kdy dozrávající dětská psychika v tomto období transformuje do stadia zralejšího uvažování a rozhodování. A také doba, kdy může dojít k uvědomění a prozření. Pracovníci těchto zařízení si každodenně ověřují, že šrámy na dětské duši bývají hluboké a často potlačované. To se může projevat útekem z domova. Útek od neveselé reality do chvilkově bezstarostného světa, který si přivodí pomocí nejrůznějších návykových látek a rizika, které z toho pramení nevnímají a nechtějí si připouštět. Útek od školních povinností, nerespektování docházky a chování za školu, kde v partě stejně smýšlejících vrstevníků nacházejí pro tyto aktivity pochopení a uznání. Tyto děti se často uchylují i k drobné kriminální činnosti, aby se alespoň částečně vyrovnaly svým vrstevníkům, které věci zajistí jejich starostliví rodiče. Napětí a tlak, který pociťují ze svého žití ventilují do násilí verbálního či fyzického, páchaného na svých slabších spolužácích, a alespoň na chvíli cítí, že mají nad někým převahu nebo se naopak stávají pro svůj společenský status nebo status své rodiny sami terčem posměchu a šikany. V teoretické části bakalářské práce se zabývám právě těmito 4 typy sociálně patologických jevů a z nich pramenícího rizikového chování, kterým ohrožují tyto děti nejen sebe, ale i své okolí. V dalších bodech teoretické části se taktéž zabývám druhy a rozdělením prevence a v neposlední řadě přibližuji počátky vzniku nízkoprahových zařízení v naší zemi. Jejich vznik

byl reakcí na přiznání si skutečnosti, že takové jevy se ve společnosti vyskytují a je třeba na ně reagovat. Dotýkám se také průběhu přerodu z divokých počátků do dnešního stadia propracované služby a její preventivní složky.

V praktické části očima tří pracovníků Nízkoprahového zařízení v Uherském Hradišti přibližuji jejich pohled na tuto záležitost. Z realizovaných rozhovorů jsem získal zajímavá data, které jsem v praktické části shrnul a získal odpovědi na stanové otázky a výzkumný cíl. Díky svému výzkumu jsem si uvědomil, že tato služba je velmi pro společnost potřebná a prospěšná. Vnímám ji nejen jako potřebnou, ale také moderní, aktivně reagující na změny, přizpůsobující se okolnímu prostředí i jednotlivcům. Dynamicky se vyvíjející a flexibilní. Pohledem pracovníků a shrnutím získaných dat bych chtěl, jak jsem již uvedl, inspirovat budoucí kontaktní pracovníky a přiblížit jim obsah a smysl této nelehké profese. A svým způsobem i varovat ty, kteří váhají. Tato práce není totiž pro každého. Odborné literatury s touto tematikou stále není ani v dnešní době dostatek. Je třeba si uvědomit pro budoucí možné zájemce o tuto práci, že s sebou nese obrovský díl zodpovědnosti a také potřebu vysoké psychické odolnosti a stability. Kontaktní pracovník je totiž každý den v kontaktu s problémovou mládeží a cítí jako svou povinnost věci napravit. Musí však být připraven, že se to podaří jen u některých. Je to práce pro lidi, kteří jsou ochotni do ní vnášet svůj osobní přístup, energii, atmosféru, tišit obavy a mírnit problémy. Je to práce pro ty, kterým nevádí nedocení od laické a mnohdy i odborné veřejnosti, neboť výsledky jejich práce jsou těžko měřitelné. Musí být smíření s tím, že obrovská dávka energie a úsilí se jim zhodnotí jen částečně. Při této práci více vydávají, než dostávají. A v neposlední řadě je to práce pro lidi, kteří neztrácejí víru a naději, a tak trochu je nepřestává bavit boj s větrnými mlýny.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÉ JEVY

1.1 Definice

Sociální patologie, pod tímto názvem klasifikujeme jevy, které jsou pro společnost nežádoucí a krajně rizikové. Sociální=společenský. Patologie – název je složen z řeckého pathos (=choroba) a logos (=nauka). Patologie je tedy nauka o chorobných pochodech a změnách v lidském organismu. Radíme sem jevy, které porušují právní, morální i sociální společnosti. Tento pojem zavedl Herbert Spencer jako sociální paralelu biologických onemocnění. Podle Spencera jsou sociálními chorobami nejhroženější ti lidé, kteří se nejsou schopni adaptovat ve strukturální diferenciaci společnosti. Sociologové však biologismus odmítají a pojem patologie užívají označení sociální deviace nebo sociální dezorganizace. Émile Durkheim chápal sociální patologie jako vědu, která se zabývá způsoby chování odchylojících se od stanovených norem. Nutno podotknout, že Durkheim zároveň vnímal tyto nežádoucí jevy jako neoddelitelnou součásti společnosti a viděl v nich i určité pozitivní funkce. Jako negativní deviaci (odchylku) uvádí například alkoholismus, týrání, vandalismus, drogovou závislost, a ta se může přetavit do pozitivní odchylky jako je abstinence nebo přehnané dodržování etikety (internetový zdroj: <https://studijni-svet.cz/socialne-patologicke-jevy/>)

Norma je pravidlo. Reguluje chování člověka ve společnosti a vytváří tím sociální řád. Určuje způsoby chování jako přiměřené, jiné jako nepřijatelné. Normy mají svou dynamiku, neboť podoba normy závisí na místě a na čase. Jiné normy platí v arabských zemích a jiné například v Evropě a taktéž nelze srovnávat normy platné ve středověku a platné dnes. Obtížnost definování normality zapříčiňuje obtížnost vymezení určování patologického chování. V každé společnosti však existuje jistý nepsaný toleranční limit, jakási míra snášenlivosti k chování a dodržování norem druhými jednotlivci a překročení limitu pak můžeme vnímat jako odchylku od platné normy (Sochůrek, 2001).

Procházka představuje normy jako právní, které jsou ukotveny v zákoně a za jejichž porušení zákon ukládá sankce a normy, které jsou etické. Na základě jejich porušení může být jedinec na základě skupinového nebo veřejného mínění ze společenství do něhož dosud náležel. Takové vyloučení může pak znamenat vyšší zlo než samotné sankce právní. „*Sociálně patologické jevy jsou pak ty, které jednoznačně porušují historicky vybudované hodnoty a normy dané společnosti a narušují tak bezkonfliktní soužití společnosti.*“ (Procházka, 2012,

s. 133) Procházka se také odkazuje na první teorie společenského vývoje, kde se pojem sociální patologie objevuje u Herberta Spencera a Émila Durkheima. Další přístup, jak uvádí Procházka, k tomuto tématu a pojmu poznamenala sociologie první poloviny 20. století. Obdobný pohled na sociální deviaci jako Spencer, sdílí i Vágnerová. Podle ní nemoc vytváří sociální deviace v kombinaci s biologickou patologií. (Vágnerová, 1999). Také Ondrejko (2004) zmiňuje vazbu mezi sociální deviací jako chováním odrážejícím se od pojetí sociálních norem. Tento autor rozlišuje 3 typy chování: normokonformní, tedy takové, které je v souladu s normami společnosti, dále nonkonformní, kterým charakterizuje chování výrazné, nápadné až provokující, ale které je stále v tolerančním limitu. V neposlední řadě chování deviantní, které je disociální, asociální a antisociální, delikventní a kriminální.

1.2 Srovnání pojmů sociálně patologické jevy a rizikové chování

Vymezení pojmů:

Termíny, které máme v úmyslu srovnat, jsou sociálně patologické jevy a rizikové chování. "Sociálně patologické jevy" je termín běžně používaný k označení široké škály problematických projevů a jedinců. Tento termín se často objevuje v oficiálních dokumentech, například v metodickém pokynu MŠMT pro oblast školství, ve spojitosti s "prevencí sociálně patologických jevů". Zároveň se však postupně prosazuje termín "rizikové chování", který někteří odborníci považují za vhodnější náhradu původního termínu. V literatuře a praxi často dochází k prolínání obou termínů, přičemž se používají k označení stejných jevů. Každý z těchto termínů má své výhody i nevýhody, které se pokusíme stručně shrnout. Otázkou zůstává, zda je možné celou problematiku zahrnout pod jediný výraz. Je důležité podrobně popsat kategorie jevů, které spadají do jednoho či druhého termínu, a objasnit důvody, proč jsou označeny jako rizikové nebo sociálně patologické.

Sociálně patologické jevy: Pokud určitý jev označíme jako sociálně patologický, znamená to, že již překročil stanovenou společenskou normu a představuje hrozbu pro společnost. Sociální patologie se v odborné terminologii primárně zaměřuje na vztah k ostatním lidem – společnosti, a sekundárně k jednotlivci. Obsah pojmu sociální patologie je jasněji definován jako vše, co je společensky nebezpečné a co může být legislativně postiženo (přičemž platí omezení tohoto pojmu v rámci kulturního kontextu). Jedná se tedy o poměrně stabilní koncept – pokud se společenská norma výrazně nezmění, zůstává relevantní. V zahraniční literatuře se termín "sociální patologie" používá k označení jevů na hranici nebo

za hranicí společenské přijatelnosti, vždy se jedná o chování spojené se sociálním nebezpečím, často související s kriminalitou.

Rizikové chování je termínem, který má širší obsahové spektrum. Jedná se především o chování, které se odchyluje od běžných zvyklostí, aniž by však muselo být považováno za morálně zavrženíhodné. Tento pojem má méně stigmatizující charakter, spíše naopak – často bývá jedinci, který riskuje, obdivován. Rizikové chování je primárně posuzováno ve vztahu k jednotlivci, a teprve sekundárně ve vztahu ke společnosti. Je patrné, že tendence k rizikovému chování může být odrazem osobnostních charakteristik. Problém s používáním tohoto termínu spočívá v jeho nejednoznačném vymezení – určité chování může být jednou označeno jako rizikové, jindy jako sociálně patologické; rozdíl spočívá v míře nebezpečnosti tohoto chování. V zahraniční literatuře se dokonce zmiňuje i koncept "zdravého" rizikového chování. Rizikovost chování je tedy proměnlivá a její vymezení závisí na subjektivním hodnocení (Internetový zdroj: <https://dk.upce.cz/>).

Sociální patologie, sociálně patologické jevy, sociální deviace a rizikové chování představují pojmy, které se vyskytují v koncepci školní a mimoškolní prevence, ve kterých se hovoří o předcházení sociálně patologických jevů a o zvládnání problémů, a především následků rizikového chování. Jak uvádí Procházka sociálně patologický jev byl jakýmsi středobodem dané oblasti. Od roku 2010 se koncepční uvažování Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen MŠTV) se klíčovým pojmem stalo rizikové chování.

závislostní chování – užívání všech návykových látek,
závislost na procesech, gambling, netolismus,
agrese, šikana, kyberšikana, vandalismus,
homofobie, rasismus, intolerance, xenofobie, rizikové sporty,
rizikové chování v dopravě,
negativní působení sekt,
sexuální rizikové chování,
prekriminalita, drobné krádeže,
záškoláctví aj. (MSMT, 2010)

2 RIZIKOVÉ CHOVÁNÍ

Rizikové chování je chování rizikové populační skupiny, v pedagogickém kontextu zejména skupiny dospívajících. Nejčastěji rozlišujeme tři rizikové typy chování. Zneužívání návykových látek (alkohol, drogy, nikotin), negativní chování v reprodukční oblasti (předčasný sex nesoucí s sebou riziko předčasného těhotenství nebo pohlavních nemocí) a dále negativní psychosociální chování (agresivita, deprese, záškoláctví, školní docházka, virtuální drogy). Tyto kategorie mají tendenci sdružovat se a tím jedna usnadňuje další. Svou úlohu může sehrát také emocionální deprivace nebo negativní tlaky vrstevnických skupin. (Průcha, Walterová, Mareš, 2001). Procházka (2012, s. 133) definuje rizikové chování jako vzorce chování, „v jejichž důsledku může docházet k prokazatelnému nárůstu výchovně vzdělávacích, zdravotních, sociálních a dalších rizik“. Ohrožen je dle jeho názoru nejen jedinec, ale také celá společnost. Matoušek a Kroftová (2003) uvádějí, že není jednoduché vymezit cílovou skupinu ohroženou výskytem rizikového chování. Jmenuje skupiny, na které by měla být směřována preventivní opatření a těmi jsou např. hyperaktivní děti, děti z rodin, v nichž chybí otec, děti s predeliktivním chováním, děti z dysfunkčních rodin, děti z rodin žijících na nebo pod hranicí životního minima, děti s poruchami chování, děti selhávající ve škole nebo děti ze čtvrtí, ve kterých se vyskytuje vyšší úroveň kriminality.

Dle Procházkovy (2012), rizikové chování označuje takové vzorce chování v důsledku, kterých dochází k nárůstu výchovně-vzdělávacích, sociálních, zdravotních a mnoha dalších rizik, jak pro jednotlivce, tak i pro společnost. Bývají narušovány vybudované hodnoty a normy společnosti a narušují bezkonfliktní soužití dané společnosti. Společnost je klasifikuje jako sociálně nežádoucí a sociálně patologické, protože podstatně nabourávají sociální, morální i právní normy společnosti.

Problematika vzniku a výskytu sociálně patologických jevů je ve školní populaci pečlivě monitorována. Analýza těchto jevů je nezbytným podkladem pro plánování preventivních opatření.

Procházka ve své knize Sociální pedagogika uvádí výčet typů rizikového chování.

Řadí zde:

- Homofobie, rasismus, intolerance, xenofobie,
- Agrese, šikana, kyberšikana, vandalismus,
- Negativní působení sekt,
- Závislost na procesech, gambling, netolismus,
- Závislostní chování – užívání všech návykových látek,
- Rizikové sporty, rizikové chování v dopravě,
- Sexuální rizikové chování,
- Prekriminalita, drobné krádeže,
- Záškoláctví atd. (MSMT, 2010)

Štech a Zapletalová (2013) spatřují rizika problémového chování v souvislosti s nárůstem závislostí jako jsou alkohol, nelegální drogy, tabák nebo gambling. V současné době rovněž přibývá například u mladých především děvčat porucha přijímání potravy, problematické sexuální chování. Palčivým problémem dnešní doby je také zneužívání internetu a mobilních telefonů. Závažně také vidí problematické vztahy k pedagogům a autoritám oproti dobám minulým.

Čábalová je přesvědčena, že vzniku rizikového chování lze předejít výchovou a socializací jedince. Výchova a socializace jedince se odehrává v přirozených a intencionálních prostředích. Mezi přirozená prostředí řadíme prostředí funkční rodiny, lokální prostředí a prostředí vrstevnických skupin. Do intencionálního prostředí patří škola a další výchovná zařízení a instituce (např. volného času). Mezi takové instituce lze zařadit nízkoprahová zařízení, která ovlivňují proces socializace záměrně, výchovou a vzděláváním a i nezáměrně. Někdy tyto instituce nahrazují po případě kompenzují rodinné prostředí, takže je můžeme brát jako náhradní rodinnou výchovu dětí a mládeže. „*Úkolem sociální pedagogiky je, aby navrhovala a realizovala účinnou prevenci a pomoc při výskytu sociálně patologických jevů.*“ (Čábalová, 2011, s, 228)

Ve své bakalářské práci se blíže zaměřím na 4 typy rizikového chování. Zaměření na zrovna tyto druhy rizikového chování jsem zvolil z důvodu, že se všemi jmenovanými se setkali uživatelé zkoumaného nízkoprahového zařízení a potažmo i jeho pracovníci, kteří tyto problémy s uživateli aktivně řešili. Všechny čtyři, dle našeho názoru, taktéž prezentují

problémy, jímž čelí i soudobá mládež. Všechny čtyři druhy rizikového chování jsou palčivě aktuální, ne však nové. K chození za školu, určitému druhu šikany a prekriminálnímu chování docházelo historicky od doby, kdy začala být školní docházka povinná. Závislostní chování dětí a mladistvých je dle našeho názoru problémem novějším, přesto však také dlouhodobým.

2.1 Záškoláctví

Příčin vzniku tohoto druhu rizikového chování je celá řada. Vzhledem k popisovanému tématu se zaměříme na ty nejzákladnější, které jsou reflektovány. Jedním z nich je negativní vztah ke škole. Ten může být způsoben vysokými požadavky a nároky na dítě, z hlediska jeho subjektivního vnímání. Obavy z opakovaného selhávání, pocit, že školu nezvládá se pomohou přenášet do psychosomatických projevů, hrozí riziko vzniku deprese nebo úzkostné poruchy. Svou roli také může hrát snížené rozumové nadání daného dítěte a riziko, že snížené zvládání školních povinností jej může uvrhnout do role outsidera a bude vyčleněno z kolektivu. Vliv mohou mít i specifické poruchy školních dovedností (dyslexie, dysgrafie, dyskalkulie a jiné) a poruchy pozornosti. Může následovat zesměšňování ze strany spolužáků, bohužel se může objevit i negativní reakce učitele a ztráta jeho trpělivosti. V naší bakalářské práci se zaměřujeme na nízkoprahové zařízení, které navštěvují v drtivé většině děti ze sociálně slabších nebo dysfunkčních rodin. Takové dítě se velice často ocitá v pozici neoblíbeného, přehlíženého jedince nebo je terčem zesměšňování a ironizování. Takové dítě, zejména pokud se nemá, na koho se svým problémem obrátit, si může vypěstovat skutečný odpor ke škole, který řeší právě záškoláctvím.

Dalším z důvodů záškoláctví, které úzce souvisí se zvoleným tématem je dle naší úvahy i vliv rodinného prostředí. Bohužel v dysfunkčních a sociálně slabých rodinách, nemusí to být pravidlem, ale takový trend převažuje, je skutečnost, že dítě bojuje s nezájmem rodičů o jeho školní i osobní prospěch. Svou úlohu může sehrávat i trestání za špatné známky, nejednotnost rodičovské výchovy, přílišná přísnost nebo naopak shovívavost. Nejvíce se na dítěti podepisuje lhostejnost o nezájem o dítě jako takové i o jeho současný, ale i budoucí život. A dalším z mnoha faktorů, které bychom v souvislosti s popisovaným tématem zmínili je způsob trávení volného času. Nevhodný způsob trávení volného času, s negativně působícím vlivem vrstevníků v partě je opět krůčkem k záškoláctví. Méně viditelným

problémem je opět nezájem rodičů o volný čas dítěte kvůli nezájmu nebo osobním problémům.

Procházka (2012) uvádí že záškoláctví je negativní jev, jehož výskyt je typický pro školní prostředí.

Klapilová (1996) považuje za příčinu záškoláctví narušený morální vývoj dítěte, který se projevuje špatným vztahem k práci a negativním vztahem k plnění povinností. Odpovědné činí především rodiče dítěte, jež viní z toho, že dítě není schopno plnit povinnosti a chovat se na základě sociálních norem nastavených společností v níž žijí.

Procházka (2012) udává, že úkolem pedagoga je, aby se zabýval příčinou, která vedla dítě k útěku, ale především zdůrazňuje, že je třeba přihlížet k individuální životní situaci daného dítěte a aby moralistní hledisko ustoupilo do pozadí.

Dnes patří záškoláctví mezi časté problémy jak na základních, tak i středních školách. Záškoláctví, jak ukazuje (Vágnerová, 1995), může být v některých případech chápáno jako komplexní obranné chování s únikovým charakterem. Jeho hlavním cílem je vyhnout se subjektivně neúnosné zátěži, kterou pro některé jedince představuje školní prostředí. V tomto kontextu lze záškoláctví považovat za nejklassičtější formu asociální poruchy u dětí. Manifestuje se absencí ve škole bez řádného omluvení ze strany rodičů či lékaře.

Toto chování je často spojeno s neschopností nebo neochotou plnit školní povinnosti, což může vést k vytváření nechtěných situací. Tyto situace mohou být provázány obavami z trestu ze strany rodičů, což dále motivuje jedince k vyhýbání se školním povinnostem.

V této kategorii lze zařadit také děti, které pociťují nedostatek zájmu o vzdělání a vnímají školu jako nezáživnou. (Vágnerová, 1999). Je důležité si být vědom toho, že problematika záškoláctví je komplexní a může být způsobena různými faktory, a proto je nezbytné zkoumat každý případ individuálně s ohledem na konkrétní okolnosti a potřeby jednotlivých dětí.

Záškoláctví může být rozděleno do tří stupňů:

1. **Impulzivní:** Jedná se o neplánované chování, kdy dítě reaguje impulzivně na náhlý podnět z okolí, bez předchozího plánu. Tato forma záškoláctví může trvat 1-4 dny, po nichž dítě pokračuje ve vyhýbání se škole z obavy před případnými následky za předchozí absence.
2. **Plánované:** Tato forma je plánovaná, kdy si dítě organizuje vyhnutí se škole z konkrétních důvodů, jako jsou zkoušky, nepříjemný učitel nebo obtížný předmět. Často je tato forma záškoláctví obtížně odhalitelná, zejména u dospívající mládeže, kteří jsou schopni sami psát omluvenky.
3. **Chronické:** Začíná to jako běžné záškoláctví, avšak postupem času se vyvíjí do chronické formy. Toto záškoláctví je nebezpečné, protože dítě není schopno přestat ani po dohodě, kdy už lze a potuluje se. V takovém případě je vhodné konzultovat s dětským psychologem. (Vágnerová, 1995).

Martínek (2009). identifikuje několik příčin záškoláctví, které zvyšují riziko nedocházení do školy a zanedbávání školních povinností. Tyto příčiny lze rozdělit do tří základních skupin:

Vliv rodinného prostředí Působení rodinného prostředí hraje nejdůležitější roli, v tomto případě se bavíme o rodině nukleární, neboť představuje nejintimnější sociální jednotku, jež ovlivňuje děti již od jejich nejtělejšího věku. Rodinné prostředí přispívá k formování osobnosti nejvíce, jelikož zde dítě přejímá základní šablonu toho, jak bude jako člověk fungovat, jaký bude jeho standard v životě apod. Odborné výzkumy naznačují, že kořeny patologického chování lze dohledat právě v rodině. Děti mohou negativně reagovat na jakékoli extrémní projevy péče a s nimi spojené vysoké nároky, stejně jako na rodičovský nezáměr o jejich potřeby, vzdělání a školní úspěchy.

Modus operandi výchovy dětí rodiči je ovlivněn různými faktory, jako je věk rodičů, jejich vzdělání, sociální postavení, kulturní pozadí, velikost rodiny a vzájemné vztahy rodičů. Kvalita výchovy je klíčovým prvkem, ať už jde o jednotnost, přiměřenost a respekt. Nepřiměřená střídanost výchovných přístupů, kdy jsou rodiče jednou velmi striktní a podruhé příliš benevolentní nebo lhostejní, může u dítěte vytvářet nejistotu a pocit nesourodosti, což může vést k přesvědčení, že nemá své místo a rodičům na něm nezáleží. Absence pravidelného dohledu rodičů nad školní prací a výsledky dítěte poskytuje prostor pro manipulaci a vyhýbání se povinností.

Averze ke škole Existuje několik faktorů, které mohou vést k vytvoření negativního vztahu dětí ke škole. Především jsou ohroženy děti s nižším nadáním, které se každý den potýkají se školními výzvami, jsou často trestány a kárány a v nejhorším případě dokonce zesměšňovány. Tato opakovaná negativní zkušenost vede k pocitu méněcennosti, který děti vnímají nepříjemně, a snaží se mu, jakkoliv vyhnout.

Na druhé straně mohou být i výjimečné vědomosti a schopnosti žáka motivací k odporu vůči škole. Tato situace se často objevuje ve vyšších ročnících, kdy se ostatní žáci posmívají úspěšnému žákovi a označují ho za šplhouna nebo šprta. Učitel, dávající takového žáka za příklad, může jeho pozici ještě ztížit.

Negativní zážitky spojené s neúspěchem ve škole ovlivňují i sociální vztahy mezi žákem a učitelem, a později i mezi samotnými žáky. Dalším faktorem může být školní fobie, což je psychická porucha spojená s nepřiměřeným strachem a úzkostí z různých školních situací, jako jsou testy nebo ústní zkoušení. Někteří žáci se pak snaží vyhýbat škole pod různými záminkami, zejména v období zkoušení.

Je zajímavé poznamenat, že skupina šikanovaných žáků stále častěji přispívá k celkovému počtu záškoláctví. Tito žáci nejenže prožívají strach ze školního prostředí, ale mají obavy i z cesty do školy a zpět domů.

Způsob trávení volného času a vliv vrstevníků

Společné trávení volného času s partou hraje nenahraditelnou roli u dětí, které nezažívají podporu nebo pohodu ve své rodině a cítí se tam nechtěně. Avšak i pro dítě z funkční rodiny může být skupina vrstevníků do jisté míry stresujícím prostředím, neboť v ní je třeba obstát a být vnímán jako jedinec, který respektuje stanovené normy. Požadavky na konformitu jsou v rámci vrstevnických partií mnohem vyšší než v jiných skupinách, a zahrnují aspekty jako způsob komunikace, vzhled, oblíbený hudební žánr, postoj ke škole a k práci.

Partie a skupiny s kriminálním zaměřením se obvykle formují mezi lidmi, kteří se dobře znají, většinou tím, že vyrůstali poblíž sebe nebo chodí do stejné školy. Členové preferují trávení času v partě na úkor školní docházky, což může vést k zneužívání návykových látek a trestným činům. Kriminalita mezi dětmi a mládeží má často svůj původ právě v záškoláctví (Martínek, 2009).

Záškoláctví vždy představuje forma asociálního chování dítěte a odráží jeho psychický stav. Pokud má svůj původ v konfliktech s okolím (např. se spolužáky, učitelem nebo rodiči) nebo v pocitu nespravedlnosti, měl by učitel tyto příčiny minimalizovat a v ideálním případě je odstraňovat.

2.2 Šikana

Šikana je dalším negativním jevem, jehož výskyt je typický pro školní prostředí, ale i mimoškolní prostředí. Může se vyskytovat i v dětských domovech, výchovných zařízeních, mimoškolních zařízeních, zaměstnání. Procházka označuje šikanu jako sociálně patologický jev, se kterým se učitelé setkávají téměř denně jak na základních, tak na středních školách. Je jednou z forem asociálního a agresivního jednání. Takové chování se vyskytuje nejčastěji tam, kde je oběť nucena žít společně s agresori. Ke školní šikaně dochází především tam kde schází řádný pedagogický dozor, např: zákoutí jako je šatna, WC, cesta do školy nebo cesta ze školy. Opět podotýkáme, že tento typ rizikového chování jsme si zvolili tématicky vzhledem ke zkoumanému problému, neboť děti z problémových rodin, které patří k nejpočetnější skupině uživatelů nízkoprahových zařízení jsou nejčastějším terčem a objektem šikany svého okolí. Šikaně se často těžko ubrání i dospělý jedinec, pro jedince v nezralém věku bez potřebné opory svého okolí, je to naprosto tristní záležitost.

Slovo šikana je odvozeno z francouzského chicane, což znamená zlomyslně a zbytečně týrat, sužovat, pronásledovat a opakovaně vyžadovat nesmyslnou činnost. Za šikanování je považováno ubližování, které je charakteristické rysem promyšlenosti. (Procházka, 2012, s 158)

Tím je myšleno že chování je opakované, průběžné a především systematické. Vykopalová (2001) však uvádí, že v některých případech lze za šikanu považovat i událost, která se sice stala jen jednou, ale nesla známky značné krutosti. Pro šikanu je také typická nerovnováha sil, mezi agresorem a obětí.

Kolář (1997) spatřuje šikanování v zotročování spolužáka jedním nebo skupinou žáků. K ubližování používají agresí ale i manipulaci, přičemž agresí rozumí fyzickou agresí, slovní agresí, zastrasování, krádež nebo ničení věcí oběti. Za zvláště ponižující pro oběť považuje i manipulativní příkazy s prvky násilí.

Nakonečný (1996) se domnívá že cílem šikany není materiální zisk, ale slouží jako prostředek k dosažení agresorova vnitřního uspokojení a jeho ziskem je moc a uznání ve skupině

Šikana je stále závažným a obvyklým problémem ve společnosti, a to jak v minulosti, tak v současnosti. Její výskyt je častý převážně mezi mladými lidmi a může se projevovat různými způsoby, včetně fyzického, verbálního nebo psychického ponižování. Podle Sochůrka (2001, s 35). lze šikanu charakterizovat jako *"násilně ponižující chování jednotlivce nebo skupiny vůči slabšímu jedinci, který není schopen účinně se bránit a nemá možnost uniknout"* Šikana vždy zahrnuje agresora a oběť, přičemž agresor určuje způsob a intenzitu šikany. Podle Sochůrka je šikanující agresor vždy neukázněný jedinec s potřebou prokazovat svou převahu. Mívá nedostatečně vyvinuté svědomí a necítí se vinen za své chování. Oběť šikany bývá často nějakým způsobem výrazná – může to být drobnější postava, tichá až stydlivá povaha, odlišná rasa či etnikum, což vede k označení jako "divná"

Šikana je proces, kdy jeden nebo více jedinců slovně ponižuje nebo fyzicky útočí na druhého jedince nebo menší skupinu. Ve školním prostředí se tyto incidenty mohou opakovat, a pro šikanované dítě je obtížné se samo ubránit. Šikanu mohou tvořit i výhrůžky, opakované posměšky a urážky ohledně rodiny (Rogers, 2011).

Šikana mezi dětmi a mládeží má svá specifika v závislosti na věku, pohlaví a prostředí. Je empiricky podloženo, že u dívek je nižší výskyt šikanování ve srovnání s chlapci, u kterých převažuje fyzická šikana, zatímco u dívek je prominentní psychická. Dívky kvůli menšímu vzrůstu jsou často omezeny v provádění fyzické šikany, a proto se častěji uplatňují mentální formy násilí. (Kolář, 2005).

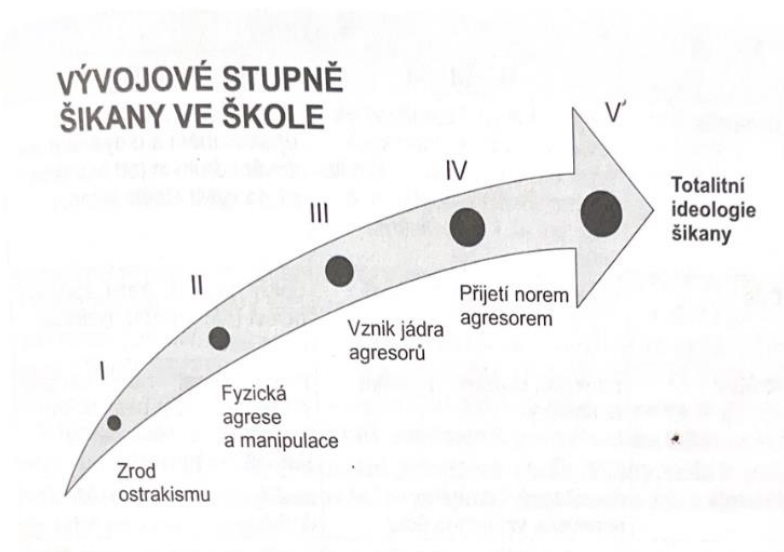
Školní šikana se obvykle odehrává v soukromí, například ve školních šatnách nebo na toaletách, a účastní se jí pouze oběť a agresor, nebo skupina agresorů. Nicméně se často stává, že týrání spolužáka probíhá přímo ve třídě, kde většina spolužáků přihlíží. Avšak většinou zůstávají lhostejní, buď z obav, že by se mohli stát dalším cílem útoku, nebo proto, že oběť je považována za "outsidera", který není jedním z nich (Říčan, 1995).

První pomoc při šikaně by měl poskytnout učitel, který by měl situaci rozpoznat a podniknout preventivní kroky. Existují programy zaměřené na práci s třídami, kde vzniká šikana, s cílem vytvořit přátelské prostředí, kde nikdo nemusí mít strach. Tato práce

vyžaduje dlouhodobý a intenzivní přístup, s důrazem na podporu a výchovu silných osobností dětí, které jsou k šikaně apatické a pocítují v jistém smyslu "odpor" k myšlence zapojení se do utlačování svých vrstevníků pro zábavu.

Dle Koláře je „šikana opakované týrání, ponižování, zotročování spolužáka nebo skupiny žáků (oběť, oběti) jednotlivcem nebo skupinou žáků (agresor, agresori) za použití různých prostředků a násilí, např. fyzická a slovní agrese, manipulace, krádeže a ničení věcí, násilné příkazy, izolace a ignorance“ (in Čábalová, 2011, s 214).

Kolář (1997). se domnívá že šikana, vždy signalizuje narušené vztahy ve skupině, jedná se o zvláštní druh závislosti. Dle jejího názoru není šikanování pouze záležitostí oběti a agresora, neboť se děje v kontextu sociální skupiny a je poruchou vztahů vně této skupiny. Šikana je vždy procesem negativním. Má svůj vývoj a má své etapy.

Obrázek 1 Vývojové stupně šikany ve škole

Šikana je opakované týrání, ponižování, zotročování spolužáka nebo skupiny žáků (oběť, oběti) jednotlivcem nebo skupinou žáků (agresor, agresori) za použití různých prostředků a násilí, například fyzická a slovní agrese, manipulace, krádeže a ničení věcí, násilné příkazy, izolace a ignorance.

2.3 Závislosti drogové a jiné

Další ze zvolených druhů rizikového chování byl zvolen z důvodu, že závislostmi na návykových látkách je mládež v dnešní době celkově výrazně ohrožena. Oproti dobám minulých se zvýšila informovanost o rizicích spojených s jejich užíváním, bohužel oproti době minulé výrazně vzrostla jejich dostupnost. Doba pozdního dětství a dospívání je dobou hledání sama sebe, svého místa v životě. Je dobou tápání, objevování nových zážitků a prožitků a taktéž časem experimentování. Opět nezastíráme, že do závislosti v tomto turbulentním období může spadnout i dítě z tak zvané dobré rodiny. Bohužel je zřejmé, že daleko více jsou ohroženi děti z problémových rodin, kde nefunguje kontrola, dostatečné vzorce chování, sebereflexe, a především zájem o dítě. A opět je nutné podotknout, že nejjednodušší cestou pro takové dítě je únik z reality, kterou droga v jakékoli formě krátkodobě nabízí.

Tématika drog, jejich užívání a legalizace, jsou denně předmětem diskusí veřejnosti i odborníků. Je důležité si uvědomit, že existuje jasná korelace mezi zneužíváním alkoholu, nealkoholových drog a dalšími závislostmi. Zneužívání drog, zejména u mladých lidí, má významné sociální a ekonomické důsledky. Navíc se jedná o problém, který se neustále zhoršuje čímž zvyšuje tlak společnosti na účinnou kontrolu a regulaci tohoto jevu, spolu s a minimalizováním škodlivých dopadů, a proto vyžaduje komplexní a aktivní přístup řešení. Je nezbytné hledat strategie, které by omezily dostupnost a šíření závislostí. Tato výzva vyžaduje zapojení legislativních, justičních a policejních složek, aby bylo možné efektivněji zvládat tento sociální problém (Marešová, 1997).

Drogová závislost nemá pouze zdravotní a sociální dopad na jednotlivce nebo jeho rodinu, ale negativně působí na celou společnost. Postupně se stává klíčovým prvkem, který ovlivňuje chování a fungování závislého jedince v běžném životě. Ztrácí schopnost integrovat se do společnosti, nejen kvůli zdravotním komplikacím, ale i kvůli sociálním a psychologickým důsledkům, a přestává být schopen běžně fungovat.

Alkohol – Alkohol je legální, veřejně dostupná droga a alkoholismus je světově nejčastější formou toxikomanie, která je jistým způsobem nejvíce zákeřná, protože má na svědomí procentuálně nejvíce obětí.

I přes výzkumy a statistiky je vždy přehlíženo, že zdravotní i ekonomické škody způsobené alkoholem jsou mnohonásobně větší než škody způsobené užíváním jiných drog, u kterých jsou negativní následky viditelné dříve než u alkoholu, který je v drtivé většině společností normalizován. Nealkoholické drogy jsou často považovány za krok od alkoholu k tvrdým drogám, a mladí lidé se často uchylují k užívání marihuany, pervitinu nebo heroínu.

Pro děti a mládež je alkohol obzvláště nebezpečný, protože se v jejich mladém věku vyvíjí závislost rychleji. To má také velký dopad na jejich biologický vývoj, neboť díky nižší hmotnosti a výšce se alkohol v jejich krvi udržuje mnohem déle než u dospělých lidí (Marešová, 1997).

U nezletilých konzumentů alkoholu, kteří kvůli svému věku nemají dostatečnou soudnost na regulaci pití, může nadměrná konzumace alkoholu způsobit škody v různých oblastech společenského života jako například trestné činy či přestupky pod vlivem. To je často podceňováno, ačkoli zdravotní a ekonomické škody způsobené alkoholem případně i kouřením jsou mnohonásobně vyšší než škody způsobené užíváním drog. (Nešpor, 2018)

Marihuana – Marihuanu také známou jako konopí mnozí považují za relativně bezpečnou drogu, ale je důležité si být vědom negativních následků, které může její užívání a jeho dopady na této psychoaktivní látce přinést. Přestože legalizace a společenská akceptace marihuany vzrůstá, je podstatné pochopit rizika spojená s chronickým užíváním a vývojem závislosti.

Jedním z nejznámějších psychologických dopadů závislosti na marihuaně je zhoršení duševního zdraví. Osoby závislé na marihuaně mohou trpět úzkostí, paranoia, a dokonce i psychotickými epizodami. Dlouhodobé užívání může také zvýšit riziko vzniku vážných duševních poruch, jako je schizofrenie.

Závislost na marihuaně může mít také negativní dopady na sociální a ekonomický život jednotlivce. Pravidelné užívání může vést k izolaci od rodiny a přátel a omezit schopnost udržovat stabilní zaměstnání. Tento cyklus sociální izolace a ekonomické nestability může vést k dalším problémům, včetně finančních obtíží a zhoršení vztahů.

Chorobné hráčství – V posledních letech se v naší společnosti čím dál častěji objevuje nová forma závislosti, a tou je tzv. chorobné hráčství, známé také jako gambling. Tato problematika není nic nového v sociálním kontextu, avšak projevuje se v nových formách a

podobách. Patologické hráčství, které se projevuje kompulzivní potřebou hazardu, se stává sociálním problémem s rostoucím počtem postižených. Chorobné hráčství je považováno za neovládutelný životní styl, který vzniká v reakci na složité životní situace.

Hazardní hraní se stává závažným společenským problémem, ovlivňujícím nejen psychiku, ale i sociální a kriminální aspekty, zejména od počátku devadesátých let, kdy se objevily nové možnosti hrát na automatech, v kasinech a hernách. Rostoucí zájem o hazardní hry a touha po adrenalinových zážitcích podporují tuto negativní tendenci.

I když se hazardní hraní obvykle netýká dětí, nejvíce postihuje mladé lidi v adolescenci a raném dospělosti. Tato skupina je zvláště ohrožena, protože často začíná budovat svou finanční nezávislost a snaží se osamostatnit od rodiny. Někteří věří, že vsazení pár korun nebo pár her na automatech jim přinese snadný výnos. Bohužel realita bývá jiná, a není výjimkou, že přijdou o nemalé finanční prostředky.

Vezmeme-li v úvahu psychosociální aspekty, je patrné, že hazardní hraní může být pro jedince závažným problémem, který vyplývá z komplexních osobních a sociálních faktorů (Marešová, 1997).

Patologické hráčství je stav, kdy jedinec funguje způsoben kompulzivního vzhazování peněz s vidinou rychlého zisku a bojuje s vnitřními konflikty při vědomí, kolik finančních prostředků ztratil oproti těm pár nicotným výhrám, a i přes výčitky a touhu přestat není schopen poslechnout svůj racionální úsudek. Tyto vzorce chování mohou mít kořeny v problematickém dětství, kde buď chyběla pozornost, nebo byl kladen přílišný důraz na finanční nezávislost. Nicméně může to být i reakce na stresové události, jako je ztráta blízké osoby. Tato forma závislosti se vždy zhoršuje v dobách nadměrného stresu, kdy jedinec zažívá vnitřní konflikty buď ve vztazích nebo sám se sebou (kognitivní disonance).

S gamingem se často pojí i závislost dětí na počítačových hrách. Zejména hry s násilným a agresivním obsahem mohou u dětí vyvolávat agresivní chování. Pokud se dítě stane závislým na počítačových hrách, klíčovou roli hraje přístup rodičů a jejich schopnost vést dítě k zodpovědnému vztahu k technologiím (Vykopalová, 2001).

2.4 Kriminalita mladistvých

Posledním z témat rizikového chování, kterým se v této práci zabýváme je kriminalita mladistvých. Domníváme se, že tento fenomén se opět může pochopitelně týkat i mladého člověka s dobrým rodinným a materiálním zázemím. K takovému chování jej může přivést nuda, problémová vrstevnická skupina, faktorů může být více. Ovšem opět tímto rizikem vzniku a rozvoje jsou více ohroženy děti vyrůstající v chudých rodinách, závislých na sociálních dávkách, kde tento vzorec chování není nijak dehonestikován a dítě jej může vnímat jako normu. K takovému chování jej však může dohnat jednoduše nelehká ekonomická situace rodiny a prostředí ve kterém vyrůstá. Pokud nemá žádný impuls nebo zpětnou vazbu, že takové chování není cestou k blahobytu, ale spíše cestou do dalších životních propadů, může je v citlivém období puberty vnímat jako normální a přijatelné.

Pojem "kriminalita" označuje široké spektrum chování, jež společnost považuje za nepřijatelné a podléhá trestním sankcím. Tato forma chování zahrnuje různé trestné činy a přestupky které jsou definovány trestním. Biologické, fyzické a sociální faktory mohou ovlivňovat pravděpodobnost vzniku a sklony ke kriminálnímu chování u jednotlivce.

Rozdíly mezi kriminalitou mládeže a kriminalitou dospělých mohou být klíčem k porozumění dynamiky trestného chování v různých věkových skupinách. Kriminalita mezi mladistvými má své vlastní charakteristiky a motivace.

Nekriminalita – označuje činnost nezletilého jedince, která by byla považována za závažnou a trestnou, pokud by ji spáchal dospělý. I přes vážné důsledky tohoto jednání není dítě mladší patnácti let trestně odpovědné (Fischer, Škoda, 2009).

Prekriminalita – Podkategorie kriminální aktivity osob mladších 15 let, které ještě nepodléhají trestní odpovědnosti. Ačkoli se může zdát, že prekriminalita není tak závažným problémem, je důležité si uvědomit, že většina mladistvých pachatelů začíná s nelegálními aktivitami již v raném věku, obvykle kolem školního věku

Jedním z hlavních problémů spojených s dětskou kriminalitou je způsobování škod, které děti svými činy způsobují. Často si neuvědomují důsledky svých činů, zejména pokud jde o materiální škody. Mnoho poškození cizího majetku je důsledkem dětského dobrodružství a zvědavosti, kdy děti hrají různé hry, ale překračují hranice a podílejí se tak na prekriminalitě. Kriminalita dětí se často projevuje vnikáním do uzamčených prostor a drobnými krádežemi.

S postupem času se mohou dopouštět vážnějších zločinů, včetně vloupání. Tento životní styl je charakteristický pro jedince, kteří prošli zanedbanou rodinnou výchovou, trpí nedostatkem emocionálních vazeb a pozornosti či zájmu ze strany rodičů. Děti s delikventním chováním často hledají spřízněné duše ve skupinách, kde se učí dalším nevhodným chováním. Pro děti je toto kolektivní prostředí atraktivní, neboť se v něm cítí „viděni“ a tento kolektiv může mít větší vliv na formování osobnosti než rodina, zejména pro ty, které v rodině nepocítují dostatečné emocionální propojení. To vede ke konfliktům s učiteli a zhoršuje atmosféru ve třídě. V některých případech jsou děti pod vlivem alkoholu nebo jiných návykových látek, což zvyšuje riziko výtržnictví (Vantuch, 1984).

Častým jevem je také páchaní výtržností pod vlivem alkoholu nebo jiných toxických látek

Změny v sociálním a technologickém prostředí mohou ovlivnit typy trestných činů, které mladí lidé páchají, a způsoby, jakými se s nimi společnost vyrovnává. Porozumění těmto změnám je klíčové pro efektivní prevenci a intervence v oblasti mládežnické kriminality (Fischer, Škoda, 2009).

Dispozice k delikvenci a kriminálnímu chování jsou podmíněny interakcemi mezi biologickými, psychologickými a sociálními faktory, které společně formují jedinečnou a neopakovatelnou osobnost. Mezi psychické charakteristiky patří úroveň mentálních schopností. Vzhledem k významné genetické predispozici lze tento faktor spíše považovat za vrozený. V delikventní populaci nalezneme jedince s rozmanitými úrovněmi inteligence, od mentální retardace po genialitu. Obecně platí, že kriminální aktivity jsou častější u jedinců s nižší rozumovou kapacitou (Fischer, Škoda, 2009).

Mezi delikventy je významný počet jedinců trpících poruchami osobnosti. Ty se týkají odchylek v jednání jedince ve vztahu k ostatním lidem a normám společnosti. Sem patří asociální, antisociální a disociální poruchy osobnosti. Kromě toho jsou zde i poruchy spojené s emocionální nestabilitou, zejména emočně nestabilní porucha osobnosti. Důležitý je také vrozený temperament, který se projevuje v chování a reakcích na různé podněty. Jedinci s cholerickým temperamentem mají větší tendenci k výbuchům hněvu a agresivnímu jednání, což může vést k impulsivním a nepromyšleným reakcím (Nakonečný, 1996).

Biologie:

Vliv biologických faktorů na kriminální chování je komplexní a zahrnuje různé aspekty. Jedním z klíčových biologických faktorů je pohlaví, které hraje významnou roli v tendenci kriminality. Muži jsou statisticky častěji asociováni s kriminálním chováním než ženy, což je často spojováno s vyšší úrovní agresivity a potřebou o seberealizaci, často spojenou s hormonem testosteronem (Vágnerová, 2004).

Věk je dalším důležitým biologickým faktorem spojeným s kriminálním chováním. Mladí jedinci jsou častěji zapojeni do delikventních aktivit. Další biologické faktory zahrnují genetické predispozice, které mohou ovlivnit reakci jedince na určité situace. Například jedinci s vyšší mírou dráždivosti nebo impulzivitu mohou mít tendenci k delikventnímu chování. Tyto dispozice jsou často dány geneticky a mohou být spojeny s raným poškozením centrálního nervového systému. Navíc poruchy chování a emocí, jako je ADD nebo ADHD, mohou také přispět k rozvoji delikventního chování (Večerka, 2000).

Socializace-rodinná jednotka:

Rodina hraje klíčovou roli ve formování vzorců chování jedince a je základním sociálním faktorem ovlivňujícím jeho vývoj. Jedním z nejdůležitějších aspektů spojených s vyšší pravděpodobností negativního vývoje jedince jsou neobvyklé osobnostní vlastnosti rodičů. Existuje mnoho důvodů, které mohou vést k tomu, že rodiče nejsou schopni poskytnout svým dětem vhodnou výchovu a péči. V mnoha případech kriminality a delikvence jsou rodiče sami zapojeni do antisociálních forem chování, jako je závislost na alkoholu či drogách, nebo se dopouštějí trestné činnosti. Nedostatečná funkce rodiny, zejména její psychická a emocionální složka, často vede k negativním důsledkům pro vývoj dětí. Mnoho jedinců zapojených do delikventního chování pochází z neúplných rodin, žili v náhradní péči nebo prošli ústavní výchovou (Fischer, Škoda, 2009).

Socializace-vrstevníci:

Jedním z faktorů sociálního prostředí, který má vliv na chování jedince, je interakce s vrstevníky a skupinová dynamika. Parta a skupiny mohou významně ovlivnit tendence jedince k sociálně nežádoucímu chování. V prostředí part a skupin se často uspokojují potřeby sounáležitosti a seberealizace, což může být v některých případech obtížné dosáhnout v rodinném nebo školním prostředí. Příslušnost k partě s antisociálním chováním

může zvýšit riziko, že jedinec začne napodobovat tyto nežádoucí vzory chování, což může vést od nevhodného chování až k delikventnímu jednání. První projevy poruch chování se často objevují již ve školním věku, ale období adolescence je považováno za klíčové období, kdy může dojít k eskalaci těchto problémů (Matoušek, Kroftová, 2003).

3 PREVENCE RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ

3.1 Primární

Primární prevence představuje preventivní program s cílem zasáhnout specifickou cílovou skupinu, u které lze předpokládat potenciální ohrožení ještě, než se projeví negativní důsledky. Je zaměřena na zajištění zdravého fungování celé společnosti a eliminaci negativních faktorů ovlivňujících děti a mládež (Navrátil, Mattioli, 2011).

Hlavními účastníky primární prevence jsou právě děti a mládež, s doplňkovým zaměřením na pedagogické pracovníky. Je klíčové, aby pedagogičtí pracovníci, kteří mají výchovnou a preventivní roli, byli dostatečně odborně vyškolení a kvalifikovaní (Matoušek, 2005).

Nespecifická prevence

Řadíme sem aktivity, které napomáhají snižovat riziko vzniku a rozvoje rizikového chování prostřednictvím lepšího využívání volného času. Patří sem např. zájmové, sportovní a volnočasové aktivity a jiné programy, které vedou k dodržování určitých společenských pravidel, zdravého rozvoje osobnosti, k odpovědnosti za sebe a své jednání (Internetový zdroj: <https://archiv-nuv.npi.cz>).

Lze říct, že programy nespecifické prevence by existovaly a byly žádoucí i v případě, že neexistují aktuální projevy rizikového chování. Nespecifická prevence je integrální součástí primární prevence a zaměřuje se na celou populaci a nemá přímou souvislost s rizikovým chováním. Jejím hlavním cílem je podpora rozvoje harmonické osobnosti. (Internetový zdroj: <https://msmt.cz>).

Specifická prevence

Považujeme takové aktivity a programy, které jsou úzce zaměřeny na některou z konkrétních forem rizikového chování. Snahou je působit cíleně, specificky na informovanost a postoje dětí k danému typu rizikového chování. Tyto programy se zaměřují na konkrétní cílové skupiny a snaží se identifikovat účinné strategie k prevenci vzniku a rozvoje rizikového chování. Programy specifické primární prevence jsou všechny takové programy, které by neexistovaly, kdyby neexistoval problém rizikových projevů chování (Internetový zdroj:

<https://msmt.cz>). Tyto programy nejsou určeny pro všechny, ale pouze pro ty, kteří jsou považováni za ohroženější a náchylnější k rizikovému chování.

3.2 Sekundární

Sekundární zaměřuje svoji pozornost na děti a mládež, které pocházejí ze sociálně znevýhodněného prostředí a jsou více ohrožené sociálně patologickými jevy.

Jejím účelem je včasné rozpoznat kde k sociálnímu selhání již dochází, ale buď jen v náznaku, nebo v míře, která se zatím nedá přesně identifikovat. a následně s postiženou skupinou pracovat.

Sekundární prevence je někdy nazývána mimosoudní intervencí, což znamená, že se usiluje o zabránění kontaktu se soudem a případnému odsouzení, zejména k vězení nebo pobytu v ústavní instituci. Podle Kaisera toto zvyšuje riziko opakování kriminálního chování, protože odsouzením pachatel získává negativní "nálepku," která může ovlivnit jeho vnímání sebe sama a vztahy v jeho okolí, včetně rodiny. V těchto případech se doporučuje alternativní postih místo ústavní výchovy nebo dokonce vězení (Matoušek, 2005).

"Sekundární prevence je zaměřena na rizikové jednotlivce a skupiny, kde lze zařadit prevenci delikvence, zejména zaměřenou na děti ze socioekonomicky znevýhodněných skupin. Sekundární prevence je cílena na ohrožené skupiny obyvatelstva, rizikové skupiny nebo jednotlivce, u kterých se předpokládá, že by mohli přejít do situace, kdy bude jejich činnost klasifikována jako sociálně-patologická." (Kunák, 2007, s 78).

Preventivní programy se obvykle dělí do pěti kategorií:

1. Komunitní programy – nabízející skupinám rizikové mládeže smysluplné využití volného času v místním regionu
2. Vrstevnické programy – organizované školami, spolky a organizacemi pro práci s rizikovou mládeží.
3. Programy pro rodiče – poskytující poradenské a terapeutické služby rodičům rizikových dětí.

4. Předškolní programy pro děti – zaměřené na přípravu dětí na povinnou školní docházku a osvojování vědomostí.
5. Programy vázané na školu – výchovně-vzdělávací a preventivní projekty k prevenci sociálně patologických jevů. (Matoušek, Kroftová, 2003).

3.3 Terciární

Tato forma prevence se zaměřuje na již vzniklé následky, například při závislostech. Je koncipována tak, aby předešla recidivě u jednotlivců s trestnou minulostí nebo závislostí na konkrétní návykové látce. Cílem je předcházet opakování násilných činů nebo závislosti v budoucnosti tím, že se jedinec uzdraví a léčba bude úspěšná. Terciární prevence, je provozována v ordinacích a specializovaných zařízeních pro léčbu závislostí, v institucích zaměřených na děti a mladistvé, a v dalších zařízeních speciálně určených pro osoby závislé na návykových drogách.

Pro osoby do 18 let mohou být poskytovány služby v ambulancích dětské a dorostové psychiatrie, telefonických linkách pomoci a centrech krizové intervence.

Do terciární prevence se rovněž zapojují kurátoři pro mládež, kteří mohou pracovat v lůžkových a zdravotnických zařízeních pro děti, včetně psychiatrických léčeben s odděleními zaměřenými na protialkoholní a proti toxikomanickou léčbu, a v terapeutických komunitách pro dlouhodobé uzdravování. Mladí lidé vstupují do těchto zařízení s cílem uzdravit se, ať už dobrovolně nebo nařízením soudu. Kvalifikovaní pracovníci v těchto zařízeních umí poskytnout rady a správně směřovat jednotlivce, aby se úplně uzdravili, zbavili svých špatných návyků a předešli tak recidivě (Internetový zdroj: <https://drnespor.eu>).

Zmíněná centra poskytují tyto formy léčby pro své klienty:

1. Krátkodobá léčba – i jednoduchá forma pomoci může být účinná, pokud je poskytnuta včas. Důležité je pracovat nejen s klientem, ale i s jeho rodiči.
2. Ambulantní péče – výhodou této péče je, že dítě nebo dospívající zůstává ve svém přirozeném prostředí, což umožňuje podporu ze strany rodiny při snaze o změnu v

životě. Avšak pokud jsou vztahy v rodině napjaté, tato forma léčby může být nevýhodná. Silná fixace na partu je dalším rizikovým faktorem, který může komplikovat úspěch ambulantní péče. Práce s rodiči je též klíčová. Úspěch ambulantní péče závisí na tom, zda mladý člověk aktivně touží po uzdravení a má dostatečnou podporu a zázemí doma.

3. Ústavní léčba – tato forma léčby nabízí nepřetržitou odbornou péči, což je zejména důležité při tělesných nebo duševních komplikacích. Další výhodou je změna prostředí, což může být prospěšné, pokud bylo dítě příliš fixováno na problematickou skupinu. Na druhou stranu je tato léčba finančně náročná. Ústavní léčba představuje odtržení od prostředí, kde problémy vznikly, a přesun do místa, kde se usiluje o nápravu (internetový zdroj: <https://www.drnespor.eu>)

3.4 Pracovníci působící v oblasti sociální prevence

Kurátor pro mládež je odborník specializující se na práci s jednotlivci do 15 let a jejich rodinami, a to v okresech, obvodech a magistrátních úřadech. Jeho působnost zahrnuje:

1. Děti do 15 let, které se dopustily činu jinak trestného.
2. Mladistvé, u nichž bylo zahájeno trestní stíhání nebo kteří se dopustili přestupku.
3. Děti a mladistvé s dlouhodobými výchovnými problémy závažného charakteru

Sociální kurátor poskytuje odbornou poradenskou pomoc občanům ohroženým sociálním vyloučením. Zaměřuje se především na práci s dospělými jednotlivci projevujícími negativní chování, zejména s pachateli trestné činnosti během trestního řízení a po jeho skončení (tzv. kontinuální práce s pachatelem trestné činnosti).

Sociální kurátor nabízí bezplatně základní a odborné sociální poradenství podle Zákona o sociálních službách. Spolupracuje s úřady, státními i nestátními institucemi a s neziskovými organizacemi a dalšími subjekty. Dále je oprávněn poskytovat klientům sociální poradenství přímo ve věznicích, k tomu může být rovněž nápomocen při řešení složité životní situace

osobám bez přístřeší a těm, jejichž zájmy a práva jsou ohroženy trestnou činností jiné osoby.

Mezi klienty sociálního kurátora patří:

- Lidé propuštění ze školských zařízení kvůli výkonu ústavní a ochranné výchovy po dosažení zletilosti
- Občané závislí na alkoholu a jiných toxikomaniích.
- Občané žijící nedůstojným způsobem života.
- Občané, proti nimž probíhá trestní řízení nebo jim byl výkon trestu podmíněně odložen.
- Občané propuštění z výkonu trestu. (Bednářová, Pelech, 2003).

Sociální asistent je odborník působící v okresních, obvodních, magistrátních nebo městských úřadech, specializující se na práci s dětmi a mladistvými v jejich přirozeném prostředí. Jeho hlavní náplní práce je vyhledávací, doprovodná a mobilně-sociální práce s nízkoprahovou nabídkou podpory. Tato činnost je známa také pod označením "streetworker".

Pracovník v sociálních službách

Z praxe a realizovaných projektových výzkumů je patrné, že vykonávat práci v sociálních službách je práce náročná především psychicky. Usuzují, že tato práce není vhodná pro každého a kdo na tento trh práce hodlá vstoupit, měl by si to pečlivě zvážit. Člověk při této práci jako pracovní nástroj používá v podstatě sám sebe, takže osobnostní předpoklady pro její kvalitní výkon jsou prioritní a důležité.

V kontrastu s těmito požadavky je rozšířen názor, že práci pracovníka sociálních služeb dokáže zvládnout každý a pomalu k tomu nepotřebuje ani žádné vzdělání a znalosti a patřičnou kvalifikaci. To, že je tato stále utkvělá představa každodenní reality práce na pozici pracovníka v sociálních službách velice vzdálená, dokazuje vysoký počet uchazečů o práci v sociálních službách, kteří nastoupili do sociálních služeb a záhy v krátké době své místo sami a dobrovolně opustili. Co taková práce v sociálních službách vlastně obnáší? Pracovník prvořadě podporuje své klienty v různých denních činnostech tak, aby je naučil soběstačnosti v jeho přirozeném prostředí. Soběstačností se rozumí to, že se o sebe jedinec zvládne i poté co už nebude v kontaktu se službou postarat v plném rozsahu a bez pomoci nikoho jiného.

Pracovníci svým klientům poskytují nejen pomoc, ale i podporu. U některých klientů je třeba obě tyto složky vzájemně propojit. Pracovníci sociálních služeb působí téměř ve všech existujících sociálních službách a má na starosti mnoho činností a klientů s nejrůznějšími problémy a potřeby. Ve své bakalářské práci se blíže zaměřuji na pracovníky z oblasti sociálních služeb, kteří pracují v nízkoprahovém zařízení a jejich klienty, které budu dále označovat jako uživatele, neboť jak mně pracovníci vysvětlili, klient je člověk, který za službu platí, ale služby v nízkoprahových zařízeních jsou zcela bezplatné. Bezplatnost je zde velmi důležitým faktorem, který umožňuje dostupnost této sociální služby. Je totiž určena pro děti z problémového rodinného prostředí, kteří se buď již potýkají nebo jim to bezprostředně hrozí, s rizikovými faktory, které ovlivňují jejich život a chování. Jsou rizikové nejen pro ně samotné, ale i pro jejich okolí. Pracovníci této sociální služby tak na sebe přebírají úkol, zarazit počátky takového chování a způsobu života, a to formou osvěty, diskuze, vzájemné komunikace založené na důvěře a spolupráci. Preventivní složku práce dále doplňují vhodně zvolenými programy, které mají uživatele zaujmout a vtáhnout. Pracovníci těchto zařízení musí být kreativně smýšlející a flexibilní lidé, neboť mladá generace potřebuje spoustu podnětů, aby vhodně reagovala a spolupracovala. Navíc klientela těchto zařízení se obměňuje, neboť uživatelé odrůstají a přicházejí noví a noví a pracovníci musí v souladu s poplatnými trendy doby neustále inovovat, vymýšlet a vylepšovat, aby si svou klientelu udrželi a měli jí neustále co nabídnout (Internetový zdroj: <https://www.mpsv.cz/>).

Pohled na sociální pedagogiku lze zaměřit ve dvou rovinách. Teoretická rovina tohoto oboru nám nabízí nepřeberné množství poznatků a názorů, jejich středobodem je jednotlivec a výchova jako regulátor socializace jedince. V naší republice je vývoj sociální pedagogiky mladší než v okolních zemích. Profilace tohoto oboru se také v jednotlivých zemích různí, ovlivnění vychází z rozličných národních tradic specifických pro danou zemi. Lze však zkonstatovat, že výchova a pohled na člověka jako bytost sociální, nejen bio-psychickou je společným jmenovatelem a stále předmětem zkoumání. Druhou rovinou je rovina praktická, která spočívá v okamžité intervenci. Obě tyto roviny jsou úzce propojeny a poznatky a informace čerpají ze sebe vzájemně. Existují nejrůznější definice sociální pedagogiky, nejčastěji je vymezován směr, který se orientuje na rizikové a sociálně znevýhodněné skupiny dětí, mládeže, ale i dospělých.

Sociální pedagogika s sebou nese názorové střety odborné veřejnosti a polemiku týkající se výchovy, a především vymezení věkových kategorií, kterých se má výchova týkat a na které má být zaměřena. Debata byla a je také vedena o prostředích, ve kterých má probíhat, aby byla co nejefektivnější. (Kraus, 2008).

4 ÚLOHA NÍZKOPRAHOVÉHO ZAŘÍZENÍ V PREVENCI RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ

Ve své bakalářské práci se zaměřuji na konkrétní Nízkoprahové zařízení v Uherském Hradišti. Zde, a nejen zde jsou aplikovány prvky výchovné, socializační i okamžitě intervenční, proto bych chtěl přiblížit některé základní pojmy, se kterými se v nízkoprahových zařízeních lze setkat.

Sociální práce je dnes nedílnou součástí sociální služby, kterou svým uživatelům poskytují nízkoprahová zařízení. Sociální práce dostala velký prostor pro svůj rozvoj a formování v poválečných časech. V tomto období se vytvořila potřeba kompenzovat ztráty a utrpení vzniklé válečným konfliktem. Bylo třeba sociálních aktivit. Aktuální situace si vyžádala, aby se teoretické myšlenky o sociální pedagogice (Natorp) přesunuly do praktické roviny. Bylo třeba řešit palčivé a aktuální problémy především dětí, mládeže ale také dospělých. (Klapilová, 1996). Sociální práce v dnešní realitě má zcela jiný charakter. Usuzuji však, že i zde lze hledat její předhistorii v minulosti. Charitativní práce, filantropismus a péče o potřebné to vše vedlo k vývoji a rozpracování sociální práce do sofistikované podoby, jakou známe dnes. Pokud máme sociální práci definovat soudobou optikou, jedná se o vysoce specializovanou pomáhající činnost, jejíž cílem je zvyšovat nebo stabilizovat kvalitu života lidí, u kterých je omezena nebo přímo ohrožena. Sociální práce dnešních dnů je postavená na profesionalitě, poskytuje profesionální intervenci a nabízí profesionální pomoc jednotlivcům a skupinám. Zlepšováním situace ohrožených osob přispívá k udržení jejich optimálního fungování ve společnosti. Sociální práce usiluje u znevýhodněného nebo ohroženého jednotlivce, skupiny, popř. komunity zlepšit nebo obnovit jejich sociální fungování. Pro dosažení těchto cílů se zaměřuje i na tvorbu příznivých společenských podmínek. Sociální práce je postavena na sociální spravedlnosti, jako základní hodnotě a opírá se o koncepci lidských práv. Klade si za cíl ovlivňovat společenské prostředí tak, aby nebyly posilovány nerovné podmínky. Sociální práce je profesí odborná a jejím ideálem je umění pomoci člověku v jeho těžkostech, s důrazem kladeným na udržení respektu vůči každému jednotlivci. Základním principem moderní sociální práce je poskytnutí profesionální pomoci člověku. Intervence sociálního pracovníka musí být kompetentní, s akcentem na ochranu lidské důstojnosti a orientací na zdroje pomoci (čerpáno z přednášek Mgr. Lucie Cejpek Blašíkové, PhD., Sociální práce).

Sociální práce se zaměřuje na množství cílových skupin. Sociální práce s nezaměstnanými, s bezdomovci, s uživateli drog, s oběťmi násilí v rodině, s rodinami po rozvodu, se zneužívanými, týranými a zanedbanými dětmi a jejich rodinami, sociální práce v rámci probační a mediační služby, sociální práce s ženami, které poskytují placené sexuální služby, sociální práce s uprchlíky, sociální práce s mnoho problémovými rodinami nebo sociální práce s rizikovou mládeží. To je jen velmi úzký výčet možných druhů sociální práce a cílových skupin. V naší bakalářské práci se zaměříme na sociální práci s rizikovou mládeží, konkrétně pak na zařízení, které nabízí trávení volna kulturními, sportovními i vzdělávacími aktivitami a zaměřenými na ohrožené děti a rizikovou mládež – nízkoprahové kluby. Matoušek (2005) zmiňuje několik institucí a služeb zabývajících se sociální prací s rizikovou mládeží v České republice. Spadají mezi ně orgány sociálně-právní ochrany dětí, dále kurátoři pro mládež, diagnostické a výchovné ústavy pro mládež, střediska výchovné péče, na základních a středních školách působící výchovní poradci nebo asistenti učitelů. Dle autora nejpropracovanější systém práce s dětmi a mládeží realizuje církev, která vzdělávací a terapeutické programy pro děti nebo rodiny, které se dostaly do neřešitelných problémů, nabízí v salesiánských střediscích. Systém práce vychází z principů zakladatele kongregace salesiánů, v této bakalářské práci již námi zmiňovaného italského kněze Dona Bosca. V neposlední řadě autor zmiňuje i nízkoprahové kluby, které nabízejí prostor pro volnočasové aktivity převážně pro děti z problémových rodin, jsou však otevřeny všem. A právě sociální práci aplikovanou v jednom konkrétním nízkoprahovém centru se budu zabývat v II. části bakalářské práce.

Zcela specifickým druhem sociální práce je terénní sociální práce, tzv. Streetwork. Jedná se o terénní sociální práci na ulici. V USA se praktikuje již desítky let, v západní Evropě od šedesátých let 20. století. Její vznik byl reakcí na úpadek ve velkoměstských čtvrtích a s tím souvisejícím nárůstem delikvence, především mezi mládeží. Zpočátku byla zaměřena na mládež páchající trestnou činnost, postupně se její činnost zaměřila i na děti a mládež potencionálně rizikové. Sociální pracovník tak na ulici poskytuje informace a přímou pomoc. Zprostředkovává spojení s institucemi. Zaměřuje se tak na klienty, kteří by normálně pomoc nevyhledali. Důvodem není, že by o takovou pomoc nestáli, ale pro rizikové skupiny je často nemožné vyhledat pomoc ve správném čase a místě nebo oslovit zdroj pomoci. Streetworker se tak stává zprostředkovatelem sociálních služeb. U nás tuto formu práce a pomoci některá nevládní občanská sdružení, kdy streetworker v nich obvykle působí jako předsunutý pracovník nízkoprahového zařízení. Pracovním prostředím streetworkera jsou

tak náměstí, hospody, ulice a pasáže domů, neboť jeho klienty jsou většinou děti a mládež, kteří se v těchto místech pohybují. Tak s nimi může navázat kontakt a postupně je směřovat k tomu, aby se věnovali činnostem, které neohrožují společnost, přitom jsou pro klienty zajímavé a zábavné. (Matoušek a Kroftová, 2003).

Výchova je to proces záměrného působení na osobnost člověka zacílený na dosažení pozitivních změn v jejím vývoji. G. A. Lindner, R. Hubert i J. Leif chápali výchovu jako řízený proces vedený pedagogem nebo institucí namířený na ovlivnění nehotového člověka se záměrem podříditi jej normám jak instituce, tak i společnosti. Jiní autoři respektují úlohu samotného vychovávaného při formování a zdůrazňují podíl osobnosti na vlastním utváření. (J. J. Rousseau, J. Dewey), D. Mialaret aj. vymezují výchovu jako proces interakce mezi pedagogem a žákem. *„Úspěšnost tohoto procesu se odvíjí od otevřenosti vychovávaného jedince k pedagogickému působení a vytvoření potřeby v jeho vědomí zdokonalovat se.“* (Průcha, Walterová et Mareš, 2001, s. 277). K vzájemného působení mezi vychovatelem a vychovávaným se v procesu výchovy přiklání i Matějček (2007), který výchovu nevidí pouze jako jednosměrný proces působení aktivního vychovatele na pasivního vychovávaného, ale jako vzájemný proces více lidí. I zkušený a dospělý vychovatel může být ovlivňován malým dítětem. Výchova má dle jeho názorů obrovský vliv na utváření osobnosti jedince. Mezi hlavní znaky spadá cílenost, záměrnost a systematickosti. Procházka (2012, s. 97) se zaměřil na výchovu z pohledu sociální pedagogiky, která se dívá na výchovu *“v kontextu širších společenských vlivů“*, které podmiňují úspěšnost výchovného působení. V sociální pedagogice se usilováno *„o porozumění vzájemného vztahu výchovy a prostředí a pochopení vlivu sociálních situací na faktické výsledky interakce mezi subjekty výchovy“*. Procházka (2012, s. 93-94) dále uvádí, že výchova nachází své těžiště v procesech socializace, není s ní však zcela totožná, neboť výchovu chápeme jako cílevědomou a záměrnou činnost. Kraus a Poláčková (2001) vytyčují rozdíl mezi klasickou pedagogikou a sociální pedagogikou, která výchovu směřuje ne jenom na jednotlivce, ale objektem výchovy jsou také sociální skupiny (vrstevnické skupiny, minority nebo např. různé komunity). Výchovu jednotlivce pojímá v širších souvislostech, s výrazným akcentem na prostředí, ve kterém žije.

Socializace je dle Procházky (2012) v kontextu sociální pedagogiky s výchovou úzce spjata a propojena, odlišnost spatřuje v tom, že zatímco výchova je záměrné působení, jejímž cílem je rozvoj osobnosti, socializace zahrnuje ve svém procesu záměrné i nezáměrné vlivy. Procházka uvádí tři pohledy na propojenost výchovy a socializace. Durheimovu

charakteristiku výchovy jako „*metodické socializace mladého pokolení*“. Oba procesy jsou samostatné a rovnocenné (např. Z. Znaniecky). A v neposlední řadě přístupy, které výchovu a socializaci považují za různé, avšak navzájem úzce související procesy (např. Emmerová, Hroncová). Procházka (2012) ji také vymezuje jako proces celoživotní. V průběhu celého života si jedinec osvojuje hodnoty, poznatky, normy, formy chování a jednání, a to mu umožňuje začleňovat se do společnosti. Socializace je procesem, který propojuje jedince se společností. Socializaci rozlišujeme primární, která probíhá v dětství a dospívání, převážně prostřednictvím rodinné výchovy a sekundární, která nastává v dětství a trvá do dospělosti. „*Ovlivňují ji socializační faktory jako je škola, pracoviště, vrstevnické skupiny nebo např. média.*„ (Knotová a kol., 2014, s. 25). Dle Vališové (1992) se jedná o proces vrůstání jedince do společnosti a má charakter sociálního učení. Žádaným produktem tohoto procesu je dovedností, které umožňují jedinci život ve společnosti. V Pedagogickém slovníku (Průcha, Walterová, Mareš, 2001, s. 216) je socializace definována jako celoživotní proces, „*v jehož průběhu si jedinec osvojuje specifiky lidské formy chování a jednání, jazyk, poznatky, hodnoty*“ a začleňuje se do společnosti. Realizace probíhá prostřednictvím interakcí, sociální komunikace, nátlaku, a především sociálního učení. Neúspěch socializace představuje problém pro jedince, neboť znamená jeho vyloučení ze společnosti, tak pro společnost (sociální deviace). Je pravděpodobný tam, kde nebyly vytvořeny vhodné podmínky v prostředí (např. nefunkční nebo disfunkční rodina).

Těžisko procesu socializace je uloženo v dětství a mládí, kdy se vytváří proces sociální identity. Úspěch, jak se člověk zapojí do sociálního prostředí, leží především na bedrech rodiny. Probíhá tedy nejdříve v rodině, posléze však i v dalších školních i mimoškolních institucích. (Švestková, 2019).

Prostředí má dle Krause (2008) zásadní vliv na jednání člověka. Autor zdůrazňuje, že prostředí může člověka podporovat, motivovat, formovat, ale být i překážkou a tedy limitovat. Člení prostředí na několik typů, přičemž se přiklání k názoru, že zásadní prvek ovlivňující osobnost člověka je prostředí posuzované podle podnětů, které nabízí. Svou roli hraje také kvalita těchto podnětů. Dále uvádí, že prostředí podmětově chudé v dnešní době není již tak běžné, problémem dnešní doby je spíše prostředí podmětově přesycené, které také může člověka poznamenat. Jednostrannost i přesycenost může znamenat z hlediska pedagogiky problém. Jednostrannost prezentuje na příkladu rodiny, která žije jen určitým druhem sportu a vede k němu i své děti, což podle Krause dítěti nezajistí harmonický a všestranný rozvoj osobnosti, na druhé straně je to pořád pozitivnější, než když o dítě není

projeven žádný zájem a skončí na ulici. Od dominantního vlivu prostředí upouští Pelikán (1997), který uvádí, že každý jedinec je vybaven určitými vymezenými dispozicemi. Faktory ovlivňující vlastnosti člověka spatřuje v genetické výbavě i v poskytnuté výchově, ne tolik již v prostředí, kterým je obklopen. Bakošová (2011) prosazuje myšlenku, že pro jednotlivce je zásadní mít schopnost vyrovnat se s podmínkami prostředí, ve kterém se právě nachází. Schopnost adaptace pak člověku umožní úspěšně se vyrovnávat s životními situacemi. Knotová a kol. (2014, s. 31-32) nahlíží na prostředí pedagogickou optikou, kdy vnímá snahu zkoumat nejrůznější vlivy prostředí. Vlivy, které jsou v souladu s výchovnými cíli upevňovat a především posilovat. Negativní faktory eliminovat nebo alespoň zmírňovat. Součástí sociálně-pedagogických úvah je také kompenzace důsledků negativních vlivů „*a podpora vlastního úsilí člověka ve snaze vymanit se z nevhodného působení obklopujícího sociálního prostředí*“.

Volný čas je v Pedagogickém slovníku definován, jako čas, se kterým člověk může dle svého uvážení nakládat a na základě svých priorit a zájmů. Je to čas, který zbude z 24 hodin běžného dne, po odečtení času věnovanému práci, rodině, škole, školní přípravě a péči o vlastní fyzické potřeby, včetně spánku. Na vzdělání a výchovu ve volném čase se orientuje pedagogika volného času. (Průcha, Walterová, Mareš, 2001).

Mladá generace tu tvoří podle koncepce UNESCO a Úmluvy o právech dítěte (děti do 18 let). (Průcha, Walterová, Mareš, 2001).

Mládež je v Pedagogickém slovníku označení pro sociální skupinu tvořenou lidmi ve věku od 15 do 25 let, které již ve společnosti nejsou v pozici dětí, ale společnost jim ještě nepřiznává roli dospělých jedinců. Je pro ni charakteristický jiný systém hodnot, vzorců chování, norem, ale i způsob chování a myšlení. Mládež se formuje na tak zvané generace a každá reprodukuje nějaké kulturní hodnoty dané společností, jiné pro změnu odmítá. To je důvod vzniku určitého napětí vznikající v průběhu socializace mládeže. (Průcha, Walterová, Mareš, 2001). Věkové období charakterizující mládež označujeme jako dospívání a toto období s sebou nese možná rizika. Pro období dospívání je typické vytváření své osobní identity, jejíž hledání se může odehrávat na pozadí dramatických střetů s rodiči, případně jinými představiteli „světa dospělých“. Hlavním prostředkem v hledání svého „já“ se stává vrstevnická skupina. Ta se na prahu dospělosti stává nejvýraznější referenční skupinou, která svým vlivem zastíňuje vlivy všech ostatních skupin, včetně rodiny. (Matoušek, Kroftová, 2003).

Sociální opora je v Pedagogickém slovníku přibližena jako pomoc, která je poskytována dalšími lidmi jedinci, který se nachází v zátěžové situaci. Usnadňuje mu zvládnutí zátěže, nasycuje jeho potřeby. Může mít podobu informační, instrumentální, hodnotící nebo emocionální. (Průcha, Walterová, Mareš, 2001).

Nepříznivá životní situace je situace, kdy dochází k ztrátě nebo oslabení schopností řešit vzniklou situaci, tak aby nezabraňovala sociálnímu začlenění nebo aby neměla za následek sociální vyloučení. Důvodem může být věk, nepříznivý zdravotní stav, krizová rodinná nebo sociální situace, životní návyky, způsob života způsobující konflikt se společností, sociálně znevýhodněné prostředí. (Knotová a kol., 2014).

Mezi nejvýznamnější aspekty, se kterými se v nízkoprahových zařízeních setkáváme jsou prevence rizikového chování nebo eliminace již probíhajícího rizikového chování. Pojem prevence a rizikové chování však rozebíráme v jiné části bakalářské práce, proto zde zmíněny nebudou. Rizikové chování, prevence a sociální práce jsou tři úzce spjaté nádoby, které spolu vzájemně souvisí a jsou úzce propojeny. Do nízkoprahových zařízení dochází děti a mladiství, kteří se nacházejí v nepříznivé životní situaci. Ze strany pracovníků je jim poskytována sociální opora. Mládež z problémového rodinného prostředí zde nalézá bezpečné prostředí, kde je na ně působeno výchovně, socializačně, prostřednictvím volnočasových aktivit, tak aby nebylo na první pohled zřejmé, že za nezávažnými a uživateli volenými volnočasovými aktivitami se skrývá promyšlená a sofistikovaná práce s jasným cílem a záměrem, kterým je preventivní působení na problémovou mládež ohroženou sociálně patologickými jevy, moderně řečeno rizikovým chováním.

Zde aplikovaná sociální práce je řazena k praktickému směru sociální pedagogiky. Knotová (2014, s. 13) uvádí o praktickém směru sociální pedagogiky, že „*tento směr vychází mj. z filantropismu, lidské solidarity, akceptaci představy o nutnosti společenské (státní) systematické péče o potřebné, která může změnit jejich nepříznivou situaci*“. Procházka (2012) zmiňuje různé představitele praktického proudu, z nichž nás, v souvislosti s naším tématem, zaujal příklad sociálně pedagogické činnosti italského kněze Dona Bosca (1815-1888). On sám nazval svůj výchovný styl „preventivním systémem“, který si v této době osvojovali i další progresivní pedagogové. Přesvědčení, které tento systém reprezentovalo, bylo to, „...*že je lepší negativním jevům mezi mládeží předcházet, než je pouze napravovat*.“ Pojem „prevence“ nebyl v Boscově éře ještě vyhraněn a nijak specifikován. Za preventivní opatření byl tehdy považován přísný dohled, autokratická výchova vedoucí až k omezení

osobní svobody. Stejně tak byla prevence navozována vytvářením pozitivních aktivit svěřenců a kultivováním svědomí. V pojetí Dona Bosca nacházíme oba protipóly prevence. Omezující jde ruku v ruce s motivačním. Prosazoval, aby důvěra byla podepřena bdělostí, mladým lidem nabízel možnost seberealizace a důraz kladl na vyvádění dospívajících z prostředí, které by pro ně mohlo znamenat mravní ohrožení. Don Bosco byl zakladatelem kongregace salesiánů a důvod, že nakonec převážnou část života zasvětil výchovné péči o dělnickou mládež, můžeme hledat v jeho prostém původu a velkém sociálním citění. Heslem Dona Boscy bylo latinské „*Da mihi animas, cetera tolle*“, což v českém překladu znamená „*Dej mi duše, ostatní si vezmi*“. Toto vycházelo zřejmě z jeho snažení týkající se péče o zanedbané a chudé chlapce z ulice a chápeme ho tak, že důležitost spatřoval především ve spasení jejich duší, ohrožených zlým prostředím. Ostatní považoval za druhořadé a nepodstatné. Jeho sociální cit vystihuje i další jeho výrok „*Být dobrý neznamená nedopouštět se nedostatků, spíše mít dobrou vůli je napravovat.*“ (Internetový zdroj: <https://www.sdb.cz/>).

4.1 Nízkoprahová zařízení

Nízkoprahová zařízení řadíme mezi služby sociální prevence, dle zákona číslo 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů. Tyto služby se zaměřují na situace nebo jevy, které mohou vést k sociálnímu vyloučení. Služby sociální prevence si kladou za cíl, jak napomáhat osobám k překonání nepříznivé sociální situace, tak i ochranu společnosti před vznikem a šířením nežádoucích společenských jevů. (Knotová a kol., 2014). Tato služba se zaměřuje na neorganizovanou mládež. Podmínkou je, že je bezplatná, dostupná a anonymní. Jejím účelem je fungovat jako prevence rizikového chování. Prvořadým cílem a záměrem nízkoprahových zařízení pro děti a mládež je vylepšit životní situaci dětí a mládeže. Prioritou je ukázat klientovi alternativní možnosti využívání volného času a nabídnout pomoc při řešení stávajících problémů. Cílovou skupinou jsou děti a mládež, v určité věkové skupině. Do těchto klubů může v podstatě kdokoliv bez rozdílů sociálních, etnických nebo duchovních. Aktuální definice nízkoprahových zařízení pro děti a mládež zní takto: „*Nízkoprahové kluby, odborně nízkoprahová zařízení pro děti a mládež, jsou určeny dětem a mládeži, které tráví svůj volný čas touláním na ulici, v partě či jinak neorganizovaně. Navštěvovat jej mohou všichni – od jedničkářů z gymnázia přes skejťáky,*

vyznavače alternativního způsobu života až po "průšviháře". (Internetový zdroj: <https://www.klubtulip.cz/>).

Zákon č. 108/2006 Sb., O sociálních službách, v platném znění. Ustanovení § 62 definuje NZDM následovně: *„Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež poskytují ambulantní, popřípadě terénní služby dětem ve věku od 6 do 26 let ohroženým společensky nežádoucími jevy. Cílem služby je zlepšit kvalitu jejich života předcházením nebo snížením sociálních a zdravotních rizik souvisejících se způsobem jejich života, umožnit jim lépe se orientovat v jejich sociálním prostředí a vytvářet podmínky k řešení jejich nepříznivé sociální situace. Služba může být poskytována osobám anonymně“.* (Internetový zdroj: <https://www.mpsv.cz/>).

Každé historické období mělo specifické potřeby a možnosti trávení volného času. Vliv na to měly vnější a vnitřní faktory, včetně sociálně-ekonomických podmínek a kulturní úrovně společnosti. Moderní doba s sebou přináší změny ve způsobu trávení volného času, zejména vlivem moderních technologií a demokratizace rolí v rodině. Volný čas je nyní často tráven ve vrstevnických skupinách, což může přinášet různá rizika. Změny v současné rodině a nástup moderních technologií mohou vést k izolaci rodiny a dezintegraci vzájemného soužití. Elektronické formy trávení času mohou snižovat schopnost komunikace a řešení problémů. (čerpáno z přednášek prof. PaedDr. Miroslava Krystoně, CSc., Pedagogika volného času).

Demokratizace v rodině a nedostatek intimity mohou být problémy dnešní doby. Dezintegrace rodiny a nadměrná pracovní zátěž rodičů mohou vést k situacím, kde děti nemají dostatečnou podporu a směřování ve svém volném čase a tato skutečnost může sklouznout do rizikového trávení volného času a tím i vzniku rizikového chování. (Procházka, 2012).

S přihlédnutím na tyto skutečnosti si společnost i různé organizace zavčas uvědomily, že je třeba nahradit funkce, které rodina nemůže nebo nezvládá zastat, zřízením institucí, které budou činnost rodiny částečně suplovat. Tuto ambici, vyplnit prázdný prostor, který některé rodiny nemohou zaplnit, na sebe z části přenesla i nízkoprahová zařízení.

4.2 Historie

Nízkoprahová zařízení se v naší republice začala etablovat v druhé polovině devadesátých let minulého století. Doslova k boomu a jejich expanzi došlo až na konci devadesátých let. Původně se tato zařízení nazývala kluby pro děti a mládež. Porevoluční změny v naší společnosti umožnily vznik a zavedení nových funkcí a zaměstnání. V roce 1994 byla experimentálně zřízena funkce sociálního asistenta, a to na základě usnesení vlády č. 341/1994 a díky schválenému Programu sociální prevence a prevence kriminality. U zrodu této funkce a její zavádění do praxe stály pracovnice oddělení sociální prevence Ministerstva práce a sociálních věcí ČR paní Tereza Čákrtová a Zdena Bednářová. Zřízení této funkce bylo chápáno jako naplnění potřeby sociální prevence a představovala počátky sociální práce s mládeží a dětmi staršího školního věku, které jsou jednak ohroženy anebo již zasaženy sociálně patologickými jevy. Sociální asistenti byli zaměstnanci okresních nebo městských úřadů, pracující s cílovou skupinou, kterou se rozuměly děti a mladiství, trávící svůj volný čas na ulici a žijící rizikovým způsobem života. Paralelně se vznikem státně organizované streetwork práce se začal tento druh činnosti rozvíjet i na úrovni nestátních organizací. Ty se zaměřily na drogově závislé, postupně byly předmětem jejich zájmu i další cílové skupiny například prostitutky, bezdomovci, Romové nebo tzv. „děti s klíčkem na krku“, což byla nová terminologie pro neorganizované děti a mládež na ulici. V dané době nikdo ještě nevěděl, jak tuto práci vykonávat, chyběla přesná a jasná metodika a také systematické vzdělávání v dané problematice. Nedostatky doprovázejí zrod této činnosti však byly vyváženy obrovským množstvím energie, chuti a nadšení, které byly typickým znakem tehdejších nadšenců. A opět spatřujeme určitou paralelu s nadšenci, dobrovolníky a průkopníky v minulých dobách, které jsme zmiňovali v předešlých částech naší bakalářské práce. Historie nám vždy ukázala, že nezdolné nasazení jednotlivců a jejich překonávání překážek a nedůvěry dokázalo vždy strhnout další a umožnilo zavést inovativní věci, které změnily životy lidí i jejich myšlení a zažité postoje. Za klíčové v budování teoretického zázemí práce streetwork u nás lze označit navázání spolupráce se zahraničním, především čerpání zkušeností od kolegů ze Spolkové republiky Německo. Ucelené vzdělávání a kontakty s kolegy z Německa umožnily rozvoj streetwork a také se podílely na vzniku budoucích nízkoprahových zařízení. Inspirativní návštěvy v centrech mládeže v Německu byly pro sociální asistenty výrazným podnětem pro budování svých nových zázemí. Zhruba od roku 1995 tak začali sociální asistenti přecházet se svými klienty z ulice do uzavřených a organizovanějších prostor a vznikají první „nízkoprahová centra pro děti a mládež“. V té

době vznikají centra a kluby v Klatovech, Hradci Králové, Jablonci na Nisou, Karlových Varech, Plzni, Českých Budějovicích nebo o rok později v Uherském Hradišti. Řada z nich, jmenujme Hradec Králové, se stala základem pro dnešní NZDM v podobě, jakou známe v současné době. Dalším významným momentem pro vznik a rozvoj nízkoprahových klubů byly přímé grantové programy různých nadací, díky kterým byla do klubů nalévána významná finanční podpora. Finanční zajištění od orgánů státní správy bylo v té době minoritní. Bez cíleně zaměřené finanční podpory nadací by rozvoj nízkoprahových center zcela jistě tak rychle nepokračoval. Dalším zásadním mezníkem pro rozvoj nízkoprahových zařízení bylo založení pracovní skupiny v rámci Česká asociace streetwork (dále jen ČAS), neboť tato skupina se začala intenzivně nízkoprahovými zařízeními zabývat a řešit jejich problematiku. Důvodem vzniku této pracovní skupiny byla stávající potřeba sebe definování se, určení měřítek kvality, a především vymezení se od ostatních činností s dětmi a mládeží. Pracovní skupina v průběhu roku 2001 skutečně vytvořila pracovní verzi standardů a především definovala „nízkoprahovost“, ale i další pojmy týkající se NZDM. Entuziasmus a vysoká osobní angažovanost pracovníků pod tlakem formujících se materiálů, informací, a především odborného dialogu nabyla profesionálního charakteru. Zvýšila se úroveň poskytovaných služeb, a především odbornost pracovníků, kteří svou práci mohli dále zkvalitňovat, neboť se mohli začít opírat o odbornou metodiku. (Internetový zdroj: <https://archiv.streetwork.cz/>).

Historie NZDM je tedy poměrně mladá a je těžké sehnat k tomuto tématu odpovídající literaturu. Z dostupných materiálů a informací se však zřejmé, že od založení prvních NZDM došlo k obrovskému rozvoji těchto zařízení a ten stále pokračuje. NZDM byly potvrzeny jako legitimní sociální služba. Ta je ošetřena v zákoně č. 108/2006 Sb., O sociálních službách, v platném znění. Ustanovení § 62 definuje NZDM následovně: „*Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež poskytují ambulantní, popřípadě terénní služby dětem ve věku od 6 do 26 let ohroženým společensky nežádoucími jevy. Cílem služby je zlepšit kvalitu jejich života předcházením nebo snížením sociálních a zdravotních rizik souvisejících se způsobem jejich života, umožnit jim lépe se orientovat v jejich sociálním prostředí a vytvářet podmínky k řešení jejich nepříznivé sociální situace. Služba může být poskytována osobám anonymně*“. Dále je zde definován obsah základních činností, které zahrnují výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, dále pomoc při uplatňování práv, zájmů a při obstarávání osobních záležitostí a v neposlední řadě i sociálně terapeutické činnosti (Internetový zdroj: <https://www.zakonyprolidi.cz/>).

Vytvoření Standardů NZDM poskytl účinný nástroj, který umožňuje posoudit a nastavit kvalitu poskytované služby a dává prostor pro nejen zhodnocení služby, ale i její další rozvoj. Vytvoření propracovaného systému vzdělávání pracovníků pracujících v těchto zařízeních je také zárukou určité kvality nabízené služby.

Dnes jsou nízkoprahová zařízení pro děti a mládež uznána jako legitimní sociální služba podle zákona o sociálních službách. Dále je zde definován obsah základních činností, které zahrnují výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, dále pomoc při uplatňování práv, zájmů a při obstarávání osobních záležitostí a v neposlední řadě i sociálně terapeutické činnosti.

Nízkoprahová zařízení poskytují tyto základní činnosti:

- Zprostředkování kontaktu se společenským prostředím
- Pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí
- Sociálně terapeutické činnosti
- Výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti

4.3 Nízkoprahové zařízení v Uherském Hradišti

V bakalářské práci jsme se zaměřili na Nízkoprahové centrum pro děti a mládež, které bylo zřízeno v Uherském Hradišti a kde působí již od roku 1996. Zařízení vzniklo 1. 4. 1996 jako Kontaktní a poradenské centrum. Zařízení fungovalo zpočátku jako Káčko pro uživatele drog společně s Centrem volného času pro neorganizovanou mládež. Ukázalo se, že tyto dva programy nelze spojit a zajistit jejich společné fungování. Proto došlo k rozdělení a zařízení začalo fungovat pod Podanýma rukama Brno. Centrum volného času se postupem času transformovalo a přejmenovalo na Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež a pod tímto názvem funguje, pod záštitou Charity Uherské Hradiště, dodnes. Charita Uherské Hradiště, v devadesátých letech fungující ještě pod názvem oblastní charita, poskytovala i půdní prostory pro provoz zařízení. To se postupně strategicky přemístilo do centra města, kvůli dostupnosti. Charita Uherské Hradiště je však i nadále poskytovatelem této sociální služby. Nízkoprahovost se do názvu začlenila díky postupnému a propracovanému vzdělávání pracovníků. Ti na různých kurzech, školeních a pracovních setkání zjistili, že jejich živelná

činnost přestává být živelnou, ale stává se vysoce odbornou a nese všechny znaky nízkoprahovosti. Pojmenování dali klubu údajně sami uživatelé, kteří si klub velmi oblíbili a začali tvrdit, že TU je jim LÍP, než na ulici nebo doma. Původním cílem centra bylo zaměření se na děti a mládež, které trávily svůj volný čas touláním na ulici, v parcích nebo jiným neorganizovaným způsobem. Z kanceláří a heren se jeho činnost postupně rozšířila i na ulici, což si vyžádalo zapojení streetworkera, tedy terénního pracovníka, jehož „kanceláří“ je přirozené prostředí klientů, kterým je často ulice, herna, park, nádraží neboli místa, kde se potřební a potenciální klienti pohybují. Poskytování terénního programu Streetwork je nízkoprahovou službou sociální prevence. Svě „klienty“ přestali pracovníci takto nazývat a děti, které vyhledají jejich služby, označují jako uživatele, neboť si uvědomili, že klient je osoba, která za službu platí. Kdežto uživatel nabízenou službu využívá bezplatně. Přestože díky své otevřenosti, minimu omezením a poskytované svobodě volby jeho služby vyhledává velké množství uživatelů a jeho kapacita je celoročně zcela naplněna, kompetentní členové pracovního týmu si uvědomili, že ne každý mladý člověk, který se ocitne ve složité životní situaci, se kterou si neumí poradit a oporu nenachází ani v rodinném prostředí, je schopen vyhledat pomoc. Rozšíření pracovního týmu o terénního pracovníka se tak ukázalo jako velmi přínosné a praxe dokazuje, že uživatel, kterému byla intervence poskytnuta přímo v terénu, pak sám pomoc vyhledá a svůj volný čas trávený potulováním po ulicích vymění za smysluplné a edukační aktivity poskytované centrem. (Brodský zpravodaj 12/2004; MK ČR E 13148).

Cílovou skupinou tohoto nízkoprahového zařízení jsou osoby ve věku od 12 do 26 let. Lidem od 21 do 26 let jsou služby poskytovány pouze individuální formou, do které lze zahrnout poradenství, infoservis nebo doprovázení. Uherskohradišťské zařízení se prezentuje jako otevřený a bezpečný prostor určený všem. Navštěvovat toto zařízení tak mohou děti, které tráví svůj volný čas bezprizorně, potulují se bezcílně po ulicích až po ty jedince, kteří si neví rady, jak svůj volný čas efektivně využít. Dochází sem děti, které zápasí s prospěchem na základní nebo speciální škole, ale i jedničkáři z gymnázia. Setkávají se zde vyznavači alternativního způsobu života, např. skejťáci nebo jen takoví, kteří své místo a zájmy v životě teprve hledají. I v tom jim hodlá zařízení pomoci. A právě tato mnoho vrstevnost je pro všechny obohacující. Jediné, v čem se toto zařízení vymezuje a z cílové skupiny vyřazuje, jsou děti a mládež se specifickými potřebami, které trpí například komunikačními problémy, osoby se zjevným psychickým onemocněním. Nepracuje ani s jedinci závislými na návykových látkách. Zařízení se zaměřuje pouze na sociální služby, které může kvalitně

poskytnout a zabezpečit a uvědomuje se, že mládeži s výše popsány problémy se musí dostat odborné péče, kterou by centrum nebylo schopné zajistit.

Jak jsme již uvedli, Nízkoprahové zařízení v Uherském Hradišti si klade za cíl prevenci. Ve své podstatě se sice prezentuje jako volnočasová alternativa k různým zájmovým kroužkům nebo organizovaným aktivitám. Jeho působnost zasahuje i do poradenské činnosti, neboť poskytuje jak poradenství, tak i sociální servis. Zařízení si ve své činnosti vytyčilo strategický cíl, kterým je zformovat informovaného uživatele, který je ochoten a schopen smysluplně trávit svůj volný čas a tím předcházet jeho rizikovému trávení. V nelehké době zrání a dospívání se naučit pracovat s informacemi, samostatně řešit krizové situace v životě. Je předpokladem, že jedinec, který zvládne kritické období dospívání a zvládání nástrah na něho kladených, bude vybaven sociálními dovednostmi, jak tyto situace zvládat a řešit i v budoucnu, neboť krizové a zátěžové situace nám život v nepravidelných intervalech přináší až do svého konce. Vedle strategického cíle si klade i spoustu dlouhodobých cílů. Těmi jsou například podpora dospívajících ve zvládání obtížných situací v každodenním životě, minimalizace sociálních rizik vyplývajících z konfliktních situací, životního způsobu nebo rizikového chování. Významným dlouhodobým cílem tohoto zařízení je mladý člověk aktivně, a hlavně smysluplně trávit svůj volný čas. Dalším dlouhodobým a trvalým cílem je dodržování zásady, aby byla sociální služba založená na dodržování práv uživatelů, byla zachována profesní etika kontaktní práce a poskytování služby na principu nízkoprahovosti. Nízkoprahovým principem se rozumí umožnění maximální dostupnosti a přístupnosti, možnost využít službu anonymně a poskytnutí ochrany soukromí. Dále bezplatnost, dobrovolnost, která s sebou nese možnost nepravidelné docházky a nevyžadování žádné přihlášky. Psychická, fyzická, právní a sociální ochrana uživatele při pobytu v zařízení je nejen dalším trvalým cílem, ale i samozřejmostí.

Základní činnosti tohoto zařízení lze rozdělit do čtyř bodů:

1) Výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti

Jedná se o zajištění podmínek pro společensky přijatelné volnočasové aktivity, tím, že nabízí prostory klubu k vlastním nebo řízeným aktivitám. Členové pracovního týmu zajišťují pracovně výchovné činnosti s dětmi, například formou různých dílniček a tvořivých činností – malba, keramika, šití, ale i například vaření nebo montáž zahradního nábytku. Rozvíjeny jsou tedy i manuální dovednosti dětí.

Pracovníci dále nacvičují a upevňují jejich motorické, psychické i sociální schopnosti a dovednosti. To je realizováno formou poskytování základního sociálního poradenství, aplikací psychosociálních her nebo programy rozvoje sociálních dovedností, do kterého spadá i organizování přednášek a hovorů například o sociální inteligenci, finanční gramotnosti, empatii nebo jsou mladým lidem nabízeny různé filmy mapující rizikové chování nebo dokumenty z oblasti psychologie, s očekáváním, že každý si z toho převezme, co právě dle své aktuální životní situace potřebuje. Dalším naplněním vytyčených činností je zajištění podmínek pro přiměřené vzdělávání. Dětem je poskytnuto bezplatné využívání počítačů, kdy je kladen zřetel na to, aby byly využity pro vzdělávací účely. To je zajištěno dozorem a dohledem kompetentních osob z pracovního týmu, které také v případě nutnosti nabízejí pomoc při doučování, řešení domácích úkolů zadaných školou, pomoc při přípravě na vyučování.

2) Zprostředkování kontaktu se sociálním prostředím

Tuto službu zařízení naplňuje realizováním aktivit umožňující dětem lepší orientaci ve vztazích odehrávajících se ve společenském prostředí. Jsou organizovány skupinové aktivity, kde je zajištěno zapojení se i méně aktivních klientů nebo těch, kteří jsou spíše introvertní povahy. I zde je respektována forma dobrovolnosti a spontánnosti. Dále jsou činěny kontaktní práce v klubu. Velmi efektivním se ukázalo provozování různých situačních intervencí.

3) Sociálně terapeutické činnosti

Cílem sociálně terapeutické činnosti je dovést klienta k rozvoji nebo udržení sociálních schopností a dovedností, které podporují sociální začleňování. To zařízení zajišťuje programy, jejichž obsahem jsou přednášky nebo besedy zaměřené na různá témata a jejichž záměrem je navedení mladých lidí na určitou cestu a rozvoje myšlení. Přednášky jsou vedeny odborníky a kladou si za cíl nejen edukační ale i preventivní výsledek. Součástí této činnosti jsou i skupinové, a v případě potřeby, individuální intervence.

4) Pomoc při uplatňování práv, zájmů a při obstarávání osobních záležitostí

Tato činnost obnáší pomoc při vyřizování běžných záležitostí. Členové týmu jsou v případě potřeby připraveni doprovázet klienta při jednání s institucemi, vždy ve prospěch uživatele. Tato činnost je zacílena především na děti ze sociálně slabých rodin nebo dysfunkčních

rodin. Zde často dochází i k zásahům do vztahových záležitostí rodin, především pomoc při obnovení nebo upevnění kontaktu s rodinou (Internetový zdroj: <https://www.facebook.com/nzdmTULIP/>).

Při poskytování uvedených služeb se zařízení řídí několika zásadami. V první řadě, jak jsme již předznamovali, dodržuje zásadu a princip nízkoprahovosti. Dále ke každému uživateli volí individuální přístup, při kterém je přihlíženo a zohledňována jedinečnost a osobitost každého uživatele, jsou respektovány jeho potřeby a specifčnost problému. Je vyžadováno, aby na řešení problému se podíleli jak členové pracovního týmu, tak i samotný uživatel. Pracovníci provádějí i aktivizační činnost. To znamená, že opakovaně nabízí aktivity, do kterých se může uživatel zapojit, s ohledem na dobrovolnost, avšak jsou poskytovány informace o možných důsledcích, které mohou nastat při neřešení problému. Poskytování informací je další zásadou a na jejich základě se může uživatel samostatně rozhodnout. Zde je poskytnut prostor pro seberealizaci a samostatné jednání a uvažování uživatele.

Zařízení dbá na to, aby služby poskytovalo kvalitně a na profesionální úrovni. Podmínkou přijetí do pracovního poměru je vyžadování minimálně středoškolského vzdělání s maturitou a zaměstnancům je poskytnut prostor pro samo vzdělávání či absolvování různých kurzů a programů, které zvyšují jejich kompetence. V neposlední řadě se zařízení při poskytování služeb řídí zásadou rovnosti, respektování rozhodnutí klienta, důvěrnosti, s přihlédnutím na dodržování práv a lidské důstojnosti. Vzhledem ke skutečnosti, že provozovatelem je křesťanská organizace, nezřikají se ani křesťanských hodnot a hlásí se k 4 pilířům charitativní práce dle Etického kodexu charity ČR – pravdě, lásce, spravedlnosti a svobodě. (internetový zdroj: <https://www.klubtulip.cz/>).

4.4 Možnosti výzkumu a jeho využití v konkrétním zařízení

Nízkoprahové zařízení v Uherském Hradišti a jeho činnost jsem měl možnost sledovat v roce 2019, kdy jsem zde krátkodobě pracoval na dohodu o provedení práce. Jeho náplň, vize a program mě velmi oslovil. Měl jsem možnost vidět jak cílené působení skupiny lidí, kteří jsou pro celou věc zapálení a svou práci se snaží vykonávat s maximálním nasazením a odhodláním, dokážou ovlivnit, a především změnit myšlení jedinců, kteří se ocitají v citlivých letech dospívání, které je náročné jak pro mladého člověka, tak pro jeho okolí. Dnes

již víme, že přechod mezi dětstvím a dospělostí je velmi složitým obdobím, ve kterém se může hodně pokazit, a následky pak mohou být nedozírné.

Hlavní poslání tohoto zařízení lze shrnout následovně. Zaměřuje se na doprovázení mladého člověka složitým obdobím dospívání, zdárně ho překlenout a vstoupit do dospělosti s nabytými dovednostmi, které mu umožní rozvrhnout své pracovní povinnosti a po jejich splnění smysluplně a efektivně využít svůj volný čas, tak aby se pro člověka stal prostředkem odpočinku, seberealizace a sebereflexe. Zaujalo mě motto, které vystihuje jeho smysl a účel. „*jsme otevřený prostor pro tebe a tvé nápady. Jsme tu pro tebe TADY a TEDĚ*“. Toto motto vystihuje vše. Neboť v určitých úsecích života se vyskytnou okamžiky, kdy je potřebná okamžitá intervence a doprovázení. A pokud není k dispozici, změny a škody mohou být nevratné. Pro mladého člověka je důležitá otevřenost, respekt, akceptace a poskytnutí svobody. V tom lze spatřovat úspěch celého projektu a rostoucí zájem o jeho služby. Jak mně řekl vedoucí projektu při mém krátkém pracovním působení „... *i kdyby se nám podařilo změnit jediný lidský život a předurčit jeho budoucí kvalitu, má to smysl*“.

Většina výchovných a vzdělávacích institucí nevěnuje až tolik pozornosti životnímu stylu mládeže. Pedagogové mimoškolní čas dětí a mládeže považují za jejich soukromou věc, do které v rámci svých kompetencí nechtějí nebo nemají zájem zasahovat. Pokud toto stanovisko zastávají i rodiče, ocitá se mladý člověk v začarovaném kruhu. Nízkoprahové kluby, které mají v naší zemi již 30letou tradici. Nabízejí nejrůznější možnosti trávení volného času. Jejich zaměření na ohrožené děti a rizikovou mládež si vyžádalo přejít na profesionální úroveň. (Matoušek a kol., 2005). Matoušek a Kroftová (2003) uvádějí, že práce s rizikovou mládeží s sebou nese jisté nároky. Jedná se o podpůrnou práci vyžadující podpůrný postoj pracovníka, bez něhož by práce s rizikovou mládeží postrádala smysl. Osobnost člověka konajícího pomáhající profesí má svá specifika. Autoři uvádějí různé výzkumy, kterými bylo ověřeno, že lidé pracující v „pomáhajících profesích“ zažili v dětství nebo mladém věku trauma, a to ovlivnilo volbu jejich profese. Profesionálové v pomáhajících profesích mají dále často horší osobnostní stabilitu, častěji se psychiatricky léčí oproti lidem pracujícím v úřednických nebo technických povoláních. Autoři dále uvádějí, že práce s rizikovou mládeží může být přitažlivá pro lidi, kteří mají jisté výhrady „ke světu dospělých“ a ve světě adolescentů je jim lépe, neboť v něm spatřují více otevřenosti, solidarity a bezprostřednosti. Výcvik pro výkon této profese se neobejde bez zpracování pracovníkovy motivace. V bezpečí výcvikové skupiny se pracovník seznámí

neuvědomovanými aspekty svého chování a pokouší se eliminovat nevhodné projevy vůči klientovi, ke kterým může nevědomky také sklouzávat. Autoři vyjadřují politování, že takový výcvik není součástí vzdělávání, ale tyto kompetence pracovník sbírá až po dobu praxe.

Je tedy zřejmé, že tato práce není vhodná pro každého. V další části naší bakalářské práce bychom se chtěli zaměřit na motivaci výběru povolání pracovníků této náročné profese. Dále bychom chtěli zjistit, jak je tato práce obohacuje a co jim naopak bere. Zda každodenní interakce s dětmi a mladistvými, kteří jsou obklopeni problémy nejrůznějšího rázu a zatížení dosavadním způsobem života, je pro tyto pracovníky obohacující nebo naopak stresující. Další skutečnost, které si chceme ve výzkumném šetření ověřit je, zda v Nízkoprahovém zařízení v Uherském Hradišti převládají uživatelé z řad rizikové mládeže. U uživatelů tohoto zařízení bychom chtěli zjistit, důvody, které je vedly k využití služby poskytované zařízením, a jak přínosný pro jejich současný život mělo využití služeb a programů tohoto zařízení.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ V NÍZKOPRAHOVÉM ZAŘÍZENÍ

5.1 Kvalitativní výzkum

Samotný proces kvalitativního výzkumu označuje jakýkoliv výzkum, který nedosahuje výsledků prostřednictvím statistiky nebo jiných měřitelných metod. Metody kvalitativního výzkumu jsou vhodné zejména pro zkoumání jevů, o nichž máme omezené znalosti, a snažíme se hlouběji porozumět podstatě daného jevu. Kvalitativní výzkum může být prováděn prostřednictvím rozhovorů nebo pozorování, což jsou nejčastější metody, ale mohou být využity i knihy nebo videokazety (Strauss, Corbinová, 1999).

Kvalitativního výzkumu zahrnuje hledání a porozumění vybraného sociálního nebo lidského problému, a to na základě různých metodologických tradic. Výzkumník si na začátku výzkumu vybírá téma a stanovuje základní výzkumné otázky, s cílem vytvořit holistický obraz. Analyzuje různé typy textů a zaznamenává názory účastníků výzkumu (Hendl, 2008).

Pro sběr dat jsem zvolil polo-strukturovaný rozhovor, při kterém jsem měl předem stanovené otázky, jež sloužily jako opora během jednotlivých rozhovorů. Získaná data, s písemným souhlasem všech účastníků, jsem nahrával na diktafon a následně je přepisoval do textové podoby.

5.2 Výzkumný cíl

Hlavním cílem tohoto kvalitativního výzkumu bylo zhodnocení efektivity nízkoprahových zařízení v prevenci sociálně patologických jevů spolu s rizikovým chováním, a také jak to vše vnímají pracovníci. Dále bylo cílem popsat profesní, ale především osobnostní předpoklady pro kvalitní a přínosný výkon této pracovní pozice.

5.3 Výzkumné otázky

1. Jak hodnotí jeho pracovníci úspěšnost a účinnost poskytované sociální služby v Nízkoprahového zařízení v Uherském Hradišti k prevenci rizikového chování u svých uživatelů?

2. Jakým způsobem je preventivní působení aplikováno v Nízkoprahové zařízení v Uherském Hradišti?
3. Jaké osobnostní rysy, dovednosti a odborné předpoklady by měl mít pracovník nízkoprahového zařízení?
4. Jak tato práce ovlivňuje pracovníky zařízení v jejich mimopracovní rovině?

5.4 Výzkumný soubor

U kvalitativního výzkumu jsou oproti kvantitativnímu výzkumu, nastavena jiná pravidla pro stanovení výzkumného souboru. Vzorek nemá reprezentovat určitou část populace, ale problém. Není konstruován tedy náhodně. S přihlédnutím ke zkoumanému problému je konstruován záměrně. (Švaříček, Šedřová, 2014).

Při výzkumu, při kterém jako prostředek ke sběru dat slouží rozhovory, se musí výzkumník rozhodnout, se kterými osobami rozhovor realizuje a také z jakých skupin mají tyto osoby pocházet. V kvalitativním výzkumu nejde o reprezentativnost výběrového souboru. Výběr zkoumaných jednotek tudíž nemusí být náhodný. (Hendl, 2008).

Výzkumný soubor byl autorem zvolen záměrně. Vzhledem ke zvolenému tématu si autor vybral konkrétní nízkoprahové zařízení, které má za sebou dlouholetou tradici. Vzniklo dva roky po vzniku prvních takových zařízení v naší republice, takže si prošlo stejným vývojem. Od chaotických počátku až po současnou profesionální propracovanost a připravenost.

Nízkoprahové zařízení bylo autorovou volbou z důvodu, že měl v minulosti možnost krátce nahlédnout do jeho činnosti a už tehdy si uvědomil, že v tomto zařízení dochází k prolínání hned několika činností. Vzhledem ke zvolenému tématu práce, zde zcela jistě dochází k výchovnému působení, pokračující socializaci jedince, jsou zde naplňovány volnočasové aktivity. To vše slouží jako prostředek k navázání bližší spolupráce s uživateli a je zacíleno na řešení a předcházení problémového způsobu života.

Autor se zaměřil jak na pracovníky zařízení, kteří tuto nelehkou práci každodenně vykonávají. Vzhledem ke zvolenému tématu autora zajímalo jak toto zařízení, optikou pracovníků, na děti a mladistvé uživatele působí. Autora také zajímalo aplikované prvky, které stabilizují nebo eliminují rizikového chování uživatelů zařízení, jeho možnou příčinu a možnosti prevence. V neposlední řadě autora zajímalo, jak taková práce ovlivňuje samotné

pracovníky. Zda je naplňuje, motivuje, inspiruje nebo naopak je vyčerpávající do té míry, že ji v dlouhodobém časovém horizontu nelze vykonávat.

Výzkumný soubor se skládá ze 3 pracovníků Nízkoprahového centra v Uherském Hradišti. Tito tři pracovníci představují, v současné době, veškerý personál zařízení. První respondent je žena, věk 32 let. V zařízení pracuje již devátým rokem, z toho tři roky byla na mateřské dovolené, ze které se nedávno vrátila zpět do pracovního procesu. Má vysokoškolské vzdělání, titul magistr, humanitní směr. Vysokoškolské vzdělání si doplnila již v pracovním procesu, dálkovým studiem. Bude označena pod **P1**.

Druhým respondentem je muž, pracuje v zařízení již deset let. Letos oslaví 40 let věku. Z běžné pracovní pozice se vypracoval na vedoucího zařízení. Má vysokoškolské vzdělání, titul magistr s humanitním zaměřením. Bude označen **P2**.

Třetí respondent je žena, věk 28 let. V zařízení pracuje 4. měsíc, před tím pracovala v nemocnici jako sanitární sestra a její klientelu tvořili starší lidé a senioři. Má vysokoškolské vzdělání, titul bakalář. Bude označena **P3**.

Jak jsem zjistil všechny respondenty poji jeden společný znak, práce v zařízení byla pro ně v době, kdy zde zahajovali svou profesní kariéru pouze přestupnou stanicí. A záměrem všech tří bylo hledat si časem nějaké jiné zaměstnání. Ze všech dotazovaných respondentů bylo možné vycítit, že je časem tato práce nejen začala bavit a naplňovat, ale nalézají v ní i smysl. I u poslední respondentky, která byla zvyklá pracovat se staršími lidmi a z práce s mládeží měla zpočátku obavy a nemínila u ní dlouhodobě setrvat, bylo zřetelné že ji tato práce zcela pohltila a dle jejího vyjádření ví, že zde chce a bude pracovat i nadále.

5.5 Metoda otevřeného kódování

Rozhovory s pracovníky probíhaly třífázově, v průběhu měsíců února a března 2024. Nahrávání bylo prováděno pomocí mobilu, poté jsem rozhovory přepsal do textové podoby.

Po přepsání nahraných rozhovorů do textové podoby jsem přistoupil k jejich analýze pomocí otevřeného kódování. Texty jsem si důkladně přečetl a provedl analýzu textu a jeho tematické rozkrytí. Povšimnutá témata jsem si přepsal na papír a přiřadil k nim kódy. Kódy jsem přiřazoval jak slovům, tak větám. Text jsem se pokoušel rozbít na jednotky a těmto jednotkám jsem přiděloval jména. A z takto pojmenovanými fragmenty textu jsem dále

pracoval. Kvalitativní analýza dat je uměním zpracovat data smysluplným způsobem a nalézt odpověď na uloženou výzkumnou otázku (Hendl, 2008).

Následně jsem strukturoval text do jednotlivých částí a seskupil podobné pojmy. Tyto kategorie jsem dále rozvíjel o další vlastnosti a dimenze.

Tímto způsobem jsem rozebral text, podle jednotlivých kódů jsem vytvořil kategorie. Využitím konstantní komparace jsem vytvořené úseky neustále porovnával, hledal podobnosti, ale i rozdíly. Názvy kategorií jsem volil podle klíčových zjištění, na která jsem přišel.

Tento analytický proces, charakterizovaný označováním a kategorizací pojmů, vyžaduje důkladné studium všech získaných dat. Během otevřeného kódování jsou data důkladně rozebrána na jednotlivé složky a podrobně zkoumána. Prostřednictvím srovnávacího procesu jsou identifikovány různé aspekty a rozdíly, zatímco jsou kladené otázky o jevech, které tato data odrážejí (Strauss, Corbin, 1999).

Etické otázky hrají stěžejní roli ve společenskovedním výzkumu. Velmi důležitým požadavkem kladeným na výzkum je zachování naprostého soukromí a anonymity. (Hendl, 2008).

6 NA ZÁKLADĚ ANALÝZY VZNIKLY TYTO KATEGORIE:

Nejvýznamnější je čas, důvěra a rovný přístup

Uspořádáním jednotlivých dat dala vzniku první kategorii. Ze získaných poznatků pracovníků jak s dlouholetou praxí, tak i pracovníka, který zde působí krátkodobě vyplynulo, že k nalezení cesty k uživateli vedou tři základní pravidla. Je nutné mu věnovat čas a délka takto společně stráveného času je předurčena osobnostním nastavením uživatele. Mladší uživatelé bývají uzavřenější a je třeba jim věnovat více času, aby pochopili, že pracovníkovi mohou důvěřovat. Starší uživatelé již mají osvojenou dovednost, v případě problému přijít za pracovníkem a řešit věci napřímo, prostřednictvím otevřené komunikace. Důvěra, je něco, jak zhodnotili všichni dotazovaní, co se buduje dlouhodobě a jedná se o velmi křehkou záležitost, neboť jakmile by druhá strana získala pocit, že důvěra byla narušena, těžko se znovu obnovuje. V neposlední řadě je třeba udržet si ke všem uživatelům rovný přístup, nikoho neupřednostňovat a nikoho neupozaďovat. To vyžaduje velkou dávku profesionality a jak uvádějí pracovníci i sebekontroly. Ne každý uživatel totiž zpočátku reaguje pozitivně, pracovníci připouštějí, že i přes veškerou snahu, také oni bojují se sympatiemi a nesympatiemi k danému člověku. To si však musí vyřešit sami v sobě a navenek musí ke všem přistupovat naprosto rovnocenně.

Komunikace bourá bariéry

Komunikace je důležitý prostředek a způsob, jak s uživateli řešit jejich problémy. Komunikace je způsob, jak zjistit aktuální problém, adekvátně na něj reagovat a případně zahájit prevenci. Vhodně zvolená komunikace umožňuje pracovníkům předat uživatelům své poznatky nasměrovat je na potřebnou cestu a pomáhá vypozařovat rizika. Úkolem pracovníků je zjištěná rizika vysvětlit. Komunikace je důležitá, neboť přestože uživatelé o problému ví, nedokážou ho pojmenovat. Neví, jak s ním bojovat a většinou z počátku nemají ani snahu o něm hovořit. Úkolem pracovníků, jak si dobře uvědomují, je zbořit tyto bariéry a dostat se k uživateli co nejbliže.

Pomocná ruka jen tam, kde je snaha a zájem

Pracovníci zařízení si uvědomují své právo sdělit každému uživateli co i o jeho problému myslí, poskytnout mu zpětnou vazbu na jeho chování, upozornit na věci které nejsou v pořádku a nabídnout mu pomoc. Název této kategorie jsem zvolil proto že bylo naprosto zřetelné to, že pracovníci si v praxi ověřili, že pokud je nabízená pomoc opakovaně

odmítána, nemá cenu ji vnucovat a vyvíjet jakýkoliv nátlak. Jak jeden pracovník uvedl věci začali dobře fungovat i po tom co se zbavili problémových uživatelů. A uvědomili si, že efektivní je pomoc zaměřena na toho, kdo vyvíjí sám snahu a zájem než ji tříštit mezi ty, kteří nevyvíjí žádné úsilí, jak svou situaci řešit.

Naslouchat, poradit, ale neočekávat že lze všechny zachránit

Název této kategorie jsem zvolil proto, že jsem u všech tří pracovníků narazil na vyjádření jejich obav, které je občas dohánějí, a to že něco udělali špatně, že jejich pomoc nebyla dostačující nebo že mohli vyvinout větší úsilí. Mají totiž zpětnou vazbu na bývalé uživatele a vědí i o případech, kdy uživatelé, přestože zařízení navštěvovali dlouhodobě a bylo s nimi pracováno, nedopadli zrovna nejlépe. Co je pozitivní a vyvstalo mi to při vytváření této kategorie, je skutečnost že i přes tyto obavy se pracovníci necítí jako někdo, kdo by měl spasit všechny. Je zřejmé že tato práce obnáší určité sebezapření sebe samotného na úkor pomoci druhým lidem. Bohužel i přes veškerou snahu nelze zachránit všechny, ale jen některé. Přijetí tohoto faktu je svým způsobem pro pracovníky osvobozující.

Vymezení hranic je nezbytné

Při tvoření této kategorie jsem analýzou textu narazil velmi často na slovo hranice, a to v mnoha smyslech. Je třeba vytvořit si hranici, aby práce a problémy neprostupovaly pracovníkům do jejich osobního života. Velmi patrné bylo i to že pracovníci striktně dodržují nastavení vzájemných hranic mezi sebou a uživatelem. Hranice, které nesmí uživatel překročit ve svém chování vůči pracovníkovi. Hranice, které nesmí být porušeny co se týče vzájemných vztahů a jejich intenzity.

Cesta je dlouhá, cíl daný, výsledek těžko měřitelný

V této kategorii mně vyčnívaly tři faktory, většina uživatelů dochází do zařízení dlouhodobě, což je velmi pozitivní ukazatel, že je pro uživatele potřebné a pobyt zde je příjemný. Pracovníci tak mají možnost s uživatelem dlouhodobě pracovat a řešit problémy různé intenzity. Jak pracovníci uvedli je to dlouhodobý proces s jediným jasným cílem nasměrovat uživatele naučit ho řešit problémy a připravit ho na cestu do dospělosti. Co však bylo také zřejmé a uvědomil jsem si to i já, úspěch jejich práce a nasazení jsou těžce změřitelné. Jak uvedl jeden pracovník, často se setkává s názory, zda jsou zařízení stále potřebná a jejich fungování nezbytné. Zařízení totiž není programově v kontaktu s bývalými uživateli a opravdu neexistují žádné statistiky, které by vyhodnotily jejich úspěšnost a efektivitu. Pro

pracovníky je však odměnou že bývalí uživatelé se do zařízení vrací sami, nebo jim na ulici poděkují a zpětně ocení jejich pomoc.

Ochranná křídla lze najít i jinde než doma

Okolní prostředí nás ovlivňuje, a to velmi silně třebaže si to nepřipouštíme. Ovlivnitelnost je nejvyšší v nižším věku a stěžejním činitelem budování charakteru a hodnot je rodina. Jak vyplynulo z odpovědí rodina je u uživatelů největší problém. Uživatelé ve svých rodinách nevidí pozitivní vzory a často už v nízkém věku začínají přebírat vzorce chování svých rodičů. Někteří si to i uvědomují, ale nevědí jak z této situace ven. Pracovníci na sebe přebírají velkou zodpovědnost, neboť si uvědomují že k nim docházejí uživatelé ve věku, kdy lze ještě tyto vzorce chování změnit a přenastavit. Název této kategorie jsem zvolil proto že jsem vycítil, že jsou to právě pracovníci, kteří dnes a denně rozevírají svá ochranná křídla, kterými své uživatele ochraňují a usilují o to, aby jejich retrospektiva byla pozitivní a uživatelé nezanevřeli na vztahy mezi lidmi a nerezignovali na život při výskytu problémů nebo nesnází.

6.1 Kategorie č. 1 Nejvýznamnější je čas, důvěra a rovný přístup

Hlavní rys	Rozměr
Podpora	Nezbytná
Mlčenlivost	Nutná
Dlouhodobost	Nevyhnutelná
Nestrannost	Podstatná
Trpělivost	Výrazná

Uživatelé jsou z převážné většiny z nefunkčních, špatně fungujících rodin, nebo absolvujících ústavní výchovu. Čelí nelehkým životním situacím, a proto je třeba jim věnovat čas, pozornost a trpělivost, kterou doma nenalézají nebo ji vůbec neznají. Zápasí s vnitřními pochybnostmi o vlastních schopnostech, schází jim dostatek pevné vůle. Neumějí organizovat svůj denní a školní režim a neumí své problémy řešit. Doma ve svých rodinách jim často schází vzor a problémové vzorce svých rodičů často přebírají už v útlém věku. O svých problémech nechtějí mluvit, protože to většinou neumí, svou roli sehrává i pocit studu, a to je vrhá do ještě většího osamění. U svých primárních pečovatelů nenacházejí pochopení, a především zájem a čas, který by jim byl vyměřen. Pracovníci si to uvědomují. Těší je, že mohou pozitivně působit na někoho, kdo to momentálně potřebuje.

„Ano je to bohužel tak. I když to nikde nemáme vylepené tak troufám si odhadovat z devadesáti procent jsou bohužel naši uživatelé z rozvrácených rodin, dětských domovů nebo pěstounské péče.“ P1

„Víš sem docházejí většinou děti s horším rodinným zázemím.“ P3

Takové děti často trpí vyloučením z kolektivu svých vrstevníků. Jejich sociální status je určitá nálepka. To pak vede ke vzniku problémů, jako je nezáměr o školní prospěch a o školu jako takovou. Svými problémy se aktuálně odmítají zabývat a neví ani jakým způsobem je řešit. Pracovníci musí ke každému uživateli volit individuální přístup. Zásadním krokem vytvoření si cesty k uživateli a nastavení vhodné intervence je získat si jejich důvěru. To je dlouhodobější proces a opět u každého uživatele se různí. Cestou k získání a udržení důvěry je dle pracovníků trpělivost, vstřícnost, ale především mlčenlivost. Také musí zachovat nestranný přístup. Jejich snaha se jim vrací často pozitivně až po nějakém čase. Takovou pozitivní odezvou jsou bývalí uživatelé, kteří je i po letech na ulici pozdraví, promluví s nimi, velmi často i poděkují a zpětně docení, že jim ze strany pracovníků byla věnována pozornost, péče, která je změnila i když tehdy to tak nevnímali. To je z pohledu pracovníků znak toho, že si uživatelé jsou vědomi skutečnosti, že jejich důvěru nikdo nezklamal. A že sdílené často velmi citlivé informace, zůstaly mezi nimi. Mladým lidem, obzvláště těm, kteří nemají ideální rodinné zázemí je potřeba věnovat větší pozornost a mít na vědomí že důvěra je křehká záležitost. Získává se dlouho a velmi snadno se může stát, že bude navždy ztracena.

„Samozřejmě je třeba budovat s uživatelem pozitivní vztah založený na důvěře, trpělivosti a toleranci.“ P3

Pracovníci mají proti sobě často nestabilní jedince, kteří nemají důvěru v sebe ani ve svět dospělých. Trpí svým sociálním statutem, nezáměrem okolí a projevují to často agresivním chováním, neplněním školního ani denního režimu a hledají své místo ve světě i v životě často pro ně ohrožujícím způsobem. Cesta k nim je spletitá. Pracovnice stojí nemalé úsilí a jsou si vědomi, že musí ke každému zaujmout individuální postoj, ten vyžaduje trpělivost, oproštění se od jakýchkoliv emocí nebo úsudku. Také osobní sympatie a nesympatie je třeba potlačit a co je nejdůležitější, zachovat si ke všem rovný přístup. Uživatel nesmí na

pracovníkovi poznat jeho emoce, osobní sympatie, antipatie nebo předsudky. Pracovník musí se všemi těmito emocemi umět pracovat a zacházet, aby byl rovný přístup dodržen.

„Mladiství v období před a během puberty nerozumí sami sobě, mají pocit, že je nikdo nechápe.“ P1

„Nedávat najevo, když někoho nemám ráda. Tak také jsme jenom lidé a bojujeme se sympatiemi a nesympatiemi. Přiznám se, že někdy je mně někdo až protivný. To je přece přirozené a někdy se ty děcka fakt chovají hrozně, zkouší, co vydržíte a kam až mohou zajít.“ P1

„No a často se stává, že koho nemám vyloženě ráda, časem se to přetaví do opačné roviny. Někdy však ne. Uživatel, ale nesmí ani tak nic poznat.“ P1

„Neměl by nikoho soudit, ať už si vyslechne cokoliv, co ho může šokovat, znechutit, měl by si zachovat odstup a hlavně nesoudit.“ P3

Starší uživatelé, kteří už mají s pracovníkem vybudovaný určitý vztah založený na důvěře se na pracovníky obracejí sami, s novějšími je třeba pracovat a důvěru si budovat. Je to nekonečný a stále se opakující příběh. Novější uživatele brzdí často strach, stud a nedůvěra v neznámé lidi. Proto u každého nového uživatele stojí pracovníci na počátku procesu budování si vzájemné důvěry a respektu. Je to často běh na dlouhou trať.

„Ti starší, kteří ví, jak to tu chodí, ti přijdou sami. Už i odhadnou s čím jim jsme schopni poradit.“ P1

„Ti mladší se postupně učí.“ P1

6.2 Kategorie č. 2 Komunikace bourá bariéry

Hlavní rys	Rozeř
Otevřenost	Nejefektivnější
Trpělivost	Vzájemná
Zkušenost	Sdělitelná, ale nepřenositelná

Rozbor problému	Pravidelný
Varování	Opakované

Ze všech probíhajících rozhovorů vyplynulo, že pracovníci svou cestu uživatelům razí především prostřednictvím vzájemné komunikace. Někteří uživatelé se otevrou poměrně brzy, u jiných to trvá déle. Komunikace je prostředkem, jak se pracovníci dostanou k uzavřenějším uživatelům pod povrch a zjišťují příčiny problému. Pomocí komunikace jim také předávají vlastní zkušenosti, rady, varují je před určitými nástrahami, které na ně mohou číhat. Pracovníci si uvědomují, že nejlepší je vlastní zkušenost a co člověk nezažije na vlastní kůži nikdy tak dokonale nepochopí. Přesto se snaží uživatelům tyto informace předat, aby byli uživatelé v budoucnu na tyto situace připraveni. Pracovníci si uvědomují, že poskytnout radu však není dostačující. Je nutné spíše vysvětlovat a věci rozebírat. Mohou s uživatelem probrat životní situaci, kterou sami prožili, ale každý má jiný životní příběh a řešení u jednoho nemusí fungovat u druhého. Životní zkušenost je sice sdělitelná, ale je nepřenositelná. Proto je třeba vést vzájemný otevřený rozhovor, ve kterém nabídne uživateli možnosti řešení a dát mu prostor, aby své možnosti zvážil nebo dále rozvinul. Důležité je, že je uživatel ochoten naslouchat a informace vstřebávat. Tím je dle pracovníků, alespoň na určité životní situace připraven a je obeznámen s riziky. Nejčastější metodou úspěšné komunikace je otevřený rozhovor mezi pracovníkem a uživatelem.

„Řekla bych, že převládá otevřený rozhovor.“ P1

„Takže to dlouze rozebíráme, diskutujeme a bavíme se o tom.“ P3

„Když jim to na začátku řeknete, tak vám stejně nebudou věřit nebo to nepochopí.“ P2

Dále jsem zaznamenal že pracovníci uživatelům věci neustále opakují a připomínají. Jak uvedli, uživatelé většinou pocházejí z rodin, kde na vzdělání není kladen prioritní důraz, proto se jim neustále opakují, že vzdělání a sebezdokonalování mohou změnit jejich společenský status a že zadarmo nikdo nic nedostane.

„Ve škole je to asi pořád stejné. Do té se nikomu moc nechce. Ale na tohle se nemá odpovědět jednoduše, protože se vždycky musíte zajímat proč to tak někdo má.“ P2

„Nemají potřebnou motivaci ani vzor a tím pádem je ani škola moc nezajímá. V tomto nezralém věku si nedokáží uvědomit, že vzdělání a práce na sobě samém je to jediné co je z jejich prostředí může dostat.“ P3

Ve všech rozhovorech rezonovalo slovo otevřenost a otevřená komunikace. Pracovníci používají především formu otevřené komunikace, směřující k tomu, aby zjistili, co uživatele trápí, co mu přináší radost, nebo co v něm vyvolává hněv. Vzájemnou verbální interakcí tak mohou spustit proces řešení, pojmenování problému. Přitom kladou důraz na to, že problémy je třeba řešit hned.

„Naznačujeme, že věci, o kterých se nemluví se dají těžko kontrolovat a především řešit. Řekla bych, že převládá otevřený hovor.“ P1

„Ti starší, kteří s námi už něco prošli, ti pak chodí s konkrétními věcmi.“ P2

„Mluvím s nimi otevřeně, aby dokázali sdělit z čeho mají strach, proč jsou smutní a co jim naopak dělá radost.“ P3

Komunikace vedená pracovníkem je promyšlený akt s konkrétním záměrem a cílem, přitom je třeba dbát na to, aby uživatel měl pocit, že si nezávazně jen tak povídají. Aby byla komunikace kvalitně vedena je potřeba, aby byl pracovník nejen osobnostně dobře vybaven, ale důležitá je také profesionalita a odborné znalosti. Otevřenost je základ a nejdůležitější prvek kvalitní komunikace ve všeobecné rovině.

„Musíte umět naslouchat, ale zároveň umět a mistrně komunikovat. A i číst mezi řádky.“ P1

„Spíš čtení mezi řádky, doptávání se. Vyzvídání...“ P2

Komunikaci pracovníci zaměřují tematicky na daný problém, který zjistí při povídání s uživatelem, všeobecně se však věnují tématům závislostí a rizik z nich plynoucích. Problémům ve škole jako je nedostatečná školní příprava, záškoláctví, šikana. Dobrá komunikace vyžaduje svůj čas a je třeba vyvarovat se nátlaku. Pracovníci jsou přesvědčeni,

že vzájemně strávený čas se smysluplným obsahem, taktéž pozitivně působí na uživatele a posiluje jejich schopnost budovat vztahy mezi nimi a ostatními lidmi.

„Většinou začínáme děním ve škole, pak občas vztahy, výběr střední školy. Nové kamarádi. Co se děje doma.“ P2

„Takže to pak dlouze rozebíráme, diskutujeme a bavíme se o tom. Kolegové řešili případy krádeží u uživatelů. To řešili formou diskuse, besed i aktivních her. Jak je to nebezpečné jim stále zdůrazňujeme.“ P3

Ať je problém jakýkoliv, komunikace probíhá pouze s uživateli, rodinu to toho zařízení nezapojuje. Hlavní prioritou zařízení je zaktivizovat uživatele a svou pozornost zaměřuje pouze na uživatele.

„My pracujeme s dětmi, ne s rodiči. Pokud možno, s rodičem v ideálním případě vůbec do kontaktu nepřijdeme.“ P2

„My se zaměřujeme výhradně na zaktivizování uživatele.“ P3

6.3 Kategorie č. 3 Pomocná ruka jen tam, kde je snaha a zájem

Hlavní rys	Rozměr
Osobní zralost	Potřebná
Nadhled	Nutný
Ochota	Nezbytná
Vnucování	Kontraproduktivní
Předsudky	Nežádoucí

Během vedených rozhovorů jsem u dvou služebně starších pracovníků vycítil, že za léta praxe si ověřili jednu skutečnost a na té si trvají. Zjistili že přílišná pomoc, péče a umetání cestičky může být kontraproduktivní a uživateli spíše škodit. Dospěli k názoru, že nejúčinnější a nejdůležitější podporou je naučit uživatele dovednosti uvědomit si svůj problém, a především je naučit, aby si byli schopni pomoci sami. Uživatelům ukazují, že pomoci si sám znamená, aby prvotní aktivita vycházela od nich, ale stejně tak jako je důležitá

vlastní iniciativa je důležitá i vzájemná spolupráce. Tento fakt zdůrazňují i novým služebně mladším kolegům. Vědí, že by časem poznali, že méně je někdy více. Dále si za léta praxe zkušenější pracovníci ověřili, že kdo nemá zájem naslouchat a spolupracovat, tomu nemá cenu věnovat čas a úsilí. Jsou lidé, kteří dokážou informace zpracovat a předejít vlastním chybám, ale jak se shodli pracovníci jsou lidé, kteří k vlastnímu prozření mohou dojít pouze na základě svých prožitků. To opravdu doslova vyčnívalo, že léta praxe ukázaly, že uživatelům více uškodili, když za ně věci řešili, které mohli udělat či řešit uživatelé sami. Mělo to za následek jejich stagnaci, nečinnost dá se říct i nevděk.

„Dnes vím, že je do velké míry každý svého štěstí strůjcem, a když sám nechce, já mu pomáhat nemohu.“ P2

„Při této práci je důležité pochopit a uvědomit si, že pomáhat proti vůli nepřináší žádný efekt.“ P3

Práce s mládeží, a především problémovou mládeží je věc hodně citlivá a zodpovědná. Na čem se úplně shodli, všichni tři rozhovor poskytující pracovníci, bylo to, že člověk pracující v takovém zařízení musí být osobnostně zralý. Doslova uvedli, že je to spíše práce pro střední generaci, a ne pro člověka po dokončeném vzdělání, se začínající praxí. Osobnostně zralý může být i mladý člověk, ale na čem trvali všichni pracovníci bylo to, že člověk, který se stará o takovou mládež by měl mít už něco odžito. Bohaté životní zkušenosti jim dle jejich názorů lépe pomáhají zvládat situace se kterými se v zařízení téměř denně setkávají, ale především jim poskytují potřebný nadhled a vyrovnanost. Pracovníci se také dotkli tématu předsudků, každý člověk nějaké má a buď to přizná anebo ne, ale je to součástí lidské přirozenosti. V nízkoprahovém zařízení musí člověk umět s předsudky zacházet. Osobnostně zralý člověk, i pokud předsudky disponuje, musí s nimi umět zacházet, což je u tohoto typu práce důležité.

„Je třeba, aby člověk, který se zabývá sociální prací se od těchto předsudků dokázal oprostit, uměl s nimi pracovat.“ P3

„Zralá osobnost může být i poměrně mladý člověk, ale pro tuto práci si myslím, že je třeba i osoby, která už má něco odžito.“ P1

„Čím dál víc mi přijde, že je to spíš práce pro střední generaci než pro lidi po škole. Právě kvůli různým životním zkušenostem.“ P2

V počátcích vzniku a fungování nízkoprahových zařízení byla nedílnou součástí práce i terénní služba. Z rozhovoru vyplynulo, že do období pandemie byla i tomto nízkoprahovém zařízení terénní služba velmi sporadicky využívána. Po Covidu se k ní již zařízení nevrátilo a zcela ji vypustilo. Jak pracovníci uvedli problém spočívá především v přidělených financích. U všech tří jsem však zaznamenal, že jim tato skutečnost vůbec nevadí a v podstatě se k ní přiklání jako k dobré variantě. Považují ji za zbytečnou, i kdyby finance byly vyčleněny. Všichni tři se shodli, že terénní služby jsou i v současné době po Covidu využívány v rámci republiky ve vyloučených lokalitách, což kvitují jako přínosné a potřebné. Město, ve kterém je sledované zařízení, však mezi vyloučené lokality nespadá. A opět to kopíruje názor, ke kterému pracovníci za léta praxe dospěli, že kdo pomoci chce službu vyhledá. A kdo nechce zkrátka službu nevyužije. Jeho nezájem by se odrazil i na výsledku, pokud by se takovým lidem věnoval čas. Zařízení má za sebou víc jak 30 let působení a povědomí o jeho působnosti je dle pracovníků již plně zavedeno. Proto jak říkají pomocnou ruku rádi podáme, ale jen tam kde je zájem a snaha.

„Opět jsme u toho, kdo nechce, ten stejně nepřijde. A kdo má zájem cestu si najde.“ P1

„Terénní práce je dnes využívána spíše ve vyloučených lokalitách, což není případ našeho města.“ P3

Vycítil jsem, že všichni tři pracovníci vnímají prostředí zařízení jako silný preventivní prvek v životě uživatelů. Jako prostor, kam si mladí lidé chodí pro radu, pomoc, podporu a kam chodí bezpečným způsobem svůj čas. Jak pracovníci uvedli, nesnaží se děti nějakým způsobem manipulovat do určitého způsobu trávení času. Akceptují přání a potřeby dětí a nemají problém s tím, že svůj čas tráví brouzdáním po internetu. Jde však o to, že jsou pod drobnohledem a dohledem. Je jim věnována pozornost, kterou doma nemají. K uživatelům

přístupují individuálně, neboť si jsou vědomi, že každý člověk reaguje na stejnou situaci jinak. Pracovníci toto respektují a každého uživatele berou s ohledem na jeho individualitu a povahové vlastnosti, které mají za tu dobu vyzorované. Jak totiž vyplynulo z uvedených rozhovorů, přestože zařízení působí jako místo k trávení volného času, je zařízení především místem prevence vzniku rizikového chování. Prevence probíhá na každodenní bázi, aniž by si toho uživatelé všimli. Děje se tak ať už formou individuálních rozhovorů, diskusí na dané témata. Zapojením uživatelů do intervencí, které jsou obsahově zaměřeny na konkrétní problém, nebo intervence teoretické. Pomoc je intenzivní a zaměřená na ty, kteří ji potřebují a kteří si uvědomují, že ji potřebují, neboť přišli sami a dobrovolně. Právě dobrovolnost a určitá nenucenost stojí dle pracovníků za vysokou a dlouhodobou návštěvností.

„Preventivní je především prostředí, ve kterém jsme.“ P2

„A kdo chce se posunout, zlepšit svou situaci, tomu se budeme ze všech sil snažit být nápomocní, kdo nechce, tak se snažíme, ale nelámeme přes koleno.“ P3

V této kategorii byl nejvýraznější faktor, že nízkoprahový pracovník by kromě odborných znalostí měl být především osobnostně zralý a nabitý životními zkušenostmi. Dalším výrazným faktorem, který jsem pro tuto kategorii zaznamenal, byla skutečnost, že pomoc tam kde není ochota a zájem spolupracovat je neefektivní a dá se říci zbytečná.

6.4 Kategorie č. 4 Naslouchat, poradit, ale neočekávat že lze všechny zachránit

Hlavní rys	Rozměr
Přijetí	Nejdůležitější
Uvědomění	Důležité
Vděčnost	Převládající
Nevděčnost	Nepatrná
Obavy	Zatěžující
Prokrastinace	Nežádoucí

V této kategorii jsem vyhodnotil, že mě z prováděných rozhovorů vyčníval prvek spasení. Lze předpokládat, že v takovém zařízení by se dalo očekávat, že spasení bude prioritním záměrem. Jak však vyplynulo z rozhovorů, pracovníci odmítají, že by se cítili jako někdo, od koho se očekává že zachrání a navede na správnou cestu všechny. Uvědomují si, že s takovými pocity by nešlo tuto práci dlouhodobě vykonávat a dosáhli by pouze pocitu zmaru a vlastního selhání.

„Pomoc druhému člověku je úžasná a obohacující, ale nikdy nesmí být na úkor sobě samému.“ P3

„Občas si říkám, co s některýma bude, co se jim třeba děje doma nebo ve škole.“ P2

„Zda jsem dostatečně dokázala poradit a pomoci. Také, že má podpora není dostatečná.“ P3

Avšak během rozhovoru jsem narazil i na to, že občas bojují s pochybnostmi, zda nemohli udělat více. Tyto pocity je pronásledují v práci a poté i soukromí, avšak pozitivní je, že všichni dotazovaní pracovníci se s tím umí vypořádat a nijak zvlášť jim to do pracovní a osobní sféry zatím nezasahuje. Jak uvedla jedna respondentka, správná dávka stresu může být hnacím motorem a motivující, musí však být v únosné mezi. Jak uvedli uživatelé ve shodě, mírné pocity selhání jim navozují náhodná setkání s bývalými uživateli, kteří se k nim nedávají znát a na ulici je ignorují. V té chvíli je přepadne určitý smutek nad tím, že jim věnovali spoustu času. Snažili se proniknout do jejich duše a pro některé z bývalých uživatelů to nic neznamenal. Pozitivní však je že takto se chová jen zlomek z bývalých uživatelů ze zařízení. Za jejich chováním může být dle pracovníků stud, pocit vlastního selhání nebo jen možná obyčejná citová plochost. Je třeba si uvědomit, že tyto děti vyrůstaly v prostředí citově chudém. Vztahy pro ně nic neznamenal a toto nastavení se nepodařilo během jejich docházení do zařízení změnit nebo přenastavit žebříček hodnot. Pozitivním faktorem je, že takto se chová jen menšina bývalých uživatelů. Všichni tři pracovníci ve shodě reflektují, že větší část uživatelům se k nim dává znát. Podělí se o úspěchy a vzpomínají vzájemně na společné chvíle strávené v zařízení. Jak pracovníci uvedli mnoho z nich jim poděkuje a zpětně uzná, že jejich rady byly přínosné a pomohly je nasměrovat na dobrou cestu. A to je pro pracovníky motivující aspekt, zápal do jejich další práce. Vstřícný a vnímavý přístup nese své ovoce a poděkování je oceněním energie a času, který pracovníci

do své práce vkládají. Je to ukázka toho, že povzbuzování a apelování, aby uživatelé neodkládali nepříjemné věci, padla na úrodnou půdu. Pochopili, že prokrastinace a odkládání je cesta do dalších, ještě větších, problémů.

„Snažíme se apelovat, aby ho začal řešit nebo celkově to je jedna z našich zásad, naučit ty děti, že odložení nepříjemných věcí jen vše zhorší. Dále, že odkládat věci a neřešit je podle závažnosti může přinést ještě závažnější problém.“ P3

„. I když vím, že je potřeba něco udělat, ale uživatel neprojeví dostatečnou snahu sám, tak se mu nesnažím pomoci proti jeho vůli i když vím, že by to bylo třeba potřeba.“ P2

V této kategorii, byl velmi výrazný aspekt záchrana neboli spasení. Velmi pozitivně na mě působil profesionální přístup pracovníků, kteří si uvědomují, že přes veškeré úsilí nelze zachránit všechny. Na druhé straně je pronásledující obavy, zda nemohli udělat víc, avšak na pomyslné misce vah, převažuje uvědomění, že pro každého dělají maximum. A jak už je v životě typické, někteří uživatelé to ocení hned, jiní až s odstupem let. Najdou se i takoví, kteří to vůbec neocení. Těch je však menšina. Co však oceňuji a v této kategorii jsem to z rozhovoru výrazně cítil, že i přes občasné obavy, všichni pracovníci přijímají skutečnost, že nelze všechny zachránit.

6.5 Kategorie č. 5 Vymezení hranic je nezbytné

Hlavní rys	Rozměr
Odstup	Nejdůležitější
Nadhled	Důležitý
Pozitivní vztah	Žádoucí
Citové pouto	Nepřípustné
Krize	Ohrožující

Ze všech provedených rozhovorů mně vyvstal naprosto vyčnívající faktor a to, že stanovení hranic ve vztazích mezi uživateli a pracovníky je záležitost, ke které se člověk musí dopracovat a která je pro výkon této práce nezbytná. Pro její správné stanovení je třeba určitých pracovních a profesních zkušeností. Praxe umožňuje vymezení si hranic, které můžeme definovat jako soubor pravidel. Jejich dodržování a respektování navozuje příznivé

klíma a zároveň chrání jak pracovníky, tak uživatele. Správné stanovení určuje také pozitivní interakci mezi pracovníky a uživateli.

„Je třeba nastavit si určité mantinely.“ P1

Během interakce pracovník působí na uživatele a uživatelé na to reagují, čímž zpětně ovlivňují jeho chování, jednání a pocity. Je žádoucí, aby působení pracovníka bylo pozitivně laděné a přínosné pro uživatele. P2 připouští, že k uživatelům se jeho postoj diametrálně změnil, ale tato změna byla postupná. V počátcích své praxe k nim přistupoval a jednal jako kamarád. To se časem změnilo a nyní je jeho vztah k uživatelům v rovině otec – dítě.

„Dřív jsem byl v pozici k uživatelům něco jako starší kámoš. Dnes mám daleko víc pocit, že se k nim chovám a přistupuju k nim jako otec.“ P2

Kamarádský přístup se přetavil do přirozené autority s kladením důrazu na dar řeči a snahu, aby jeho působení bylo pro uživatele následování hodné. Změna tohoto postoje měla svůj vývoj. Uvědomil si, že kamarádský vztah má svá úskalí a v jeho pozici není vhodný. S tímto názorem se ztotožňují následující dva respondenti. Všichni tři jsou stejného názoru, že najít správnou dělicí čáru není snadné. Sociální interakce je složitá a citlivá záležitost. Jak vyplynulo z rozhovorů, pracovníci si uvědomují, že co jeden uživatel může vnímat jako projev porozumění, druhý může chápat jako popichování, nebo naopak. Roli hraje momentálně osobní prožívání uživatele i jeho rodinná historie. Proto jak pracovníci svorně uvádějí při této práci je vždy třeba volit individuální přístup. Uživatel musí mít pocit, že když něčemu nerozumí může se bez obav zeptat. Pracovníci taktéž shodně uvádějí, že pro správné zachování hranic je nejdůležitější zachovat si odstup. Udržet si nadhled a oprostít se od přílišné náklonosti k uživateli. P3 zmiňuje, že občas přemýšlí nad těžkým životním údělem a nejisté životní situaci některých uživatelů, ale uvědomuje si, že prorůstání takových pocitů do osobní roviny musí mít své limity.

„A tato zodpovědnost je obrovským hnacím motorem, ale může představovat i dvojsečnou zbraň a člověka svým způsobem svazovat.“ P3

Pracovníci se shodují že nemá smysl se trápit tím co jejich uživatelé zažili, nebo co jim bylo a je upíráno. Důležité je zaměřit svou energii spíše na to, jak situaci uživatelů změnit, nebo alespoň zmírnit. Velmi výrazné bylo taktéž jejich zdůrazňování nutnosti oddělení osobní a pracovní roviny.

„A vaším úkolem je si to uvědomit a dokázat oddělit pracovní a osobní rovinu.“ P3

Tato hranice může být hodně křehká a zranitelná je třeba ji zavčas vymezit nepřekračovat. Všichni pracovníci ve shodě uvedli, že i když nad svou prací často přemýšlejí i ve svém soukromí, nijak to do jejich osobní roviny nezasahuje. Tato skutečnost je nijak neohrožuje. V rozhovorech jsme se dotkli i tématu jakým je syndrom vyhoření. Opět všichni v naprosté shodě uvedli, že se ničím takovým necítí ohrožení a že se jich tento negativní jev netýká. Zároveň však shodně připustili, že dva z nich pracují v oboru v časovém úseku do deseti let, třetí respondent pouze čtyři měsíce. O rizicích vědí a předcházejí jim. P2 přiznal, že od minulého roku zažívá svou větší vnitřní krizi, pramenící z pracovních povinností, ale ovlivňuje ji i chování některých uživatelů.

„Momentálně mám asi nějakou krizi, loni byl extrémní rok.“ P2

Další pracovníci připustili, že i je stres a obavy provázejí poměrně pravidelně a opakovaně. Všichni se však shodli, že se tento stres pokoušejí uchopit pozitivně. Dle jejich názoru může být hnacím motorem, jak se stát ještě lepším. Využití stresu pozitivním způsobem motivuje k zdokonalení sama sebe. To předávají i svým uživatelům. Z jejich odpovědí také vyplynulo, že stres a různé obavy jim pomáhají hledat nová řešení a stanovovat pevné mantinely. Z uvedených rozhovorů naprosto vyčnívá skutečnost, že všichni tři respondenti mají svoji práci rádi a zájem o ni stoupá. Tato práce je naplňuje a uspokojuje a chtějí se v ní zdokonalovat. Bylo však patrné, že si uvědomují, že i jejich náboj a zapálení může v budoucnu uhasínat. Přece jen pracují na každodenní bázi s lidmi, kteří se často dostali až na dno, nebo se k nim váže neveselý životní příběh a jejich životní perspektiva je nejistá. Pracovníci si jsou dobře vědomi, že to může v nich vzbudit pocity vnitřní prázdnoty a beznaděje. Je třeba si zavčas vytvořit dostatek obranných mechanismů. Jak se shodují

s těmito pocity zatím umí zacházet a na tyto rizika jsou připraveni. Nepodceňují je. Všichni tři mně řekli, že jsou si dobře vědomi skutečnosti, že vydávají velké množství energie na podporu druhých, ale nemohou očekávat, a ani se to nestane, že se jim vynaložená energie ve stejné míře vrátí. Lidé v těchto a podobných profesích čerpají často ze svých zásob a musí umět odhadnout míru čerpání, aby jim energie a chuť nevytizela nadobro.

„Někdy je to těžké a myslím na situaci některých uživatelů i doma, ale je třeba s tím pracovat a musí to mít určité hranice.“ P3

Poskytnutí pomoci a opory lidem, kteří to potřebují přináší některým lidem pocit naplnění a štěstí. Vyskytují se i jedinci, kteří v pomoci druhým nacházejí doslova smysl života. Tento aspekt zmínily dva z respondentů. Jak jsem však vycítil je třeba si osvojit um nalezení bodu, kdy pomoc druhému nesmí ohrozit svět pomáhajícího. Lze zkonstatovat, že dotazovaní pracovníci mají za sebou pracovní historii v délce, která je ještě nijak neohrozila, krize přicházejí a zase odcházejí. Jak uvedl respondent P3, je třeba hledat si jiné aktivity rozebírat věci s kolegy, a především oddělit osobní a pracovní rovinu. I když jak uvádějí, částečné prolínání je přípustné.

Asi nejvíce vyčnívajícím prvkem byl faktor zvaný citové pouto. V tomto ohledu měli všichni pracovníci jasno. Bez naprostého zaváhání všichni tři uvedli, že citové pouto není při této práci přípustné. Tuto skutečnost vždy prioritně připomínají i novým kolegům. Přestože jejich rukami procházejí v drtivé většině děti, které trpí citovou deprivací, nezájmem nebo nedostatečnou péčí primárního pečovatele, citové pouto je něco, co považují pracovníci za nežádoucí. Naopak je předmětem eliminace. Pracovníci uvedli, že s tímto nemají problém, stává se však, že určité citové pouto pozorují ze strany uživatele a zavčas se tím zabývají.

„Taky je potřeba se vyvarovat přílišné náklonosti k uživatelům.“ P2

„Citové pouto je však něco od čeho je třeba se oprostit. To je součástí profesionální přístupu, držet si určitý odstup a nadhled.“ P3

6.6 Kategorie č. 6 Cesta je dlouhá, cíl daný, ale těžko měřitelný

Hlavní rys	Rozměr
Dobrovolnost	Zásadní
Potřebnost	Přetrvávající
Výsledek	Nezměřitelný
Důvěra v proces	Pohánějící
Zpětná vazba	Vítaná

Z rozhovorů mně vyčníval jeden společný jev a to, že cesta směřující k danému cíli je pro pracovníka a uživatele dlouhá. Není to myšleno v poměru k délce života. V lidském životě představuje jejich společně strávený čas jen nepatrný mžik. Jak shodně pracovníci uvedli, do zařízení nejčastěji docházejí děti od 12 do 16 let. Je umožněno navštěvovat zařízení mládeži do 26 let, avšak nejpočetnější skupinu představuje právě věková skupina 12-16 let. Touto délkou je myšleno spousta času vyplněného společnými zážitky, rozhovory, aktivitami nebo jen časem tráveným ve společném prostoru, kdy jsou děti ponechány, aby dělaly to, co dnešní mládež dělá nejraději. Brouzdaly po sociálních sítích a internetu. Všichni respondenti pracovníci jsou zástupci mladší generace, kteří mají nakročeno k dosažení středního věku. Shodli se na tom, že svět, ve kterém vyrůstali jako děti byl přece jen odlišný od toho dnešního. Úspěchem práce s mládeží je to, aby starší generace, než jsou oni se přizpůsobila a respektovala současné trendy. Oprostit se od soudů, mentorování a vnucování, že internet, počítačové hry a sociální sítě nejsou ideálním způsobem trávení volného času a že oni ho trávili ve svých dětských letech zdravějším a příhodnějším způsobem. Pracovníci shodně uvedli, že ačkoli se to generaci, která tímto způsobem nevyrostala nemusí líbit, pro nalezení společné řeči s dnešní mladou generací je nutné přijmout jejich svět a nečekat, že je zaujme minulý svět a způsob zábavy, který naplňoval jejich rodiče.

„Vše děláme nenápadně, nenásilně, nedirektivně, a to je úspěšná cesta.“ P1

„Abychom těmto dětem porozuměli, je třeba dle mého názoru se jim přizpůsobit a nesrovnávat, za nás tohle nebylo, to by ti neprošlo“ P3

Není cesty zpět. Co zaujalo uživatele před 30. lety, kdy nízkoprahová zařízení vznikaly, už dnes nezaujme. Nejen, že s dlouhodobého hlediska by nezaujalo, ale časem by začalo nudit. A nuda je jen krůček k rizikovým faktorů chování. Nuda by byl první z důvodů odchodu jinam. Respekt a přijetí je základem spolupráce a vytvoření si cesty k dítěti. Ačkoli pracovníci a jejich kolegové nevyplňovali svůj volný čas v dětství a dospívání hodinami na internetu a hraním her, ale aktivitami sportovními nebo jinými, které se odehrávaly převážně venku a za každého počasí, čtením knih a ručními pracemi, přijali fakt, že tyto aktivity dnešní mládež nebaví a bavit nebudou. Nahlízejí na tyto věci novou perspektivou. Pozitivní je, že mají přehled o tom, jaké hry a jaký materiál děti na internetu vyhledávají. Za úspěch považují, když se jim alespoň na chvíli podaří, je od těchto aktivit odklonit a odpoutat. Respektují však, že budou i nadále jejich součástí a součástí trávení jejich času, způsobem relaxace a oddechu. Aniž by si to uživatelé uvědomovali i tyto oblíbené aktivity jsou pod přísným, avšak nenápadným dozorem. Sociální sítě představují riziko. Zde je prezentován často umělý život, vše je krásné a dokonalé, a to může v dětech vyvolávat pocity méněcennosti. Internet může být tako prostředkem šikany, zvané kyberšikana. Jak pracovníci uvedli, dobře jsou si těchto rizik vědomi. Pořádají různé besedy, o problému diskutují, rozebírají jej. Respektují hodiny strávené na internetu, ale upozorňují před nástrahami, které zde mohou číhat. Vědí, že kdyby se vymezili proti používání mobilních telefonů a internetu během pobytu v zařízení, klesl by počet aktivních uživatelů a také by jim stejně nezabránili v tomto způsobu trávení času. Jak pracovníci vyhodnocují asi nejvíce, z aktivit, které praktikovali a bavili i generaci jejich rodičů, uživatele baví vaření. Proto mezi časté aktivity zde zařazují právě vaření.

„Ačkoli se to bude zdát možná trošku zvláštní, nejvíc je asi baví společné vaření a následná konzumace.“ P1

„Když je jim tu fajn, když je jich tu hodně, když se vrací, když jim chutná, když vaříme.“ P2

„Já myslím, že je třeba si uvědomit, že doba se v posledních letech hodně změnila a změnily se i děti.“ P3

Nízkoprahová zařízení v divokých počátcích byly neorganizované. Z pracovníků nikdo tuto dobu samozřejmě pracovně nezažil, ale informace o poměrně chaotických počátcích mají.

Děti sem chodily trávit volný čas s lidmi, kteří na ně dohlíželi a do různých aktivit se s nimi zapojovali. Toto povědomí u veřejnosti, jak uvádí pracovníci, v drtivé většině převládá. Za uplynulé léta však zařízení prošla naprostým přerodem. Z neorganizovanosti a chaosu vznikla vysoce organizovaná činnost se specifickými a jasně danými kritérii a cíli. Sociální práce je poskytována na vysoce profesionální a metodicky organizované úrovni. Ta je hlavním nástrojem a prostředkem. Zařízení je otevřeným a bezpečným prostorem, s důrazem na dobrovolnost a anonymitu. Je zařízením prevence. Prevence primární a mnohdy i sekundární. Preventivní působení probíhá skrytě, zahaleno v hávu nenucených aktivit. Zařízení je prostor, který je otevřen všem. Jak však shodně pracovníci pozorují, ačkoli jsou otevřeni všem, jejich uživatelé jsou v drtivé většině děti z méně nebo velmi špatně fungujících rodin. A je téměř pravidlem, že je přivedou kamarádi. Pracovníci usuzují, že je přivedou proto, že se zde cítí dobře a nalézají tu to, co doma nenacházejí. Taktéž se všichni shodují, že uživatelé přijdou nejen dobrovolně, ale i dlouhodobě. A to je ukazatel úspěchu. To je ten hnací motor, který jak P1 uvedl vzbuzuje vášně pro tuto práci.

„A dlouholetá návštěvnost mnoha uživatelů a také, během jejich aktivního docházení i častá návštěvnost, je ukazatelem, že toto je správný přístup.“ P1

„Naše strategie je být otevřený prostor pro všechny, kdo chce ať přijde, ale dobrovolně.“ P3

Pracovníci vyhodnocují krátkodobé cíle služby. Jak taktéž společně shrnuli, zde se těžko dokazuje, zda preventivní prvek, o který zde v současné době hlavně jde, byl splněn a v jakém rozsahu. Jak uvedl P2 prevence je těžko měřitelný prvek. Úspěšná je, pokud se nic nestane.

„Prevence se blbě měří. Dobrá prevence není vidět, protože se nic nestane.“ P2

A to se těžko zapracovává do tabulek. Pracovníci však věří, že čas a energie, kterou do své práce vkládají dojde naplnění. A také si uvědomují, že žádné číselné statistiky také nikdy nebudou moci porovnat, jak tomu je v jiných profesích. S uživateli, kteří opustí zařízení

nejsou v rámci koncepce zařízení dále ve styku. Poměrně velké množství uživatelů se však sami dobrovolně zastaví přímo na klubu a zpětně jim poděkují.

„Ale většinou se stává, poděkují že jsme jim tehdy poradili a pomohli i když tehdy to tak neviděli.“ P2

Za to, že tu pro ně dříve byli a že jim poradili. Někdy se i omluví za to, že tehdy domlouvání a rady přijímali s nelibostí. Dnes však zpětně jejich váhu a účinek ocení. Občas některé potkají na ulici a oni se k nim přihlásí a také poděkují, že se díky nim zachovali jinak, než by se zřejmě zachovali a předešli tak problémům. Pracovníci uvádějí, že v momentech aktivace uživatel v některých případech nereaguje pozitivně. Často když je problém většího rozsahu, kontaktují i další instituce jako je OSPOD nebo Policie. To, že jim pak třeba jen jeden z deseti uživatelů přijde po čase za tento, pro ně v dané chvíli nepříjemný postup, poděkovat a zpětně ho ocenit, je pro pracovníky důkazem, že nízkoprahová zařízení jsou stále potřebná a pomáhají, v některých případech, předcházet rizikovému způsobu života. Zarazí ho včas. Strategie, která přináší úspěch je zaujmout své uživatele.

„Ale než toto může být naplněno předchází tomu spoustu času stráveného s uživateli v rozhovorech, hrách na akcích.“ P1

Pokud je zaujmete, získáte si jejich přízeň. A když máte přízeň, získáte i ochotu vstřebávat dobře míněné, ale nevnučované rady, Pomoc se školou, vztahy, rozbor složitých životních situací a hledání řešení, To vše vytváří prostor, kde se uživatelé cítí bezpečně, dobrovolně a přestávají vnímat, že jsou pod bedlivým dohledem zacíleným na prevenci.

„Zkrátka veškerou energii věnujeme uživatelům a vytváření prostoru, ve kterém by se cítili bezpečně, nenuceně a ve kterém budou vstřebávat naše rady jak předejit některým problémům.“ P3

U všech třech rozhovorů vedených s pracovníky postupovala tato skutečnost a to ta, že práce s uživatelem je běh na dlouhou trať. Je to kus cesty, který společně jdou. Cesta je to mnohdy vysilující pro obě strany. Pomyslně je protkána slzami, výdejem velkého množství energie, vzdoru, pocitů zmaru, ale i smíchu, odhodlání, souznění. Zda dotyčný vítězně prošel cílovou rovinou se často doprovázející ani nedozví. Nedostane se mu pocitu uspokojení, že účel splnil prostředky. Může v to jen doufat. Přesto se na tuto cestu dnes a denně vydávají se stejným záměrem. Proto jakákoliv zpětná pozitivní vazba pracovníky, jak říkají znovu nakopne, dá jejich práci smysl a rozměr.

6.7 Kategorie č. 7 Ochranná křídla lze najít i jinde než doma

Hlavní rys	Rozměr
Ovlivnitelnost	Kolísající
Uvědomění	Zásadní
Procitnutí	Důležité
Minulost	Významná
Současnost	Rozhodující

Z provedených rozhovorů bylo zřetelné, že si pracovníci uvědomují skutečnost, že děti, u kterých rodinné zázemí a výchova selhává, mají zcela jistě ztíženou startovací čáru do života oproti dětem, které jsou obklopeny vyrovnaným a podnětným rodinným prostředím.

„...z devadesáti procent jsou bohužel naši uživatelé z rozvrácených rodin, dětských domovů nebo pěstounské péče.“ P1

„...z dysfunkčního rodinného prostředí, čelí celé řadě problémů, které neumějí řešit. Děti, které sem docházejí mají často narušené přesvědčení o tom, kdo jsou, jací jsou ostatní a jaký je okolní svět.“ P3

Avšak ani u těchto dětí nejsou šance zcela ztraceny. To, že prostředí formuje člověka, vývojový psychologové na základě nákladných pokusů zcela jednoznačně v minulosti potvrdili. Tam, kde selže prostředí rodinné, může být zástupným elementem prostředí institucionální. Z láskyplné péče, projeveného zájmu a starostlivosti v určitém věkovém

úseku profituje pak člověk celý život. I jedinec citlivý vůči stresu a mající sklon k selhání nebo zkratkovitého jednání, může vést naplněný život, pokud se mu v kritické chvíli dostane podpory. Někdo má život snazší, jiný bojuje od narození s nepříznivými poměry. To však nemusí nezbytně předurčit jeho budoucí život. Důležitá je časově vhodně namířená intervence a není, až tak relevantní, kdo ji poskytne. Stěžejní je v člověku rozvinout to s čím přišel na tento svět, tedy jeho potenciál a nadání. Kdo bude vítěz a kdo poražený není zapsáno v genech, podstatné jsou zkušenosti, které v určitém časovém úseku života jedinec nasbírání. Naučit se zvládat tlak dnešního normovaného světa je jízdenka k plnohodnotnému a naplněnému životu. Také vnímání a nepotlačování vlastních potřeb, nejen plnění očekávání jiných je cestou k umění zvaném žít. Vhodně zvolený způsob sociální práce se stává prostředkem, jak toto umění ovládat a osvojit si ho. Má za cíl učit děti ovládat kompetence, jak zvládat jeho tlaky a vychutnávat si jeho bonusy a předcházet tak nepříznivým a rizikovým životním situacím.

„...no možná vhodnější je říct bohudík, že k nám najdou cestu...“ P1

Dětství a dospívání je sice krásné, ale svým způsobem nebezpečné období. Osobnost člověka teprve dozrává a mladí lidé si své problémy mnohdy ani neuvědomují a nedokážou vyhodnotit rizika, které jejich chování mohou ohrožovat. Nereflektují závažnost situace díky své sociální nezralosti a tím pádem ji sami ani nedokážou řešit. Ne každé dítě má oporu ve své rodině. Poskytnutí prvního vzoru, jak trávit volný čas probíhá vždy v rodině. Postupně se výchova k volnému času dále rozšiřuje na předškolní, školní a mimoškolní aktivity. Vliv rodiny se prolíná s vlivem prostředí. (Hofbauer 2004, s. 35) definuje fenomén volného času velmi výstižně. *„Volný čas, je činnost, do níž člověk vstupuje s očekáváním, účastní se jí na základě svého svobodného rozhodnutí, a která mu přináší příjemné zážitky a uspokojení“*. Dále uvádí několik funkcí, které volný čas optimálně musí splňovat. Psychosociologická funkce, jejíž součástí je poskytnutí uvolnění, zábavy a rozvoje jedince. Dále sociální funkce, která přináší symbolickou příslušnost k některé sociální skupině a socializaci jedince. V neposlední řadě zmiňuje ekonomickou funkci spojenou s výdaji účastníků vynakládanými na aktivity volného času. A další velmi významnou roli hraje terapeutická funkce. Hofbauer dále tvrdí *„Pokud však jedinec na možnosti nabídky neumí kladně reagovat, zůstává u nicnedělání a nudy nebo podléhá protispolečenskému jednání“*. (Hofbauer 2004, s. 36).

Proto trávení volného času u dětí a mládeže vyžaduje specifickou zvláštnost, a to je důležitost pedagogické ovlivňování. Děti a mladiství nemají dostatek životních zkušeností. Nedovedou se orientovat ve všech oblastech zájmových činností. Potřebují citlivý přístup a vedení, respektive navedení. Není možná až tak relevantní, kdo toto doprovázení realizuje. Zda rodič, jiný dospělý příbuzný nebo školený sociální pracovník. Podmínkou je, aby toto vedení probíhalo nenásilně, účast ze strany dítěte byla dobrovolná. Také nabízené aktivity musí být pro dítě přitažlivé a pestré. Je třeba zohlednit způsob trávení volného času v závislosti na věku dítěte, dále přihlídnout na mentální i sociální vývoj dítěte.

„Prostě si musíme říct, že ty děti sice čelí nelehkým věcem, ale jejich cesta je dovedla sem a my jsme ochotni je vyslechnout a nabídnout jim pomoc, a hlavně nabídnout jim velmi cennou komoditu, kterou asi z domu neznají. Svůj čas a svou pozornost, zájem.“ P1

Cílem je aktivní jedinec, který dovede aktivně přijímat podněty, ale je schopný i vyvíjet úsilí a věnovat se činnostem, které mu přinášejí uspokojení. Dále mu poskytují příležitost k navazování nových vztahů mezi lidmi, zakládajících se na kvalitě.

„... je nezbytné, aby tu někdo pro ně byl, kdo jim bude některé věci stále opakovat.“ P2

Výchova ve volném čase je, stejně jako výchova všeobecně, nelehký úkol a ten kdo se jí ujímá, přebírá i velkou dávku zodpovědnosti. Volný čas je totiž určitou devízou, kterou člověk uplatňuje, a především zhodnocuje po celý svůj život. Je součástí lidského bytí a jeho smyslem je uvolňovat, naplňovat nebo třeba regenerovat. Správné návyky využívání volného času u dětí a mládeže jsou důležitou součástí rozvoje jejich osobnosti a umožňují předcházet rizikovým faktorům. Víme, že vývoj dítěte je složitý proces, který má v různých věkových úsecích své zvláštnosti. Každé období se vyznačuje specifickými potřebami, činnostmi, ale také rozpory a charakteristickými konfliktními zvláštnostmi psychiky. Každé období je předpřipraveno tím předchozím. Vzniká na jeho základech. Je použito jako stavební kámen pro období následující. Zrání jedince tak nelze vnímat jako záležitost pouze biologickou, ale především záležitost spadající do sociální kategorie. To vede k velké zodpovědnosti a svým způsobem spoluúčasti všech „vychovatelů“, které dítě ve svém období zrání potká. Volba výchovných metod, utváření vhodného prostředí pro

vychovávaného jedince a v neposlední řadě důležitost osobního příkladu, který je pro každou věkovou kategorii neúčinnější. Z prováděného šetření jsem si ucelil poměrně pevný názor a přesvědčení, že pozitivní ovlivňování mladé generace a její správné nasměrování, je velmi nelehký úkol. Vyžaduje kreativitu, schopnost zaujmout, být dobrým vzorem, a hlavně spolehlivým člověkem, kterému lze svěřit své trápení, obavy nebo i radosti všedního života. Výchova je hlavní složkou socializace. Díky ní se lidský jedinec zespolečenšťuje. To znamená, že se vlivem výchovy a nápodoby jiných jedinců přizpůsobuje požadavkům dané společnosti. Cíl výchovy ve volném čase můžeme spatřovat nejen v předávání nových poznatků, ale také v poskytování inspirace, povzbuzení, pomoci při hledání smyslu života, ale i ve vytváření každodenního životního stylu, který je ve shodě s uznávanými nebo zvolenými hodnotami. A tyto hodnoty je důležité vštěpovat v období dozrávání a dotváření osobnosti člověka. Než se kruh uzavře. Pak už často není cesty zpět, nebo je taková cesta složitá, a ne vždy úspěšná. Období přechodu mezi světem dětství a světem dospělých může svým způsobem pomyslně znamenat překročení Rubikonu. To, jak víme, představuje udělat důležitá rozhodnutí a současně něco nevratného. A ovlivní běh věcí dalších. Vstup do dospělosti je důležitým krokem a zároveň nevratným. Cesty zpět není a člověk přebírá plnou zodpovědnost za svůj život, případně za životy jiných lidí. Proto je důležité vstoupit do takového úseku života, vybaven dovednostmi a kompetencemi, které nám pomohou čelit nástrahám, tlakům, úskalím a náročnosti každodenního života. A právě smysluplné využívání volného času může být nástrojem, který nám umožní vše zvládnout.

„Pak zjistí, že to není žádné zabíjení času, ale že je to baví a volný čas se dá trávit i smysluplně a většinou, samozřejmě ne zase všichni až po čase zjistí, o co zde vlastně šlo.“

P1

„Uvědomění si sama sebe, přijetí se, navazování intimních vztahů.“ P2

Jak ze zkoumaného problému vyplynulo, pracovníci si velmi dobře a silně uvědomují, že když oloupou všechny svrchní slupky někdy arogance, někdy suverenity, provokování, odmítání, tak se dostanou až k jádru a vždy se tam skrývá ustrašený, bezradný, někdy i zlomený človíček, který podvědomě prahne po pohlazení, ochraně, souznění. Nemají to

štěstí jako oni kdysi v dobách, kdy zráli a dospívali a byli středobodem svých rodičů a prarodičů. O to více cítí potřebu roztáhnout svá ochranná křídla a být tu pro ně. Předat jim alespoň část z toho, co se jim hodně dostávalo. Současnost je rozhodující a musí jednat, aby šrámy minulosti zůstaly mělké a neovlivňovaly budoucnost. A jak pracovníci uvedli, obohacuje je to. Pomáhá jim to upevňovat i jejich hodnoty. Zde při této práci dospěli k poznání, že rodina je náš pevný kruh, na kterém stojí naše stabilita a v případě potřeby se promění v záchranný kruh. A že vyrůstat v podnětném a láskyplném prostředí v dětství není vždy samozřejmost. Je to dar a štěstí. Spolu s nimi jsem si tuto skutečnost uvědomil i já. Že jsem měl štěstí, které každý nemá, přesto, že každé dítě by si to zasloužilo.

„Momentálně mě však naplňuje, že mám možnost pozitivně působit na jinou osobu. A člověk si zde i začne vážit věcí, které dřív považoval za samozřejmé. Tady prostě projdou proměnou a dospějí k poznání nejen uživatelé, ale i my. Je to vzájemné.“ P1

6.8 Interpretace výzkumu

Provedený výzkum mi umožnil zodpovězení 4 položených výzkumných otázek.

1. Jak hodnotí jeho pracovníci úspěšnost a účinnost poskytované sociální služby v Nízkoprahového zařízení v Uherském Hradišti k prevenci rizikového chování u svých uživatelů?

Výzkum odhalil, že prospěšnost Nízkoprahového zařízení v Uherském Hradišti, a tato skutečnost se týká i ostatních nízkoprahových zařízení nelze, přepočítávat nebo vyčíslit v peněžní formě a není možné jejich úspěšnost a účinnost doložit hmatatelnou položkou nebo statistickou tabulkou. Jak z výzkumu vyplynulo ukazatelem úspěšnosti je dlouhodobá návštěvnost uživatelů a ukazatelem účinnosti jsou změny, které pracovníci pozorují v kritickém myšlení uživatelů, úspěšné potlačování prokrastinace, poruch chování a reakcí, sebereflexe uživatelů, změny názorových postojů a přístupů stávajících uživatelů. U těch bývalých se pracovníci nejednou setkali s projeveným uznáním a vděkem projeveným návštěvou zařízení, kdy přijdou osobně poděkovat za to, že jim dříve dobře poradili, neztratili s nimi trpělivost a kvitují, že jejich život by zcela jistě v současné době nabral zcela

jiný směr, než nabírá nyní. To je pro pracovníky projevem ocenění, kterého si nesmírně váží a které jim dodává novou energii a chuť pouštět se znovu do těchto zápasů s novými uživateli. Zápasů proto, že mnohdy se zpočátku jedná o zápolení mezi uživatelem a pracovníkem, kdy pracovník naráží na neochotu uživatele svou situaci řešit nebo se o ní vůbec bavit. Pracovníci shodně uvádí, že toto zápolení má své limity a hranice a pokud u uživatele zaznamenají trvalou a neochvějnou nechuť spolupracovat, zaměří svou pozornost na jedince, který projevuje alespoň trochu zájmu a snahy. Výzkum však odhalil, že takových uživatelů mnoho není, protože princip zařízení je založen na dobrovolnosti a děti, které sem chodí tímto způsobem pomoc podvědomě vyhledávají už tím, že klub navštíví. To si pracovníci uvědomují a ke každému uživateli volí individuální přístup. Někomu trvá déle, než se otevře a začne hovořit o svých problémech a obavách, k jinému je poměrně snadné vytvořit si cestu a vést otevřený rozhovor. Pracovníci shodně uvádějí, že na uživatele nevyvíjí nátlak, neboť nátlak by mohl znamenat uzavření se a zablokování uživatele. Zkušenější pracovníci už mají vyzorované, co na kterého uživatele platí, ti novější se postupně tomu učí. Pracovníci spatřují potřebnost zařízení na každém kroku. Nastartovat změnu se samozřejmě nepodaří vždy a u všech, ale u větší části pozorují změny. To, že spousta bývalých uživatelů vede nyní normální život, je pro ně důkazem potřebnosti a motivací pro další práci. Z výzkumu vyplynulo, že pracovníci chápou nízkoprahové zařízení jako poskytování preventivních sociálních služeb. Prostředkem je poskytovaná sociální práce, která je v současné době nedílnou součástí. Za preventivní považují už prostor, kde se setkávají, neboť zde působí dohled kvalifikovaných lidí s potřebnými znalostmi a kompetencemi. Přínosné je, že je možné se obrátit s jakýmkoli problémem ve chvíli, kdy budoucí uživatel získá pocit, že ve své situaci pomoc potřebuje. Docházejí sem experimentální uživatelé návykových látek, záškoláci, děti ze slabších sociálních rodin a děti s velmi nestabilním rodinným zázemím. Svým chováním a návyky často ohrožují nejen sebe, ale i své okolí. Preventivní prvek vidí pracovníci i v tom, že sociální služba je bezplatná, dobrovolná a lehce dostupná, což je pro takové děti doslova zachycení se záchraného kruhu. Další pozitivem je, že pokud bude uživatel chtít nemusí o sobě poskytovat žádné osobní údaje. Anonymita je tedy taktéž atribut, který přispívá v oblasti prevence. Stud by totiž mohl být bariérou k vyhledání pomoci. Preventivně taktéž dle pracovníků působí i to, že pokud nejsou schopni uživatelům problém vyřešit mohou ho odkázat na jiné instituce nebo tyto instituce zapojit. Zprostředkovat pomoc, kterou by si uživatel ani jeho okolí nebyli schopni zajistit.

2. Jakým způsobem je preventivní působení aplikováno v Nízkoprahové zařízení v Uherském Hradišti?

Výzkum odhalil, že zásadní je nepodceňovat žádný řešený problém, ačkoli se v počáteční fázi může zdát až banální. Vyřešením menšího problému je zabráněno vzniku dalšího a většího. Respondenti se shodli, že nejdůležitější složkou preventivního působení je komunikace. Bez dostatečné komunikace nelze problém identifikovat, rozebrat ani řešit. Jak uvedli pracovníci vhodně zvolená komunikace a práce s uživatelem je nejdůležitější u těch mladších. Ti ještě svůj problém ani nevidí a pokud si jej jsou vědomi, nedokážou nebo nechtějí o něm mluvit. Starší uživatelé mají ověřeno, že zde vždy najdou trpělivého posluchače, který je nasměruje, poradí jim, poskytne svůj pohled na věc. Starší uživatelé již chodí za pracovníky sami a bez větších vytáček se rovnou o problematických záležitostech baví. U mladších uživatelů jsou nejčastějšími tématy a věcmi, které jsou probírány vrstevnické party, problematické vztahy v rodině, šikana ve škole, příprava do vyučování a doučování, počáteční zkušenosti s alkoholem, tabákem nebo lehčími drogami. U starších uživatelů se jedná o sehnání práce, bydlení, zdárné ukončení studia a celkové osamostatnění se od stávající rodiny. Pracovníci se především na danou problematiku upozorňují, a to i v případech, že se u uživatelů tyto problémy ještě nevyskytly. Nejčastější formou je beseda na dané téma a po ní následuje vzájemná diskuse nebo individuální rozhovor. Prevence je aplikována i promítáním různých dokumentů, videí. Jsou pořádány přednášky na dané téma, do kterých se mohou uživatelé zapojit a projevit své názory nebo zkušenosti. Pořádány jsou taktéž krizové intervence v případě výskytu a setrvání problému. Nejúčinnější prevenci spatřují pracovníci v opakovaných rozhovorech, upozorňování na rizika a objasňování, že vzniklý a rozjetý problém je daleko obtížněji řešitelný.

3. Jaké osobnostní rysy, dovednosti a odborné předpoklady by měl mít pracovník nízkoprahové

Výzkum odhalil, že v dnešní době je již požadováno, aby pracovníci služby splňovali kvalifikační požadavky. Taktéž je v současnosti vyžadováno od pracovníků průběžné vzdělávání. Sociální pracovníci nízkoprahových zařízení tak disponují a pravidelně si doplňují znalosti z oblasti vývojové psychologie, zejména o období dětství a dospívání. Měli by taktéž ovládat vědomostní minimum především v oblastech legislativy trestního práva a psychiatrie. To je velmi vzdáleno realitě, jak smýšlí neodborná veřejnost o lidech, kteří tuto

práci vykonávají. A jak přiznala jedna respondentka i představě, kterou o této práci měla, než zde začala pracovat. Respondenti účastní výzkumu mají všichni vysokoškolské vzdělání. Vedle kvalifikačních předpokladů musí taktéž disponovat i osobnostními rysy a dovednostmi. Jedná se o práci s lidmi, konkrétně s problémovou mládeží, Takový člověk by měl nejen rád pracovat s lidmi, povolání by ho mělo svým způsobem naplňovat, motivovat a uspokojovat. Člověk, který se rozhodne tuto zodpovědnou práci dělat by měl být dle respondentů vyzrálý, sám se sebou spokojený, zachovávat rovný přístup k uživatelům a nad uživateli se nepovyšovat. Vyrovnanost a nadhled umožňuje práci vykonávat zodpovědně a zároveň kvalitně. Takový člověk musí taktéž disponovat uměním obratné komunikace v souladu s uměním naslouchat a umět se vcítit. Měl by být flexibilní, adaptabilní a osvojit si dovednost vnímat uživatele jako středobod svého zájmu, avšak dbát na zachování pevně vytýčených hranic vzájemného vztahu a vzájemné interakce. Taktéž během výzkumu z řad respondentů zaznělo, že pracovník by se měl umět oprostít od jakýchkoliv předsudků, unáhlených soudů a závěrů. Musí mít na mysli, že je mnohdy jediným průvodcem světem zrání a dospívání daného dítěte. Jeho oporou, tím, kdo mu má pomoci s daným problémem a tím kdo ho učí, jak s problémy zacházet a v budoucnu je sám řešit. Jejich společná cesta má jen omezený časový úsek, během kterého je nežádoucí nejen pomoci uživateli problémy řešit, ale především připravit ho na budoucí bouře, které už musí být schopen zvládat sám. Mezi klíčovou vlastností patří, dle respondentů, umět si získat uživatelovu důvěru a tu po celou dobu nezklamat.

4. Jak tato práce ovlivňuje pracovníky zařízení v jejich mimopracovní rovině?

Výzkum odhalil pozitivní fakt, že respondenti se necítí ohroženi tím, že by jejich práce nějak poznamenala jejich osobní životy. Ačkoli připustili, že o práci a problémech, někdy velmi těžkých tématech přemýšlí i doma a situace uživatelů je mnohdy obsahem jejich myšlenek i dávno po pracovní době, nijak jim to nevádí a vlastně to dělají rádi. Během výzkumu bylo zjištěno, že respondenti připustili, že je někdy provázejí obavy, zda pomohli dostatečně, zda nemohli udělat více, ale berou to jako přirozenou součást tohoto povolání a umí s těmito pocity pracovat. Jak shodně uvedli nejdůležitější je vytýčit si určité hranice, aby vztahy mezi nimi a uživateli nepřekročily určitou mez, která by nebyla profesionální. Dále uvedli, že se necítí a nikdy se necítily jako jacísi spasitelé a záchranáři světa. Kdo o pomoc nestojí, tomu ji nenutí. Dle jejich názoru taková pomoc ani není smysluplná. Svou pozornost zaměřují na

uživatelé, kteří spolupracují. To je pozitivní nastavení, které jim umožňuje vyhnout se a eliminovat pocity zmaru a bezmoci. Výzkum odhalil, že tyto dobře rozestavěné mantinely jsou příčinou toho, že všichni respondenti uvádějí, že cítí čím dál tím větší zápal pro svou práci a neopouští je energie a elán, dělat ji ještě lépe než doposud. Během výzkumu taktéž zaznělo, že tato práce pro pracovníky znamená i velmi pozitivní retrospektivu jejich životů. Povolání je nevyčerpává a nevyvolává negativní emoce. Naopak, až při této práci si uvědomili, jaké měli štěstí, když mohli vyrůstat a prožít dětství a dospívání ve svých rodinách. Našli zde podnětné prostředí, podporu a lásku rodičů, a to jim dalo pevný základ do života. A to jim možná umožnilo i zvládat větší zátěž a nápor, o které při této práci není nouze Díky svému rodinnému zázemí se mohli stát majáky, které svítí na cestu těm, kteří takové štěstí neměli.

Zodpovězením výzkumných otázek jsem se dopracoval k zodpovězení výzkumných cílů.

Hlavním výzkumným cílem kvalitativního výzkumu je zjistit úlohu nízkoprahového zařízení v prevenci vzniku rizikového chování a sociálně patologických jevů. Dále předpoklady pro výkon práce v takovém zařízení a jak roli nízkoprahového zařízení z hlediska šíření prevence vnímají pracovníci.

Nízkoprahová zařízení se prezentují jako prostor, zaměřují se na cílovou skupinu dětí od 12 do 26 let, přičemž nejpočetnější část uživatelů tvoří děti ve věku 12-16 let. Hlavním posláním je nabídnout cílové skupině alternativní trávení volného času a jejich smyslem je pomáhat mládeži pomáhat jí se sociálním začleněním mezi vrstevníky a do společnosti a celkově pozitivně ovlivňovat jejich životní styl. Poskytují radu, pomoc, podporu v nepříznivých životních situacích. To jsou všeobecné hlavní zásady nízkoprahových zařízení v naší zemi. Mnou zkoumané Nízkoprahové zařízení v Uherském Hradišti si nese v hlavním motu sdělení, že *"je otevřený prostor pro tebe s tvé nápady. Jsme tu pro TEBE a TEDĚ."* Z mnou získaných poznatků a optikou pracovníků jsem si ověřil, že nízkoprahové zařízení sehrává výraznou úlohu v prevenci rizikového chování. Významným prvkem je skutečnost, že nabízená služba je bezplatná, anonymní a především dobrovolná. Co je pro mladého člověka dobrovolné a nenucené, je zároveň zajímavé a přitažlivé. Přestože se nízkoprahové zařízení nikde neprezentuje, že je zařízením pro děti z problémových, neúplných a sociálně

slabých rodin, ale jako prostor otevřený úplně všem, navštěvují zařízení v početní převaze děti z takových rodin. Za nezávazným trávením volného času se tak v podstatě skrývá daleko hlubší smysl a poslání. Poskytnout takovým dětem zázemí a pomoci jim řešit jejich problémy nebo se je pokusit naučit je řešit, včas a bezodkladně. Od neorganizovaných začátků, které už i zúčastnění pracovníci, se kterými probíhal výzkum, znají jen z doslechu se zařízení přeměnilo v prostor, kde je poskytována sociálně práce kvalifikovanými pracovníky. Pracují podle pevně daných Standardů kvality sociálních služeb. Jak vyplynulo z rozhovorů, pracovníci se setkávají se svými kolegy na různých pracovních setkáních, kde si předávají zkušenosti. Postupují dle dané metodiky, avšak lokálně je dán velký prostor pro manévrování. Například v mnou zkoumaném zařízení se již zcela upustilo od terénní služby. Ty jsou hojně využívány ve vyloučených lokalitách. V posledních letech taktéž zařízení spolupracují s dalšími institucemi jako jsou OSPOD, školy, výchovné ústavy. Je jim umožněn balanc mezi tím, co je pevně zakotveno ve Standardech a tím co je třeba řešit v rámci dané lokality. Propojení mezi institucemi je přínosné v případě, že rizika a momentální situace uživatele je taková, jakou není v silách zařízení ji řešit. Pracovníci mnou zkoumaného zařízení kvitují vypuštění terénní služby, neboť práce s uživateli, kteří přijdou dobrovolně je daleko propracovanější a efektivnější. I když najít si správný druh přístupu k uživateli bývá zpočátku náročné. Opět, během výzkumu to zaznělo opakovaně a rezolutně, zde naprosto kontraproduktivní je jakýkoliv nátlak. Otevřený rozhovor nabízí vybudování si vzájemného vztahu, který umožní dostat se blíž k uživateli a pojmenovat jeho problém a začít ho řešit. Jak uvedl jeden pracovník, uživatel musí mít vždy pocit, že on si chce povídat. Právě otevřenost, dostatek času, klid, pocit naprostého soukromí vedou k tomu, že uživatel vnímá pracovníky jinak než například učitele nebo rodiče. I zařízení má však svá pravidla a jejich porušení se trestá. Jak vyplynulo z rozhovorů ti mladší zkouší hranice, provokují, někdy nespupracují. Ti starší už si přijdou pro radu sami, když řeší konkrétní problém, který již dokážou pojmenovat. Dodržují pravidla, protože se zde cítí dobře. A tím dávají vzor mladším, kteří se nechají strhnout, neboť vliv vrstevníků je v určitém věku silnější, než vliv čehokoliv jiného. Kombinace těchto faktorů vede k tomu, že uživatelé vnímají službu i pracovníky pozitivně a umožní jim vstoupit do jejich světa a přijmout pomocnou ruku. A za to jim v mnoha případech zpětně poděkují, nejen při náhodném setkání na ulici, ale s poděkováním přijdou osobně do zařízení. Doslova řeknou, že jim děkují, že jim tehdy pomohli a poradili a tím se vyvarovali jistým věcem. Jak uvedli pracovníci to je pro ně hnací motor, který je žene kupředu a pomáhá překonávat i dílčí neúspěchy. Výsledky práce v

takových zařízeních jsou nezměřitelné. Kontakt s bývalými uživateli a monitorování jejich další životní cesty není a nebyl nikdy realizován.

Proto přínos v prevenci lze zhodnotit jen pohledem pracovníků a zpětné vazby, které se jim však často dostává. Nízkoprahová zařízení vznikla jako reakce na patologické jevy ve společnosti. Nyní se prezentuje jako volnočasové zařízení. Vstupuje do života dětí ve chvíli, kdy se rozhoduje o jejich budoucnosti. Tyto děti často bojují s nezájmem o školní docházku, se špatným školním prospěchem, s neochotou se dále vzdělávat. Měřitelné úspěchy zařízení jsou v počtu úspěšných reparátů, zahájení studia na střední škole, dokončení studia, zlepšení školních výsledků. Dlouhodobé výsledky, které si kladou za cíl změnit špatné a zažité vzorce chování, rozvinutí kritického myšlení, sebereflexe a zodpovědnosti, se těžce vyhodnocují. Pracovníci uznávají, že i poskytovaná služba má své limity a není samospasitelná. Jsou si vědomi, že nemohou stačit na vše, co jejich uživatele trápí a dohání. Zpětná vazba, kterou dostávají, vzhled na to, jak se diametrálně u některých uživatelů změnil jejich náhled na život a svět, na potřebnost vzdělání, získání a udržení si práce, jim dává víru, že preventivní složka zařízení má své pevné a neotřesitelné místo, a že se ji zdárně u mnoha uživatelů naplňují.

Všichni pracovníci se shodli, že dnešní fungování nízkoprahových zařízení je založeno na metodách sociální práce. Mají dané standardy kvality, metodiku. Je požadováno vzdělání minimálně středoškolské. Musí mít znalosti z oboru psychologie, pedagogiky nebo již zmiňované sociální práce. Jak se však shodli, tato práce není pro každého a pouze odborné znalosti nejsou dostačující pro její kvalitní a efektivní výkon. Je potřeba disponovat i určitými osobnostními předpoklady. Jak zaznělo v rozhovorech, tato práce není zcela vhodná pro člověka přímo po ukončení školy. Ten totiž zřejmě ihned zažije mírný šok a zjistí, že v reálném světě sociální práce funguje trochu jinak, než jak mu bylo ve školních lavicích předkládáno. Pro výkon této profese je dle nejzkušenějšího pracovníka, který v mnou zkoumaném zařízení pracuje třeba, aby byl tento člověk osobnostně vyzrálý a byl ve středních letech. Nechtěl tím říct, že člověk právě dostudovaný by neobstál. Sám byl před lety ve stejné situaci. Jak však uvedl, zpočátku zažíval velmi nejisté období, hledal si k uživatelům cestu, vystupoval vůči nim jako jim rovný kamarád, až nakonec zjistil, že to není ideální přístup. Pro střední generaci je tato práce podle něj vhodnější a já se s tímto názorem zcela ztotožňuji. Vzhledem k situacím, jaké s uživateli jsou řešeny je ideální, aby pracovník měl tak zvané již něco odžito. Své životní zkušenosti a získaný nadhled jsou ideální kombinací, jak řešit a přistupovat k problémům uživatelů. Zralejší člověk je taktéž

trpělivější, dokáže si držet odstup, ale zároveň umí zacházet se svými emocemi. Jak zaznělo od všech tří pracovníků je kontraproduktivní a naprosto neprofesionální citově se k některému z uživatelů poutat, avšak sdílet s ním emoce, umění empatie a schopnost vcítění je naprosto nezbytná složka a součást tohoto povolání. A i s těmito schopnostmi musí pracovník umět vhodně zacházet.

Potom se mu snáze přijme skutečnost, že uživatel nepovažuje za problém to, co za velký problém shledává pracovník. Taktéž to, že uživatel má jiné tempo než pracovník. To, co by bylo pro pracovníka otázka jednoho nebo dvou dní a možná mírně zkažené nálady, je pro uživatele proces na půl roku. Pracovník musí být taktéž připraven na to, že i když do něčeho investuje hodně času a energie, tak o to uživatelé neprojeví dostatečný zájem. Také být připraven, že většina poradenských rozhovoru probíhá vlastně mezi řečí a stojí ho hodně úsilí dostat se na dřeň problému a dbát na to, aby uživatel necítil tlak nebo netrpělivost. Také musí disponovat určitou dávkou citlivosti a pociťovat radost a zadostiučinění i pro malá vítězství, na které musí pohlížet jako na uživatelovo vítězství, ne svoje. Přijmout fakt, že i malý posun je velký úspěch. Měl by být citlivý, ale ne tak, aby se mu skutečnosti, které zjistí a těžká témata dostaly pod kůži nebo zanechaly šrámy na duši. Smířit se s tím, že kdo pomoci nechce, tomu pomoci nelze. A energie takto vydávaná by přišla nazmar. Netrápit se výčitkami, nenechat se pronásledovat obavami, že mohlo být učiněno více. A taktéž smířit se s tím, že na některá témata, rýhy na duších uživatelů a kompletní vyřešení jejich životní situace, nízkoprahové zařízení stačit nebude.

Jak uvedl pracovník, vedoucí služby, při této práci je těžká měřitelnost efektivity. Shánění financí a obhajování potřebnosti zařízení, když nelze statisticky a číselně vyjádřit efektivitu jejich práce, je taktéž problém, který pravidelně probírá s nadřízenými institucemi. Pracovníci se však shodně vyjádřili, že oni si jsou své efektivity práce vědomi. Ta je obsažena v bývalých uživatelích, kteří neváhají a osobně přijdou poděkovat za to, že jim v minulosti poradili, nasměrovali je a oni dnes díky tomu, žijí život, který by zcela určitě nežili, kdyby zařízení nebylo určitou etapou součástí jejich životů. Preventivní působení vidí v tom, že se zdárně zabývají problémem menšího ražení a zabrání tak vzniku dalšího v daleko větším rozsahu. Preventivní je dle jejich názoru již zařízení samotné. Prostředí, kde jsou děti pod dohledem, dodržují daná pravidla, důvěřují a mluví o svých problémech. Dlouhé a nekonečné rozhovory na nejrůznější témata. rozebírání, varování, upozorňování, neustálé opakování, reakce na nevhodné chování, to vše dle pracovníků má svůj preventivní efekt. Ten se vždy neprojeví hned. Někdy se to dozví, jindy se to nedozví a jen tiše doufají, že to

pomohlo, že to mělo ten správný účinek. Bez této víry a vědomí by tuto práci nemohli dál vykonávat. Nenaplňovala by je. Neuspokojovala by je. Neviděli by v ní smysl.

ZÁVĚR

Ve své bakalářské práci jsem se zabýval, jak probíhá prevence sociálně patologických jevů a rizikového chování v nízkoprahových zařízeních. Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež jsou sociální službou. Prezentují se jako prostor, který je otevřený všem a kde může mládež ve věku od 12-26 let pobyt a strávit svůj volný čas. Přestože je tento prostor otevřený všem, jak vyplynulo z výzkumu, docházejí sem děti ze sociálně slabých rodin, děti s nestabilním zázemím a děti z nefunkčních rodin. Jedná se o děti, které bojují se špatným školním prospěchem, často mají za sebou i drobné krádeže, dopouštějí se vandalismu, chodí za školu, experimentují s návykovými látkami. Přestože je zařízení určeno pro věkovou kategorii do 26 let, nejčastější a nejpočetnější věkovou skupinu představují děti od 12 do 16 let. Tyto děti nedokážou vhodně trávit svůj volný čas, nikdo je k tomu nevedl a nevede. Nevhodně trávený volný čas bývá jen krůčkem k rizikovému způsobu jeho trávení. Nízkoprahová zařízení se usiluje pozitivně ovlivňovat život těchto bezprizorních, sociálně vyloučených dětí a mládeže. Ti stojí na samém počátku své samostatné životní dráhy a absolutně nevědí, jak si poradit. Mají často pokřivený žebříček hodnot a zájmů. Děti v tomto období jsou všeobecně ohroženy rizikovými faktory. Tím myslím i děti z tak zvaně normálních, fungujících rodin. V tomto věku totiž rodiče jako vzor ustupují do pozadí a mladí lidé vzhlíží ke své vrstevnické skupině nebo k různým pochybným idolům a celebritám, které dnešní internetové prostředí chrlí každý den bezpočet. Mladý člověk je nevyzrálý, jeho kritické myšlení ještě není plně vyvinuto a často může sklouznout na špatnou cestu, přestože dosud měl ve své rodině patřičné zázemí, dobré vzory a hodnoty i kontrolu. Nízkoprahová zařízení tak stojí před nelehkým úkolem. Spolupracuje s dětmi v tomto právě turbulentním životním období, kdy je hlavní dosahovat každodenního vzrušení, úniku ze stereotypu. Jak víme, je to doba experimentování a hledání svého místa ve světě. Děti, které navštěvují zařízení však jsou i pod vlivem svého prostředí ve kterém vyrůstaly, kdy užívání návykových látek, únik od povinností a celkově nulová sebereflexe jsou na denním pořádku a takové postoje jsou vnímány jako standartní a běžné. Nízkoprahová zařízení nabízejí prostor, ve kterém usilují o pozitivní ovlivňování těchto dětí. Bojují s napravováním jejich žebříčku hodnot, priorit a životních cílů. Upozorňují je na rizika, které by je čekala při stávajícím způsobu života a myšlení. Je tedy zřejmé, že ačkoli se nízkoprahová zařízení prezentují, a jsou i tak vnímána jako střediska volného času, ve skutečnosti jsou službou sociální prevence. Odborní pracovníci a sociální pracovníci prostřednictvím různých přednášek a besed představují identifikační vzory, které mohou uživatelé následovat a být inspirací pro jejich život.

Vhodná a pečlivě volená náplň nízkoprahových zařízení je podnětem pro jejich volný čas a orientaci v životě.

V teoretické části bakalářské práce jsem úvodem uvedl důvod, proč jsem si zvolil toto téma. Přiblížil jsem definici toho, co to vlastně sociálně patologické jevy jsou a poté srovnal sociálně patologické jevy a rizikové chování, přičemž oba pojmy zahrnují jevy, které jsou společností klasifikovány jako nežádoucí, porušující její morální, sociální i právní normy a jejichž výskyt ohrožuje jak společnost jako takovou, tak i jednotlivce a jeho nejbližší okolí. Rizikové chování je modernější označení sociálně patologických jevů a chování. V bodě druhém jsem si z celé škály rizikového chování zvolil čtyři druhy, které se jednak velmi často a opakovaně vyskytují u uživatelů nízkoprahových zařízení. Zvolené a blíže přiblížené druhy záškoláctví, šikana, drogové a další závislosti a kriminalita mladistvých jsou palčivě aktuální a ve své podstatě velmi nežádoucí projevy rizikového chování. Jejich včasná eliminace může významně pozitivně ovlivnit další životní cestu mladých lidí. V opačném případě tvrdě dopadá na životy mladých lidí a výrazně předurčuje problémy, které je pak provázejí v dospělosti. V bodě třetím této bakalářské práce jsem vyjmenoval druhy prevence. Vzhledem ke zvolenému tématu v nízkoprahových zařízeních je aplikována primární prevence, v nepatrných případech i sekundární. Terciární prevence není součástí práce, neboť nízkoprahová zařízení pracují s ohroženou mládeží, která má prvotní styk nebo experimentuje, není však ještě ve fázi závislosti. Přiblížil jsem taktéž pracovníky z oblasti prevence. V bodě čtyři jsem se již zaměřil na nízkoprahová zařízení, jejich hlavní náplň práce a činnosti. Připomněl jsem počátky zrodu těchto zařízení v naší republice a důvody, které vedly k jejich vzniku a rozšíření po celé republice. Závěrem tohoto bodu jsem se zaměřil na konkrétní zařízení, které od roku 1996 působí v Uherském Hradišti.

V praktické části této bakalářské práce jsem popsal výzkum, který probíhal v Nízkoprahovém zařízení v Uherském Hradišti. Prostřednictvím rozhovorů realizovaných se třemi pracovníky, kteří momentálně vytvářejí veškerý personál tohoto zařízení. Optikou dvou zkušenějších pracovníků, kteří zde pracují již téměř deset let a jedné pracovnice, která svou kariéru v tomto zařízení započala teprve před 4 měsíci ode dne kdy rozhovor probíhal, jsem se snažil najít odpovědi na položené výzkumné otázky a tím se dopracovat k zodpovězení primárního i sekundárních cílů výzkumu. Analýzou nahrávaných a přepisovaných rozhovorů pomocí otevřeného kódování jsem se dopracoval k zajímavým výsledkům a zjištěním.

Primární a hlavním cílem tohoto kvalitativního výzkumu bylo zhodnocení efektivity nízkoprahových zařízení v prevenci sociálně patologických jevů spolu s rizikovým chováním, a jak to vše vnímají pracovníci. Sekundárním cílem popsat profesní, ale především osobnostní předpoklady pro kvalitní a přínosný výkon této pracovní pozice. Závěrem chci zhodnotit, že je bohužel stále poplatné, že lidé mají pokrivený názor a zkreslené představy o nízkoprahových zařízeních. Často ani vůbec neví co se zde dělá a proč takové zařízení v jejich městě vůbec je. Nebo ani nevědí, že tam dokonce existuje. Což byl i můj případ. Pokud mají povědomí o jeho existenci, často na takové zařízení pohlížejí s despektem a představami velmi vzdálenými realitě. Během svého šetření a výzkumu jsem si ověřil, že nízkoprahová zařízení hrají významnou úlohu v životech bezprizorní a problémové mládeže. Jsou nejen jejich mentoři a průvodci na cestě k dospělosti a zralému uvažování, ale výrazně se podílejí na nastartování změny jejich způsobu myšlení a uvažování. Působí preventivně v oblasti kriminality a sociálního selhávání ve společnosti, motivují ke vzdělávání, motivují a doprovázejí při prvních krůčcích k osamostatnění a zařazení na trh práce. Poskytují poradenství, zážitky, styk s vrstevníky pod bezpečným dohledem. Respektují příklon mládeže k digitálnímu světu, avšak usilují o to, alespoň na chvíli je od tohoto světa odlákat. Ukázat, že ten reálný a skutečný je opravdovější, s daleko intenzivnějšími zážitky. Poskytují dětem zpětnou vazbu na jejich chování. Snaží se jim ukázat, co je sebereflexe a jak je důležitá pro samostatné rozhodování. A díky tomuto rozhodování pak mohou snáze nacházet cestu ze svých problémů. Poskytnutím podnětného prostředí je dále rozvíjejí a pomáhají uvědomit si svou hodnotu. Ambice nízkoprahových zařízení být nositelem pozitivních změn v životech uživatelů jsou naplňována. Svou prací bych rád oslovil rodiče, kteří by své děti do takových zařízení neposlali, právě kvůli zkresleným představám o jejich fungování. Tato práce by mohla být přísná i pro všechny, ty, kteří nevědí, co se svým životem, a právě takové zařízení by jim mohlo poskytnout vhodné útočiště a setkání s lidmi, kteří jsou v podobné situaci. V neposlední řadě bych také touto prací chtěl inspirovat lidi, kteří cítí ve svém nitru potřebu zvolit si profesi, ve které by mohli pomáhat druhým lidem. Podat jim svůj záchranný kruh. Říká se, že kdo pomáhá a prokazuje dobro druhým, pomáhá tím především sám sobě. Očima pracovníků jsem se pokusil přiblížit jejich náročnou práci a v neposlední řadě je mou ambicí přiblížit laické i odborné veřejnosti, co tato práce obnáší, jaká jsou její úskalí a pozitiva. O tom, jaká je skutečná společenská prestiž povolání pracovníka v sociálních službách a konkrétně pracovníka v nízkoprahovém zařízení a její vnímání českou veřejností mohu jen polemizovat. Jak však znám z reakcí a názorů svého okolí společenská prestiž takových

povolání je v České republice dlouhodobě nízká. To je deklarováno neznalostí všeobecně i neznalostí náplně práce a potřeby jejich dovedností a odborných kompetencí. To pak vede často k degradaci pracovníků a pracovníc ze strany veřejnosti, rodiny či přátel na nekvalifikované pomocníky nebo pomocnice. Po seznámení se s obsahem mé práce věřím, že čtenář pochopí, že opak je pravdou a že každý má své možnosti, kterými může měnit svět kolem nás.

Doporučení pro praxi

Práce pracovníků v nízkoprahovém zařízení je pro ně prací, která jim přináší radost, uspokojení i naplnění. Zároveň však přiznávají, že každodenní střet s realitou nelehkých osudů některých uživatelů vyžaduje značnou psychickou odolnost a oddělit někdy pracovní svět od toho soukromého není snadné. Byl jsem v průběhu výzkumného šetření zaskočen, s jakými věcmi se pracovníci zařízení musejí potýkat. Moje představa o „pouhém“ vyplňování volného času u dětí a mladistvých tak dostala povážlivé trhliny. Činnost zařízení skrývá daleko hlubší podtext. Volnočasové aktivity jsou jen „zástěrkou“ socializační, terapeutické, výchovné a pro společnost nezbytné sociální práce. A povědomí o této skutečnosti a vůbec pojmu nízkoprahovosti širší veřejnost velké nemá. Nízkoprahová zařízení jsou i v dnešní realitě vnímána veřejností jako místo, kam se chodí vyřádit „děcka s problémovým chováním a ze sociálně slabých rodin“ a to pod dozorem dobrovolníků nebo pracovníků bez vzdělání a kvalifikace. Realita se však od této představy diametrálně odlišuje.

- Kdo se pro tuto práci rozhodne, si musí uvědomit, že je nutné věnovat maximální péči a pozornost každému jednotlivci a zachovávat rovný přístup ke všem uživatelům služby.
- Zaměstnavatel – personalista, by měl věnovat maximální pozornost při výběru uchazečů o toto zaměstnání. Při výběrovém řízení na pracovní pozici zkoumat, zda se vyznačuje nejen profesními předpoklady, ale taktéž zda disponuje osobnostními rysy, aby byl zachován profesionální a zároveň lidský přístup ke všem uživatelům služby.
- Neztracovat nikdy předem žádné dítě, bez ohledu na jeho osobní historii. Budoucnost nikoho není předurčena. Člověk, který se rozhodne pro toto zaměstnání, by si měl být vědom skutečnosti, že v tomto citlivém věku může být právě on spoluvůrcem toho, co v ní bude zapsáno.
- Vhodnou osvětou zajistit větší informovanost veřejnosti o cílech a poslání nízkoprahových zařízení. Zvýšení jejich prestiže, neboť jsou zařízení, které má

schopnost svým působením eliminovat jedince, kteří by mohli představovat pro společnost hrozbu.

- Dostatečným finančním ohodnocením a přiblížením laické i odborné veřejnosti co tato práce obnáší, zvyšovat její společenskou prestiž, tak jak si právem zaslouhuje.
- Zajištění finančních prostředků, aby byla možnost pracovat v případě potřeby i s bývalými problémovými uživateli služby. V současné době je tato spolupráce závislá na nutnosti kontaktu ze strany bývalého uživatele. Pracovníkům tak chybí zpětná vazba pro zjištění výsledků jejich práce a možného dalšího pozitivního působení na bývalého uživatele.
- Zajištění prostředků pro obnovení aktivnější činnosti terénní služby. Rizikové chování mládeže se nejčastěji odehrává v prostoru ulice a veřejného prostranství. I když je zařízení otevřeno všem a striktně dbá na zachování anonymity, jsou jednotlivci, kteří o pomoc nechtějí nebo neumí požádat. Interakce s terénním pracovníkem by mohla neorganizovanou mládež nasměrovat.
- Ze strany zaměstnavatele zajistit, aby součástí práce pracovníků byla i pravidelná duševní hygiena. Preventivní opatření a programy, které by eliminovaly nebo předcházely možnosti vzniku tzv. syndromu vyhoření. Zajištění zaměstnaneckých benefitů v podobě možného vyžití pracovníků ve volném čase. Profese, zabývající se životní pomocí a doprovázením, jsou syndromem vyhoření po delší pracovní praxi, často ohroženy.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. BAKOŠOVÁ, Zlatica a kol. *Teorie sociálnej pedagogiky*. Bratislava: Slovenská pedagogická spoločnosť SAV, 2011. ISBN 978-80-970675-0-2.
2. BEDNÁŘOVÁ, Zdena a Lubomír PELECH. *Slabikář sociální práce na ulici*. Brno: Doplněk, 2003. ISBN 8072391488
3. ČÁBALOVÁ, Dagmar. *Pedagogika*. Havlíčkův Brod: 2011. ISBN 978-80-247-2993-0
4. FISCHER, Slavomil a Jiří ŠKODA. *Sociální patologie, analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. Praha: Grada Publishing, 2009. ISBN 978-80-247-2781-3.
5. HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-485-4.
6. HRONCOVÁ, Jolana a Ingrid EMMEROVÁ a Blahoslav KRAUS a kol. *K dějinám sociálnej pedagogiky v Európe*. Ústí nad Labem: Pedagogická fakulta Univerzity Jana Evangelisty Purkyně, 2008. ISBN 978-80-7414-072-3.
7. KLAPILOVÁ, Světlá. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 1996, ISBN 80-7067-669-8.
8. KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ et al. *Člověk-prostředí-výchova*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2.
9. KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-383-3.
10. KOLÁŘ, Michal *Bolest šikanování*. Praha: Portál, 2005. ISBN 8073670143
11. KOLÁŘ, Michal. *Skrytý svět šikanování ve školách: příčiny, diagnostika a praktická pomoc*. Praha: portál, 1997. ISBN 8071781231
12. KUNÁK, Stanislav. *Vybrané možnosti primárnej prevencie negatívnych vplyvovna deti a mládež*. Bratislava: Iris, 2007.
13. MAREŠOVÁ, Alena. *Sociálně patologické jevy u mládeže a návrh opatření k omezení jejich vzniku*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1997. ISBN 8086008347.
14. MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha: Grada, 2009. ISBN 9788024723105.

15. MATĚJČEK, Zdeněk. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Praha: Portál, 2008, ISBN 978-800-7367-325-3.
16. MATOUŠEK, Oldřich a Andrea KROFTOVÁ. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-771-X.
17. MATOUŠEK, Oldřich a Jana KOLÁČKOVÁ a Pavla KODYMOVÁ (eds). *Sociální práce v praxi. Specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-002-X.
18. NAKONEČNÝ, Milan. *Motivace lidského chování*. Praha: Academia, 1996. ISBN 8020005927.
19. NAVRÁTIL, Stanislav a Jan MATTIOLI. *Problémové chování dětí a mládeže. Jak mu předcházet, jak ho eliminovat*. Praha: Grada Publishing, 2011. ISBN 978-80-247-3672-3.
20. ONDREJKOVIČ, Peter. *Socializacia v sociologii výchovy*. Bratislava: Veda, 2004. ISBN 80-224-0781-X.
21. PELIKÁN, Jiří. *Výchova pro život*. Praha: Nakladatelství ISV, 1997. ISBN 80-85866-23-4.
22. PROCHÁZKA, Miroslav. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada Publishing, 2012. ISBN 978-80-247-3470-5.
23. PRŮCHA, Jan a Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-579-2.
24. ROGERS, Vanessa. *kyberšikana Pracovní materiály pro učitele a žáky i studenty*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-984-2.
25. ŘÍČAN, Pavel. *Agresivita a šikana mezi dětmi: jak dát dětem ve škole pocit bezpečí*. Praha: Portál, 1995. ISBN 8071780499.
26. SOCHŮREK, Jan. *Sociální patologie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2001. ISBN 8070834951.
27. ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*, Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0644-6.
28. ŠTECH, Stanislav a Jana ZAPLETALOVÁ. *Úvod do školní psychologie*. Praha: Portál. 2013. ISBN 978-80-262-0368-1.

29. ŠVESTKOVÁ, Renata. *Vybrané kapitoly ze sociální pedagogiky pro sociální pracovníky*. České Budějovice, ZSF JU, 2019. ISBN 978-80-7394-739-2.
30. STRAUSS, Anselm. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Boskovice: Albert Brno: Sdružení podané ruce, 1999. ISBN 808583460X.
31. VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychologie problémového dítěte školního věku*. Praha: Karolinum, 1995. ISBN 8071844888.
32. VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2004. ISBN 8071788023.
33. VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 1999. ISBN 8071782149.
34. VANTUCH, Pavel. *Kriminalita mládeže a její prevence*. Praha: Horizont, 1984. ISBN 2-0891.734.
35. VYKOPALOVÁ, Hana. *Sociálně patologické jevy v současné společnosti*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2001. ISBN 8024403374
36. VEČERKA, Kazimír. *Sociálně patologické jevy u dětí*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2000. ISBN 2-1101.215.

Internetové zdroje

- Dostupné na WWW: <https://msmt.cz/>
- Dostupné na WWW: <https://drnespor.eu/>
- Dostupné na WWW: <https://archiv.streetwork.cz/>
- Dostupné na WWW: <https://archiv-nuv.npi.cz>
- Dostupné na WWW: <https://www.sdb.cz/>
- Dostupné na WWW: <https://www.klubtulip.cz>
- Dostupné na WWW: <https://www.mpsv.cz/>
- Dostupné na WWW: <https://www.facebook.com/nzdmTULIP/>
- Dostupné na WWW: <https://www.zakonyprolidi.cz/>

Tištěná periodika

- Brodský zpravodaj 12/2004; MK ČR E 13148, s. 1.

Přednášky na UTB Zlín

Mgr. Lucie Cejpek Blašíková, PhD., Sociální práce

prof. PaedDr. Miroslav Krystoň, CSc., Pedagogika volného času

Seznam obrázků

Obrázek 1 Vývojové stupně šikany ve škole 27

Seznam použitých symbolů a zkratk

A KOL.	A kolektiv
ČR	Česká republika
NAPŘ.	Například
NZDM	Nízkoprahová zařízení dětí a mládeže
OSPOD	Orgán sociálně-právní ochrany dětí
POPŘ.	Popřípadě
S.	Strana
SB.	Sbírky
SVP	Střediska výchovné péče
TZV.	Tak zvaný
ČAS	Česká asociace streetwork

PŘEPIS ROZHOVORU S PRACOVNÍKEM číslo 1 P1

1. Co pro Vás tato práce znamená?

Tato práce pro mě znamená mnoho. Baví mě a vidím, že má smysl. **Můžete to prosím upřesnit?** No smysl vidím v tom, že mohu být účastna aktivní a cílené pomoci dětem z problémového prostředí a možná být i prostředníkem, který nastartuje u nich změnu (*zamyslí se*) asi spíš v uvažování a způsobu rozhodování. Neplatí to samozřejmě u všech, někdy je ta snaha marná, ale u někoho se to podařilo. Jsem tady již delší dobu, takže nějakou zpětnou vazbu mám. **Říkáte z problémového prostředí, (přerušuje mě).** Ano je to bohužel tak. I když to nikde nemáme vylepené (*pousměje se*) tak troufám si odhadovat z devadesáti procent jsou bohužel naši uživatelé z rozvrácených rodin, dětských domovů nebo pěstounské péče. Teď nevím, zda použít slovo bohužel, no možná vhodnější je říct bohudík. že k nám najdou cestu, aniž bychom je nějak agitovali. Přijdou sami anebo častěji přivede je kamarád, a to je pro mě ukazatel, že naše práce má smysl a pro mě je smysluplnější a mě radostí naplňující rok co rok, víc a víc. **Takže syndrom vyhoření Vám zatím nehrozí?** Ne, a to tady pracuji společně s manželem. (*smích*). Ne, ale teď vážně. Nechci teď nijak shazovat lidi, které to potkalo. Po 20 letech možná, nikdo neví. Je ale třeba nastavit si určité mantinely. Samozřejmě čelíme zde poměrně často stresovým situacím, stačí když člověk nahlédne do života některých našich uživatelů. Trápí mě, co některé ty děti musí zažívat. Avšak vždy záleží, jak to člověk uchopí. Prostě si musíte říct, že ty děti sice čelí nelehkým věcem, ale jejich cesta je dovedla sem a my jsme ochotni je vyslechnout a nabídnout jim pomoc, a hlavně nabídnout jim velmi cennou komoditu, kterou asi z domu neznají. Svůj čas a svou pozornost, zájem. Stres může být i pozitivní, protože nás motivuje abychom ze sebe vydali to nejlepší, hledali nová řešení, rozšiřovali své znalosti a dovednosti. Takže já ten stres snažím využít pozitivně, Ale uvědomuji si, že tuto práci nevykonávám tak dlouho, z toho jsem byla i 3 roky na mateřské, takže nepodceňuji, že jednou mohou dojít síly. Momentálně mě však naplňuje, že mám možnost pozitivně působit na jinou osobu, která to momentálně potřebuje. Avšak, aby člověk, jak říkáte nevyhořel, musí si uvědomit jednu zásadní věc, nelze zachránit celý svět a kdo o pomoc nestojí, popřípadě pořád opakuje tytéž chyby, nelze se tím trápit a svou pozornost je nutné zaměřit na ty, kdo o to stojí. Pomoc druhému člověku je úžasná a obohacující, ale nikdy nesmí být na úkor sobě samému.

2. Jak jste se k této práci dostala?

Inzerát na webových stránkách Charity Uherské Hradiště.

3. Jak dlouho již zde pracujete a jaká je konkrétně náplň Vaší práce?

V únoru to bude 9 let, z toho jsem byla 3 roky na rodičovské dovolené. Pracuji zde jako sociální pracovnice. **To obnáší konkrétně co?** No dodnes se setkáváme s názorem veřejnosti, že v nízkoprahových zařízeních pracují dobrovolníci, kteří tuto práci vykonávají po zaměstnání ve svém volném čase. Nevím, zda to tak bylo v dobách vzniku, ale dnes jsou na člověka, který vykonává sociální práci kladeny nároky jak na dosažené vzdělání, tak i na určité osobní dovednosti a kompetence. **Vy máte jaké vzdělání, jestli se mohu zeptat?** Mám vysokoškolské, v oboru zaměřeném na sociální práci. To však nestačí a jsou na nás kladeny požadavky každoročního samo vzdělávání, což je v pořádku. Já osobně to kvituji, neboť člověk, který chce poskytovat sociální službu by měl být kompetentní pro výkon sociální práce. Má náplň práce obnáší například sociálně právní poradenství, poskytování krizové pomoci a mnoho dalších úkonů. **To samo vzdělávání, na co je zaměřeno?** Na rozvoj a udržení odhodlání, trpělivost, elán rozvíjet dál své znalosti a zkušenosti, ale především na rozvoj kompetencí v rámci práce s cílovou skupinou. **Takže žádné neorganizované a možná chaotické vedení jak před 30 lety, ale sofistikovaná práce?** Přesně tak. Ale navenek se tak musíme tvářit, protože kdybychom si do loga dali prevence rizikového chování, poradenství, obávám se, že by automaticky děcka ztratily zájem. Prostě oni nemají poznat, o co hlavního nám jde.

4. Byla jste nějak motivován k získání této pozice? Myslím tím, proč jste se rozhodla pracovat právě zde?

Byla jsem motivována získat nějakou práci v oboru. Ze začátku mi bylo jedno kde. **A zůstat delší dobu, po jak dlouhé době padlo toto rozhodnutí?** Prakticky okamžitě. Baví mě, když to řeknu hodně nadneseně, tyto tanečky. (*smích*). Děcka si myslí, že sem přijdou zabít čas, pak zjistí, že to není žádné zabíjení času, ale že je to baví a volný čas se dá trávit i smysluplně a většinou, samozřejmě ne zase všichni, až po čase zjistí, o co zde vlastně šlo. A jsou za to rádi. A někdy když je potkám i poděkují. Jsou i tací co třeba dělají, že mě nevidí a neznají, ale těch je méně. To, že se dají znát, a ještě ocení čas strávený zde je pro mě velká odměna. A je vidět, že i důvěra byla zachována, protože mnohdy jsme řešili nepříjemné situace, za

kteřé by se třeba teď mohly i stydět, ale to že pozdraví a dají se do řeči je ukazatelem, že věří, že vše zůstalo jen mezi námi. A člověk si zde i začne vážit věcí, které dřív považoval za samozřejmé. Například, že vyrostl v milující a podporující rodině, že si vytvořil v dospělosti pevné rodinné zázemí pro sebe i své dítě. Tady prostě projdou proměnou a dospějí k poznání nejen uživatelé, ale i my. Je to vzájemné.

5. Změnil se nějak od počátku Vašeho působí zde, pohled na tuto práci?

Vidím v ní čím dál větší smysl, můžu to porovnat v delším časovém horizontu. Myslím, že to, co jsem již řekla, je toho důkazem. Zkrátka my jsme učitelé a oni žáci, ale někdy je to i naopak, oni nás učí vážit si věcí, které nejsou pro každého samozřejmé. My se je zase snažíme naučit, že aktuální krize je třeba řešit ihned. Taková krize je impulsem k řešení situace. Snažíme se je naučit seberegulaci a sebereflexi. Některé to neměl kdo naučit a měli chybné vzory a vzorce chování a moje téměř desetiletá praxe je pro mě důkazem, že na prahu dospělosti lze ještě mnohé zvrátit nebo zmírnit napáchané škody. Momentálně mě tento pocit zkrátka naplňuje radostí a očekáváním a dává mně smysl jít někdy až nad rámec své naplně práce, když to situace vyžaduje. Prostě pořád je tam ten zápal a je hezké, že je větší a větší.

6. Myslíte, že působením tohoto zařízení, respektive působením lidského faktoru, tedy Vás, je možné změnit život Vašich uživatelů?

Ano. V pozitivním i negativním smyslu. Samozřejmě se vždy snažíme o ten pozitivní. **Můžete upřesnit?** Tak my se je samozřejmě snažíme motivovat a vést pozitivně. To znamená, jak jsem již uvedla učíme je samoregulaci, sebereflexi. Mladiství v období před a během puberty nerozumí sami sobě, mají pocit, že je nikdo nechápe. Naši uživatelé mají mnohdy komplexy i ze své finanční situace, respektive situace své rodiny. Mají pocit, že jejich cíle nemohou být naplněny, neboť jsou limitovány finančně, nedostatkem příležitostí, určitým sociálním statusem a tím, jak na ně pohlíží okolí. Jsou tam i vnitřní pochybnosti o vlastních schopnostech, nemají dostatek pevné vůle, neumí organizovat svůj denní a školní režim. Neměli doma žádný vzor, neměli se to kde naučit. Neumí mluvit o svých problémech, mají pocit studu, a to je vrhá do ještě většího osamění. Snažíme se s nimi mluvit, dostat se k nim, oloupat ty svrchní slupky a dostat se dovnitř. Naznačujeme, že věci, o kterých se nemluví se dají těžko kontrolovat a především řešit. Snažíme se jim nenápadně vštípit, tak aby si to sami uvědomili, že volný čas je individuální, společenská, objektivní i subjektivní hodnota, kterou lze mnohostranně a efektivně využít ve svůj prospěch. U těchto dětí je

důležité, aby si uvědomily svou vlastní hodnotu, aby se naučily řešit nepříjemné situace, a ne je odkládat nebo vůbec neřešit a utíkat k věcem, které jim pomohou na dočasné problémy dočasně zapomenout. Snažíme se jim ukázat, že digitální svět sice skýtá mnoho možností a požitků, ale ten skutečný je rozhodně lepší. Vše děláme nenápadně, nenásilně, nedirektivně, a to je úspěšná cesta. Mladí a pubertáči jak jsou do něčeho tlačeni, tak se mohou tak zvaně seknout. **A negativní smysl ovlivnění?** (*zamyslí se a po chvíli pokračuje*). Když dítě není odmala zvyklé na zájem a vzájemnou komunikaci může ho náhlá přítomnost pečovatele a jeho zájem vyděsit a obrátí se do sebe. Naskočí takové to "bojuj a uteč". Někdo má pocit v tomto věku, že má právo rozhodovat o všem a reaguje vzpurně až agresivně. Pokud navíc chybí jakákoliv vnitřní motivace a nezaujme ho sportovní činnost, zábava ve formě sledování pořadů, odmítá se otevřít, může nastat opačný efekt úniku pro něho činnostmi zábavnějších a snadno dosažitelných. **Takže projeveným zájmem a nabídkou smysluplného trávení volného času se může u něj aktivizovat opačný efekt?** Přesně tak. My nemáme k dispozici rodinnou historii jedince, dozvíme se a můžeme pracovat jen s tím, s čím nám uživatel umožní a jít tam, kam je nás ochoten pustit. Víc nezmůžeme. A jak jsem již řekla, komu není rady, tomu není pomoci a my svou energii vkládáme tam, kde zájem je.

7. Čeho je nutné se při výkonu této práce vyvarovat?

Nedávat najevo, když někoho nemám ráda. (*reaguje na můj překvapený pohled*). Tak také jsme jenom lidé a bojujeme se sympatiemi a nesympatiemi. Přiznám se, že někdy je mně někdo až protivný. To je přece přirozené a někdy se ty děcka fakt chovají hrozně, zkouší, co vydržíte a kam až mohou zajít. To je právě základ profesionality a proč tuto práci musí vykonávat vyškolený pracovník a proč se nepodceňuje školení, které probíhá každý rok. Zachovat ke každému rovný přístup, a tak zvaně poker face. Nedávat najevo příliš ani emoce, ani vkládat své osobní názory. No a často se stává, že koho nemám vyloženě ráda, časem se to přetaví do opačné roviny. Někdy však ne. Uživatel, ale nesmí ani tak nic poznat.

8. A naopak jakými kompetencemi a osobnostními rysy má disponovat člověk, který se rozhodne pro tuto práci a aby ji vykonával kvalitně?

Empatie, vlídnost, ochota pomoci. Musí znát i sám sebe. I mě někdy zaskočí moje vnitřní reakce. Důležité je umět pracovat se svými pocity a náladami. Kdo chce pomáhat druhým, musí být sám v pohodě. A jak jsem již uvedla, musí zaujmout profesionální postoj, za každé okolnosti. To znamená nedávat najevo své emoce, pohoršení, osobní sympatie a chovat se

ke všem stejně, nikoho neupřednostňovat a nikoho neupozadovat. A konkrétně pro tuto práci musí být zralá osobnost. Zralá osobnost může být i poměrně mladý člověk, ale pro tuto práci si myslím, že je třeba i osoby, která už má něco odžito. V knihách a ve školních lavicích člověk pochyť hodně znalostí a informací, avšak životní zkušenosti a potřebný nadhled člověk získá, až má něco odžito.

9. Máte nějakou centrální koncepci, jak pracovat s problémovou mládeží nebo zde v Uherském Hradišti řešíte přístup k dětem a aktivity zde provozované v rámci Vašeho pracovního kolektivu?

Pracovní skupiny v rámci kraje s ostatními nízkoprahovými zařízeními, komunitní plánování v rámci města, spolupráce s jinými institucemi (SVP, OSPOD, další služby).

10. Co Vám přináší při Vaší práci vnitřní uspokojení?

Když se uživatelům něco povede, nebo když vidím, že aspoň krácejí správným směrem. No víte já jsem sice hovořila o nutnosti profesionality, o tom není diskuse, ale ideálně v každém prostředí, kde probíhá sociální práce by neměl pracovník vystupovat vůči uživatelům služby, ale i kolegům, jen jako odborník, ale také nebo použiji slovo, především, jako člověk. Jako chápající a vlídná lidská bytost, která se denně pokouší o empatický přístup s porozuměním pro uživatelovu situaci. Je dobré si k uživateli vybudovat cestu, a tak zvaně se mu přiblížit, avšak je zároveň důležité, a i složité, odhadnout míru tohoto přiblížení. Neboť zase není vhodné a není zde ani prostor pro vytváření nějakých hlubších vazeb a citů. Je složité to vysvětlit, ale doufám, že mě chápete. Musíte umět naslouchat, ale zároveň umět a mistrně komunikovat. A i číst mezi řádky. Mně asi přináší značné uspokojení i to, že vím, že těmito kompetencemi za ta léta poměrně obstojně vládnu. A že to byl skutečně běh na delší trať, to nepopírám. Prostě jsem vnitřně přesvědčená, že pokud mně to uživatel dovolí a přijme to, dokážu mu pomoci nebo alespoň ho nasměrovat. Jít kus cesty s ním a vědět, že dál už dokáže kráčet docela obstojně sám. Zkrátka, že pomáhám a že v někom zanechám určitý otisk, stopu.

11. Jak často jste nuceni reagovat na vnější okolnosti a měnit tak například zavedený program?

Moc často ne. Někdy se to stane, ale jen párkrát za rok. Třeba když začala válka na Ukrajině nebo po Covidu, tak to s děckama probíráme, ale není to až tak často.

12. Které obavy vás při vaší práci nejčastěji tíží?

Že nebudu vědět, jak uživatelům pomoci. Nebo i když to budu vědět, tak ta pomoc nebude dostačující. Nebo bude na ni už pozdě. Já prostě vím, že nejde pomoci všem a nejde vše změnit. Víím to, ale někdy mě to dohání, pocit, že se dalo udělat víc. Pokud svou práci máte rád a berete ji vážně a snažíte se ji dělat co nejlépe, občas vás i přes to přepadnou pochybnosti, ale to je myslím přirozené, a nejen v této profesi.

13. Jak zvládáte při větší pracovní, a hlavně psychické zátěži oddělení pracovní a osobní roviny?

Moc to neodděluji. Nevadí mi, když přemýšlím nad věcmi uživatelů, nebo je potkám třeba na ulici a oni mě pozdraví. Spíše mě mrzí, když dělají, že mě neznají, ale těch je opravdu jen zlomek.

14. Setkáváte se vy jako pracovníci nebo i vaši uživatelé s podobnými komunitami a využíváte i možnosti terénní práce?

Setkáváme se v rámci pracovních skupin Zlínského kraje, v rámci naší arcidiecéze. S ostatními pracovníky z nízkoprahových zařízení. Někteří naši uživatelé navštívili i jiné nízkoprahové zařízení. Možnost terénní práce nyní nevyužíváme. **Proč ne?** Tak jednak na to nejsou prostředky. No, ale časem jsme si i ověřili, že je lepší založit činnost na dobrovolnosti a otevřenosti. A dlouholetá návštěvnost mnoha uživatelů a také během jejich aktivního docházení i častá návštěvnost, je ukazatelem, že toto je správný přístup než někoho nahánět na ulici. Opět jsme u toho, kdo nechce, ten stejně nepřijde. A kdo má zájem cestu si najde. Terénní práce je možná efektivnější ve vyloučených lokalitách, což není náš případ. **Takže různé podpůrné programy a aktivity si tvoříte výhradně zde v Hradišti?** Ano je tomu tak. **A podle čeho je vytváříte?** Při plánování každé akce se snažíme o to, aby uživatele nějakým způsobem zaujala, vtáhla a aby se jí zúčastnili. Je to pro nás čím dál náročnější. Za ta léta sleduji, že děti lenivý. Absolutně se jim třeba nechce účastnit akcí venku, mimo zařízení, a kór když není úplně ideální počasí. **A s čím máte momentálně největší úspěchy?** Ačkoli se to bude zdát možná trošku zvláštní, nejvíc se asi baví společné vaření a následná konzumace. (*smích*). **Proč si myslíte, že zrovna tato aktivita je pro ně tak lákavá?** Asi je to baví a nejvíc je asi baví následná konzumace. Mají radost, že se na tom podíleli, zvlášť

když jim chutná. Vráťím se ještě k terénní práci. I když tento region nepatří mezi vyloučené lokality nebyla by i tak přínosná? I tady přece existuje mládež, která se bezcílně toulá ulicemi a o vás třeba neví? Před pandemií jsme terénní službu využívali, ale spíše výjimečně. Jednalo se spíše o depistáž, tedy mapování pohybu cílové skupiny. Byly na to finanční prostředky, personál a přistupovalo se k ní, když bylo v klubu méně uživatelů. Teď je to zkrátka tak. Ono nebylo cílem za každou cenu získat děti, respektive je rozehnat z ulice a nahnat k nám, ale nabídnout tyto služby, naše služby lidem, kteří je využívat nechtějí. A znovu se vracím k tomu, když někdo něco nechce, nelze ho nutit. Zaměřujeme se na ty, kteří k nám našli cestu. Těm věnujeme maximální pozornost, podporu a oporu.

15. Vzpomenete si na nejsložitější situaci, se kterou jste se zde setkala?

Konflikt na klubu, kdy starší uživatelé dělali velké problémy a nechtěli odejít. Museli jsme zavolat i policii. Složitých situací za ta léta bylo více, ale tato byla asi nejhorší. Někdy je to prostě opravdu hodně náročné. **Jak složitější situace řešíte?** Obecně shrnuto, složité situace, řešíme vždy vzájemnou komunikací. Když to nepomůže obrátíme se na odborníky.

16. Vaši uživatelé sem chodí dlouhodobě. Jak zvládáte to, abyste si k některým z nich nevytvořila silné citové pouto?

S tímto nemám problém. Beru je všechny stejně. Víím, že sem mohou přestat chodit kdykoli. Samozřejmě, že je mi někdo víc sympatický než jiný, ale o citovém poutu nemůže být moc řeč. A to je dobře, že to tak dokážu oddělit, nebylo by to žádoucí pro mě ani pro uživatele. Citové pouto je třeba si vytvářet s rodinnými příslušníky, nebo přáteli. My jen, vzhledem k délce života, na zlomek času projdeme jejich životy, a přestože se usilovně snažíme, aby to byla zkušenost byla vzájemně pozitivní, citové pouto není na místě žádoucí ani pro jednu ze zúčastněných stran.

17. Jak řešíte, pokud si naopak silné citové pouto, než je obvyklé, vytvoří uživatel k Vám?

To se moc nestává. Vymezím si s ním zavčasu hranice. **Nikdy se Vám to nestalo?** Nikdy.

18. Zaměřujete se na určitou cílovou skupinu – věkovou. Která věková kategorie Vaše služby nejčastěji vyhledává a proč si myslíte, že tomu tak je?

Momentálně asi ve věku 12–15 let. Přivedou je kamarádi. Což je také možný ukazatel úspěšně poskytované služby. (*smích*). Bez reklamy, bez nucení, bez agitace. Přivede je kamarád, který se u nás cítí dobře a zůstanou oba. To je vždy dobrý pocit. A proč tomu tak je? Naši uživatelé většinou v drtivé většině pocházejí z rodin méně funkčních, kde mnohdy chybí základní rodičovské kompetence, není na děti čas a není ani zájem trávit s nimi čas a řešit jejich aktuální problémy. U nás chtějí trávit volný čas, ale podvědomě cítí, že potřebují s něčím pomoci a doma tu pomoc nenajdou.

19. Se kterými problémy se na Vás děti nejčastěji obracejí?

Škola, rodina, vztahy. **Jakého charakteru jsou problémy, které řešíte?** Je to celá škála problémů, ale v kostce narušené rodinné vztahy, nezájem jednoho nebo obou rodičů, nutnost starat se o mladší sourozence více, než přísluší jejich věku, sociální vyloučení, šikana ve škole nebo mezi vrstevníky apod. **To jsou docela závažné problémy. Obracejí se s nimi na vás samy nebo to z nich musíte, jak se říká tahat?** Ti starší, kteří ví, jak to tu chodí přijdou sami. Už i odhadnou s čím jim jsme schopni poradit. Také vědí, že když to není v našich silách, víme, kam a na koho se obrátit na odbornější pomoc. Ti mladší se to postupně učí. Bohužel je i časté, že pozorujeme problém nebo se o něm dozvíme a vidíme, že ho uživatel neřeší. Odkládá, vytěsňuje. Snažíme se apelovat, aby ho začal řešit nebo celkově to je jedna z našich zásad, naučit ty děti, že odložení nepříjemných věcí jen vše zhorší. Někomu postačí naše povzbuzení, aby se pustil do řešení vzniklé situace. Někdo se tomu prostě trvale vyhýbá. I pro nás je složité najít tu správnou hranici mezi vhodnou stimulací a tím, kdy už je to otravování. Když to neodhadneme, tak prostě uživatel třeba přestane chodit a vyhýbá se nám. I to se stává.

20. Máte na různé druhy problémů jednotné postupy řešení nebo zkrátka improvizujete a jedná se o vyloženě individuální záležitost?

Něco řešíme podle standardů kvality služby, něco vyloženě situačně a individuálně. **Nejčastěji jak?** Asi individuálně. Vše probíhá v soukromí, máme na to vymezenou místnost. Uživatel musí mít pocit naprosté důvěry. **A když byste mohla porovnat naplňujete s převahou volný čas uživatelů vhodnými aktivitami nebo spíše řešíte jejich problémy, tedy pomáháte je řešit? Jste spíše volnočasové zařízení nebo taková poradna?** I když nás tak asi veřejnost vnímá, tak my vlastně nejsme volnočasové zařízení. Naplňování volného času je především prostředek k navázání bližší spolupráce a kontaktu s uživatelem.

A není ani našim cílem nějak měnit zažité volnočasové aktivity našich uživatelů. Jde spíše o to, aby cítili, že u nás mají bezpečný prostor, kam mohou přijít, když potřebují trávit čas a také něco řešit. Kde na ně někdo dohlídí a má o ně zájem. Zajímá se o ně, jejich trable, starosti i radosti. A my se snažíme dávat jim zpětnou vazbu na jejich chování a upozorňujeme je na rizika, které plynou z jejich chování nebo zažitého způsobu trávení času. Takže se je nesnažíme mentorovat, měnit, přikazovat, ale upozorňujeme, varujeme, vysvětlujeme. A to je možná ten důvod, že se vracejí. Adolescenti nemají rádi, když jsou k něčemu nuceni, když se na ně tlačí. Snažíme se, aby začali více přemýšlet a uvědomovat si některá rizika. Takže abych odpověděla na vaši otázku Jsme službou sociální prevence a preventivní složka je stěžejním bodem naší práce. Dnes už jsme se vyhranili tak, že jsme sociální služba a nedílnou součástí naší práce je sociální práce s uživateli. Řešení potíží, podpora a pomoc. Ale než toto může být naplněno předchází tomu spousta času stráveného s uživateli v rozhovorech, hrách, na akcích. Bez toho by k nám nezískali důvěru a nespěřili by se nám se svými obtížemi.

21. Pokud řešíte závažný problém, s kterými institucemi a jakým způsobem spolupracujete?

OSPOD, občanská poradna. Nejčastěji telefonický kontakt.

22. Do jaké míry a jak aktivně se do řešení problémů svých dětí zapojují jejich rodiny?

Jak u koho. U někoho skoro vůbec, u někoho víc. Pokud se někdo z rodiny zajímá tak samozřejmě komunikujeme, ale sami rodinu nikdy neoslovujeme.

23. V případě nezájmu rodiny podílet se na vyřešení nebo zmírnění problémů svých dětí, vyvíjíte nějaký tlak nebo aktivitu k zaktivizování jejich zájmu?

Ne. Jsme anonymní služba a dodržujeme mlčenlivost. S rodiči našich uživatel nekomunikujeme.

24. Čím nejvíce, z Vašeho pohledu a zkušeností, trpí současná mladá generace a jak se to na ní projevuje?

Závislosti, projevuje se to například psychickými problémy.

25. Můžete shrnout, neboť vím, že děti k vám převážně docházejí opakovaně a dlouhodobě, zda se jejich problémy daří řešit? Pozorujete u nich posun k lepšímu, stabilizování situace nebo necht' problémy řešit a strkat raději hlavu do písku?

U někoho posun k lepšímu pozorujeme, třeba když udělá maturitu, nebo si najde práci. U někoho je to tak nějak pořád stejné. No a u někoho je vidět posun k horšímu. Vězení, výchovný ústav.

26. Jak se bráníte například syndromu vyhoření nebo přenášení množství problémů, které denně slyšíte a řešíte, do svého osobního života?

Moc nijak. Děje se to automaticky.

27. Jak si děti nejčastěji řeknou o podporu a pomoc? Převládá spíše otevřený hovor nebo musíte hledat a číst mezi řádky?

Řekla bych, že převládá otevřený hovor.

28. Máte nějaký osvědčený a zavedený způsob, aktivitu nebo program, jak předcházet vzniku rizikového chování?

Preventivní besedy, rozhovor, filmy. Nejefektivnější je dle mého beseda a po ní následný rozhovor. Důležité je jim předestřít jaká rizika takové chování přináší, jak je těžké se z toho vymanit a jaké důsledky to pro jejich život může mít. Informací mají hodně, a to samozřejmě nejen u nás a myslím, že to přináší své ovoce. Dneska do toho mladí podle mého nespádnou jako dříve z nedostatku znalostí a informací, ale spíše když neví, co se svým životem, nudí se a hledají únikové cesty.

29. Máte nějaké statistické údaje nebo vyhodnocení, zda vaše zařízení funguje více jako preventivní prvek a zabraňuje vzniku rizikového chování nebo fungujete spíše jako řešitel již vzniklých a probíhajících projevů rizikového chování?

Vyhodnocení krátkodobých cílů služby.

30. Zařízení má za sebou více jak čtvrtstoletí činnosti. Jak hodnotíte jeho působení v současné době? Jak moc se odklonil od své původní koncepce, respektive smyslu a účelu proč tato zařízení v devadesátých letech vznikla?

██████ (uvede jméno zařízení) je v současné době stále potřebný. Odklonil se možná tím, že je nyní zaměřen více na sociální práci.

31. Doba se změnila a mění se i potřeby a problémy dětí a mladistvých. Co se dle Vašeho názoru podařilo a co je naopak třeba ještě inovovat a vylepšit?

Více se řeší problémy ve školách než dřív. Psychické problémy už nejsou takové tabu. Inovovat by se mělo řešení závislých.

PŘEPIS ROZHOVORU S PRACOVNÍKEM číslo 2 P2

1. Co pro Vás tato práce znamená?

Moc. Prostor pro seberealizaci, pro pomoc lidem. Živobytí. Zázemí. Kdyby mě žena vyhodila v noci z domu, nejdu spát ke kamarádovi ani rodičům, ale do práce. Je to místo, o které se starám, které mám rád. Mám práci úzce propojenou s osobním životem.

2. Jak jste se k této práci dostal?

V podstatě náhodou. Pracoval jsem během posledního roku školy na částečný úvazek v jiném nízkoprahovém zařízení. Tam mně nabídli místo potom, co jsem tam byl na praxi. A po škole jsem potřeboval práci na celý úvazek. Tu mi tam dát tehdy nemohli. Ale tehdejší má vedoucí chodila na dlouhodobý terapeutický výcvik s partnerem bývalé vedoucí ████████ (uvede název zařízení ve kterém byl prováděn výzkum, bude dále označován pod NZUH). Ta v té době onemocněla, takže jsem přes ni věděl, že někoho hledají/budou hledat. Shodou okolností mi má tehdejší přítelkyně oznámila, že se bude stěhovat do Uherského Hradiště, protože tu má domluvenou práci. Tak jsme se přestěhovali spolu (*zasměje se a pokrčí přitom rameny*).

3. Jak dlouho již zde pracujete a jaká je konkrétně náplň Vaší práce?

V NZUH pracuji desátý rok jako sociální pracovník a vedoucí služby. Konkrétní náplň je rozmanitá. Krom sociální práce je to různá administrativa související s vedením služby. Takže mám na mysli různé tabulky, statistiky, žádosti, závěrečné zprávy, správa webu, správa prostor, komunikace s navazujícími institucemi, s veřejností, s rodiči. Absolvování nejrůznějších setkání, porad, pracovních skupin. To jak v rámci kraje, tak i v rámci arcidiecéze. Nákupy materiálu, školení atd. V rámci sociální práce je to obrovsky široké...přes různé motivační rozhovory, školní záležitosti, po těhotenství, domácí násilí, drogy, drobné krádeže, kriminál. Můžeme v práci s uživateli narazit na úplně všechno. **Můžete uvést, které problémy řešíte nejvíce a nejčastěji?** (*zamyslí se*). Tak nejvíce asi domlouváme a intervenujeme co se týče školy, školní přípravy, chození za školu, samozřejmě experimentování s alkoholem a kouřením, velmi často také šikanu a kyberšikanu. Všeobecně nebezpečí, které může internet skýtát. Na sítích jsou totiž nejraději. S tím už jsme se smířili.

4. Byl jste nějak motivován k získání této pozice? Myslím tím, proč jste se rozhodl pracovat právě zde?

Ne. Beru to jako shodu okolností. Ale boží cesty jsou nevyzpytatelné...mělo to tak asi být.

5. Změnil se nějak od počátku Vašeho působení zde, pohled na tuto práci?

Strašně moc se změnil. Když jsem sem přišel, byli jsme tu mladý nezkušený tým, který nastoupil do zavedené sociální služby, aniž by nás někdo zaškolil, aniž by tu s námi nějakou dobu byl nějaký stávající pracovník. Během několika měsíců se kompletně obměnili všichni pracovníci, takže nám tu zbyl akorát sešit s poznámkami, samozřejmě metodiky a materiály. Ale bez praxe je těžké se v tom vyznat a některé věci pochopit, proč se dělají a proč zrovna takhle. Takže jsme se v tom nějakou dobu plácali a začátky byly divoké. Jakmile uživatelé vycítí vaši slabost, dají vám to sežrat. Takže to bylo ze začátku dost nepříjemné. No, ale platí to myslím obecně. Proto je i fluktuace pracovníků velká, protože ne každý ten těžký začátek snese a chce se s ním poprat. Pak jsme si zavedli nějaký systém práce, zbavili se problémových uživatel a vše si sedlo.

Ale změnil jsem se za ty roky osobnostně. Vždyť je to deset let. Oženil jsem se, máme syna, postavil jsem barák. A od té doby, co se stal ze mě otec (*zasměje se*) fotovatím. A to je

myslím v práci znát moc. **Konkrétně?** Dřív jsem byl v pozici z uživatelům něco jako starší kámoš. Dnes mám daleko víc pocit, že se k nim chovám a přistupuji k nim jako otec. Jednak jsem otec, začal jsem si uvědomovat spoustu rodičovských strachů. Vždy si vzpomenu, jak nám rodiče říkali, že je pochopíme, až budeme mít děti. Tak už jsem pochopil (*usměje se*). Dívám se na uživatele daleko víc jako na děti. A taky daleko víc jako otec vypadám (*ukáže na obličej a celé tělo*) a víc mě tak asi i uživatelé berou. Kvůli stále se zvětšujícímu věkovému rozdílu. No vždyť jsem ve věku rodičů našich uživatel. **Vnímáte to jako pozitivum?** Určitě, To určitě. Současný pohled je pro mě daleko přirozenější. A myslím si, že i pro uživatele je to čitelnější. A díky věku, odstupu, zkušenostem, a podobně. Je to všechno tak nějak snadnější. Změnilo se to moc. (*zasní se a na chvíli odmlčí*).

6. Myslíte, že působením tohoto zařízení, respektive působením lidského faktoru, tedy Vás, je možné změnit život Vašich uživatelů?

Ano. Samozřejmě. Kdybychom tomu nevěřili, tak bychom to nemohli dělat. Já teda určitě NE (*slovo ne zdůrazní*). Je to možné, děje se to a za ty roky máme i konkrétní výsledky, důkazy, události a situace, kdy jsme objektivně někomu v něčem pomohli. Ať už si to uvědomuje nebo ne, ale i těch situací, kdy jsou si naší pomoci uživatelé vědomi. A myslím, že řada z nich si časem uvědomí, že jsme jim něco říkali, nějak radili, že jsme jim to zdůrazňovali a upozorňovali na rizika. A následky, především následky, jaké by to mohlo mít. **Oficiální statistika zřejmě neexistuje a není možné ji vést, vzhledem k tomu, že vím, že bývalé uživatele nemonitorujete, ale u těch stávajících, máte nějaké údaje, čísla?** Bohužel zde je jedna velká nevýhoda, musíte vydávat ze sebe maximum, ale nikdy se zcela přesně nedozvíte v číslech, v tabulkách, jaká byla efektivita práce. Jedná se třeba o školní věci, tam je to nejzřejmější a nejsnáze měřitelné – reparáty, přijímačky, odvolání. Tam víte za krátkou dobu, jestli se to podařilo. Pomoc s hledáním práce. Bydlení. U změny vzorců chován je to samozřejmě dlouhodobější, ale je nezbytné, aby tu někdo pro ně byl, kdo jim bude některé věci stále opakovat.

7. Čeho je nutné se při výkonu této práce vyvarovat?

Asi přílišného sentimentu. Poslední dobou mi přijde, že už se nesnažím pomáhat za každou cenu. I když vím, že je potřeba něco udělat, ale uživatel neprojeví dostatečnou snahu sám, tak se mu nesnažím pomoc proti jeho vůli. I když vím, že by to bylo třeba potřeba a hodně

potřeba. Dřív mě to asi víc trápilo, když jsem viděl, že by bylo potřeba něco udělat a nic se neděje. Dnes vím, že je do velké míry každý svého štěstí strůjcem, a když sám nechce, já mu pomáhat nebudu. Jsou to takové typické situace. Někteří lidi si musí projít sami určitou cestu, než něco pochopí. Když jim to na začátku řeknete, tak vám stejně nebudou věřit nebo to nepochopí. Příklad: Romská holčička přijde s tím, že chce pomoci najít práci. Při psaní životopisu zjistíte, že nemá email. Založíte, i když víte, že si ho nekontroluje, protože to moc neumí. Dřív bych jí nabídl, že jí budu email kontrolovat a napíšu jí na messenger, kde je furt. Dnes jí řeknu, že pokud si nebude email kontrolovat, nejspíš jí nabídky prostě minou. Pak narazíme na to, že telefonní číslo v životopisu je na její mámu, neboť ona má telefon, ale bez simky. Dřív bych se asi snažil jí opatřit simku, aby byla dostupná, kdyby jí někdo volal. Dnes jí to vysvětlím. Bez emailu a bez telefonu = možnosti, jak by ji případný zájemci kontaktoval, si práci nejspíš nenajde. Ne nejspíš, ale určitě. Nesnažím se za ně řešit věci, které by si měli řešit sami. Dřív jsem k tomu měl větší tendence. Člověk si musí uvědomit, že lidi si musí chtít pomoc nejdřív sami. Kdysi jsme tady měli holčičku, která se stala brzo mámou a odešla z dětského domova a snažila se nějak začít, měla kolem sebe tolik pomoci. Dostala městský byt, do něj vybavení, zajištěné nákupy. Neudělala proto skoro nic. A měla se daleko líp než lidi, kteří se snaží a brodí se životem bez pomoci. Nakonec to stejně k ničemu nebylo, opustila děti a žije na ubytovně s nějakým feťákem. Pomoci je potřebě jen těm, kdo se snaží si pomoci sami. **S tím se naprosto ztotožňuji. Čeho třeba je se ještě vyvarovat, aby to vše fungovalo?** Taky je potřeba se vyvarovat přílišné náklonosti k uživatelům. Nestát na jejich straně barikády. Být nad věcí. Sledovat to zpozzdálí. Když budete stát na straně rodičů, nebudete oblíbení., i když víte, že je to třeba správné. Člověk by měl být nestranný a nad věcí. Za každých okolností uživatele neomlouvat a nechránit. Udělals průser, tak si to teď musíš taky vyžrat. Taky s menšinama je práce dost specifická.

8. A naopak jakými kompetencemi a osobnostními rysy mu disponovat člověk, který se rozhodne pro tuto práci a aby ji vykonával kvalitně?

Člověk by měl být tak nějak osobnostně zralý. No i když se to časem mění. Některé hodnoty by měly být ustálené. Trpělivost, ochota. Pochopení. Čím dál víc mi přijde, že je to spíš práce pro střední generaci než pro lidi po škole. Právě kvůli různým životním zkušenostem. A taky proto, abych si nemusel připustit, že už jsme na tu práci starý. (*zasměje se*).

9. Máte nějakou centrální koncepci, jak pracovat s problémovou mládeží nebo zde v Uherském Hradišti řešíte přístup k dětem a aktivity zde provozované v rámci Vašeho pracovního kolektivu?

Jestli má město Uherské Hradiště nějakou koncepci to já nevím. O tom nám nikdo neřekl (*zasměje se a pokrčí rameny*). V rámci spolupráce s různými institucemi možná o nějaké koncepci občas řeč je, ale spíš ve smyslu, že se ve společnosti teď děje to a to, a co s tím budeme dělat. V rámci kolektivu samozřejmě řešíme vše. Promiň, ale ta otázka je divně položená. Žádné koncepci, jak naložit s problémovou mládeží nevím, ale my to samozřejmě řešíme dnes a denně.

10. Co Vám přináší při Vaší práci vnitřní uspokojení?

Samozřejmě, že úspěch. Pokrok, progres. Cokoli, co se dá za něco takového považovat. Když někdo dostane ve škole díky nám dobrou známku, když se dostane na školu, uspěje při reparátu, najde si práci. Nebo, když se komukoli i bez našeho přičinění v jeho životě daří a přijde nám to říct. Má potřebu nám to sdělit, říct, že jsme pro něj důležití. Staví se a poděkuje, že jsme jim tehdy poradili a pomohli, i když tehdy to tak neviděli. Když se cítí děcka na klubu dobře. Když jim je tu fajn, když jich je tu hodně, když se vrací, když jim chutná, Když vaříme. Hezký moment projevené důvěry.

11. Jak často jste nuceni reagovat na vnější okolnosti a měnit tak například zavedený program?

Hmm. Asi úplně nerozumím. Ani moc ne. **Mám na mysli, například, když začala válka na Ukrajině, zda zavedete debatu a program na toto téma?** Ne, to ani ne.

12. Které obavy vás při vaší práci nejčastěji tíží?

Všemožné. Občas si říkám, co s některýma bude, co se jim třeba děje (doma nebo ve škole). Že mi přijde dát nějaký nespokojený rodič do držky (*zakryje si ústa a zasměje se*). Ale taky třeba, že kdybych za pár let šel dělat něco jiného, že už nebudu moct přijít na klub a být v tomhle baráku.

13. Jak zvládáte při větší pracovní, a hlavně psychické zátěži oddělení pracovní a osobní roviny?

Mám pocit, že to oddělené nemám. Pracuji s manželkou. O práci se bavíme doma. Uživatele potkáváš na ulici, v obchodě, před barákem, na procházce, v dopravě. No zkrátka všude a některé znáš už deset let. Asi se budete nějakou dobu zdravit, potkávat ve městě. Je to takové poznamenání na celý život. Někteří tě poznávají, ví, že si to ty, ale nechťejí tě zdravit, protože pro ně chození do NZUH třeba nic neznamenalo nebo nic nepotřebovali nebo se třeba stydí a vždycky, když se potkáte, tak vám to oběma projede hlavou. Že se znáte, ale vlastně ne. Takže se nezdravíte. Je to divné, ale je to tak. Ale s většinou je to jiné. Srdečné, normální. Už jsem si zvykl, že na mě lidi divně čumí, když se v obchodě bavím s hloučkama Romů nebo v autobuse s „malýma holkama“. (*oba se zasmějeme*). Když se s tebou dají uživatelky do řeči.

14. Setkáváte se vy jako pracovníci nebo i vaši uživatelé s podobnými komunitami a využíváte i možnosti terénní práce?

Jako jestli se potkávají naši uživatelé s jinýma uživatelema nízkoprahových zařízení? Kdysi něco takového bývalo. Ještě bývá fotbalový turnaj nízkoprahových zařízení, kde se mohou potkat uživatelé nízkoprahových zařízení z různých měst. No a pracovníci se potkáváme na pracovních skupinách v rámci kraje a arcidiecéze. V rámci cílové skupiny taky na komunitním plánování města. Terén prakticky neprovozujeme. Nejsou lidi, není čas. Někdy máme problém zajistit ambulanci. Terén je pro jistotu, kdyby bylo mrtvo nebo tak.

15. Vzpomenete si na nejsložitější situaci, se kterou jste se zde setkal?

Těžko říct, co bylo nejsložitější. Znásilnění, zneužívání, domácí násilí, nástup uživatelky do výkonu trestu. U všech by to byl dlouhý příběh a často velmi bolestný příběh.

16. Vaši uživatelé sem chodí dlouhodobě. Jak zvládáte to, abyste si k některým z nich nevytvořil silné citové pouto?

To asi záleží na tom, jak charakterizuješ citové pouto. Jasně, že ti někteří „přirostou k srdci, ale asi bych to nenazval citovým poutem. Občas si třeba řeknu, kdo ví, jak se má ten nebo ta, když už třeba na klub nechodí, ale není to nějaký stesk nebo tak něco. Možná proto, že si uvědomují, že my pro ně znamenáme něco jiného než oni pro nás. I když o někoho můžu

mít strach nebo starost, ten člověk mě vnímá jen jako příležitostného známého, se kterým může občas pokecat. Pro vznik citového pouta by se asi muselo tohle vzájemné vnímání protnout. Být stejné. Jinak vznikají různé emoce a vnímání, ale pouto asi ne

17. Jak řešíte, pokud si naopak silné citové pouto, než je obvyklé vytvoří uživatel k Vám?

To se taky moc nestává. Když má někdo tendenci se na někoho vázat nebo víc „lepit“, většinou je to dost vidět a začne to časem vadit buď samotnému pracovníkovi nebo ostatním pracovníkům nebo si toho i všimnou ostatní uživatelé. Promluvíme si o tom v týmu a snažíme se těm situacím předcházet nebo je eliminovat. Občas se to třeba těch dětí trochu dotkne, ale to se nedá nic dělat. Typicky, když přijde nový pracovník, někteří uživatelé mají tendenci „uzurpovat“ si ho pro sebe, tráví s ním většinu odpoledne, vyžadují pozornost. Je potřeba to rozbít. i když je pak ten uživatel našťvaný, nejde to tak. Mladší uživatelé k tomu mají větší sklon. Obecně mladší mají sklony a tendence víc usilovat o pozornost pracovníků.

18. Zaměřujete se na určitou cílovou skupinu – věkovou. Která věková kategorie Vaše služby nejčastěji vyhledává a proč si myslíte, že tomu tak je?

Cílová skupina je od 12 do 26 let. Nejčastější zastoupení je 12-16 let. Konec základky a začátek střední školy. Začátek puberty. Potřeba družít se a setkávat v tomto období je větší. Každý chce někam patřit. Myslím, že to souvisí s potřebou ověřit si svoji „normalitu“, být někým někde přijat (partičky), porovnávat se s ostatními. Uvědomění si sebe sama, přijetí se. Navazování intimních vztahů. Později tato potřeba klesá a člověk se více individualizuje. Najde si třeba partnera a více času tráví s ním nebo v užším okruhu lidí. Ale v tomto věkovém rozmezí 12–16 let se potřebují děcka družít.

19. Se kterými problémy se na Vás děti nejčastěji obracejí?

Děti se často s ničím neobracejí. Na to musíme přijít časem, s čím bychom jim mohli pomoci. Málokdy někdo přijde s tím, že potřebuje pomoci. Vyplyne to časem, s čím bychom mohli a komu pomoci. Většinou začínáme děním ve škole, pak občas vztahy, výběr střední školy. Nové kamarádi. Co se děje doma. Brigády, práce, bydlení...když je u nás někdo starší nebo dýl. Ti starší, kteří s námi už něco prošli, ti pak chodí s konkrétními věcmi. Protože vědí, že jim pomůžeme nebo se pokusíme. Takže ti pak už chodí jen, když něco potřebují. Vědí co, jen jim chybí prostředek nebo možnosti. Takže přijdou s konkrétním požadavkem.

Občas se obrací rodiče. Většinou se školou, občas s něčím výchovným.

20. Máte na různé druhy problémů jednotné postupy řešení nebo zkrátka improvizujete a jedná se o vyloženě individuální záležitost?

Většinou improvizujeme a jedná se o individuální záležitost. Málokdy jsou výchozí body dvou lidí, byť ve stejné situaci, totožné. Struktury některých situací jsou si ale podobné, protože je nějak nastavené školství nebo systém sociální pomoci, takže tam se jde pak po vyšlapaných stezkách. Třeba když se někdo nedostane na střední školu, tak máte několik možností, jak to řešit, ale manipulační prostor je omezený. Je předem daný systémem školství.

21. Pokud řešíte závažný problém, s kterými institucemi a jakým způsobem spolupracujete?

Záleží, čeho se to týká. Můžeme spolupracovat s různými institucemi. Záleží na toku informací. Jsme anonymní služba, takže nemůžeme uživatele zastupovat, ani po nikom vyžadovat informace o nich. Takže když napíšeme dopis do školy, že je náš uživatel šikanovaný, už se nedozvíme, jestli se to řešilo apod., protože nám o nich nikdo žádné informace poskytnout nemusí. Ale ani my nemusíme poskytovat informace, ani nemůžeme. Jsme povinni pouze v případě OSPODU, pokud si vyžádají konkrétní informace nebo v případě Policie. Ale ono se moc často nestává, že bychom řešili něco ve spolupráci. Spíš si zavoláme o obecné informace, postupy řešení v dané situaci apod. Nebo uživatele odkážeme na jinou instituci. Spolupracujeme s různými institucemi a dosti různě. Ale většinou se to netýká řešení konkrétní situace konkrétního uživatele.

22. Do jaké míry a jak aktivně se do řešení problémů svých dětí zapojují jejich rodiny?

To asi jak kdy. Záleží, jak moc se celkově angažují rodiče do výchovy svých dětí. Občas nějaký zodpovědný rodič zavolá, ale do toho, co se děje doma, úplně nevidíme. Je to dost různé. Někteří rodiče mají evidentně zájem řešit, co jejich dítě prožívá nebo možná spíš, co se děje ve škole. U některých rodičů je tomu naopak. **To je teda opravdu smutné.** Ano to je.

23. V případě nezájmu rodiny podílet se na vyřešení nebo zmírnění problémů svých dětí, vyvíjíte nějaký tlak nebo aktivitu k zaktivizování jejich zájmu?

Ne. My pracujeme s dětmi, ne s rodiči. Pokud možno, s rodičem v ideálním případě vůbec do kontaktu nepřijdeme. Od toho jsou jiné služby, respektive instituce jako je sociálně aktivizační služba pro rodiny s dětmi, OSPOD.

24. Čím nejvíce, z Vašeho pohledu a zkušeností, trpí současná mladá generace a jak se to na ní projevuje?

Komplikovaností současného světa. Informačním chaosem. Žijeme ve světě, kde se nám neustále snaží někdo předkládat, jak bychom mohli žít, jak bychom se mohli mít. Je zde obrovský informační tlak, všude a všichni nám něco ukazují. V tomto věku (popisoval jsem to už výš), potřebují lidi najít sama sebe. Ale jak si máš sám sebe vážit, když furt kolem sebe vidíš, jak se támhle mají líp, jak tam ten něco umí, jak je támhle ta krásná... a ty si připadáš jako debil. Snažíš se být trendy a máš z toho v hlavě akorát bordel, protože kolem se všichni řežou, mají psychické problémy a neví, jaké mají pohlaví. Něco z toho je snaha být zajímavý a jít s davem a něco už je fakt průšvih, právě z toho, jak se snažíš a ztratíš se v tom. Doba je strašně komplikovaná. A ještě tomu říkáme pokrok. Když mi bylo pět, uměl jsem si zapnout sám televizi. Měli jsme sice jen 6 kanálů jako všichni analogový signál s normálním rozlišením...ale byli jsme na tom všichni stejně a jestli ne, tak já to nevěděl a nemusel to řešit. Dnes? Syn má 5 a televizi si zapnout neumí, protože musíš zapnout televizi, ale taky satelit. Dlouho se to načítá, kanálů máš sice milion, ale on se v tom nedokáže zorientovat. Taky neumí ještě číst, že jo... a když trochu foukne vítr, tak ti vypadne celý (*ušklíbne se*) Je to teda pokrok? Za mě ne. Jen jsme všechno zkomplikovali a ve stejném věku jsme méně schopní, než jsme byli dřív. A ještě se na něj občas zlobím, že to neumí, když já to už uměl. A přesně tak je to s dnešními teenagerama. Doba je tak komplikovaná, že se v ní nemůžou zorientovat, a ještě pro to často nemáme pochopení.

25. Můžete shrnout, neboť vím, že děti k vám převážně docházejí opakovaně a dlouhodobě, zda se jejich problémy daří řešit? Pozorujete u nich posun k lepšímu, stabilizování situace nebo necht' problémy řešit a strkat raději hlavu do písku?

Nevím, přijde mi to asi pořád stejné. Někdy mě spíš někdo překvapí, že se pustil do řešení něčeho, čemu se vyhýbal. Někteří uživatelé jsou schopní si řešit dost věcí sami. Leccos si

jsou schopní vyhledat a zjistit. Když chtějí. Ve škole je to asi pořád stejné. Do té se nikomu moc nechce. Ale na tohle se nemá odpovědět jednoduše, protože se vždycky musíte zajímat proč to tak někdo má. Maslowova pyramida potřeb apod. Když nemáš stabilní zázemí doma, tak je ti školní prospěch ukradený. Takže se nemůžeš někdy divit...

26. Jak se bráníte například syndromu vyhoření nebo přenášení množství problémů, které denně slyšíte a řešíte, do svého osobního života?

Momentálně mám asi nějakou krizi. Loni byl extrémní rok. Všeho bylo tolik, jak za dva roky dohromady. Návštěvnosti, smlouvy, do toho personální problémy, část roku jsme byli jen ve dvou. Tohle mě dlouhodobě zmáhá a taky poslední dobou různé excesy v chování některých uživatel. Bordel, který po nich zůstává na klub a podobně. To, že pořád řešíš stejné blbiny. Ne ani tak sociální práci, ale ty výchovné blbosti kolem.

27. Jak si děti nejčastěji řeknou o podporu a pomoc? Převládá spíše otevřený hovor nebo musíte hledat a číst mezi řádky?

Spíš čtení mezi řádky, doptávání se. Vyzvídání. Někdy se sice stane, že na nás někdo něco vybalí, ale to jsou spíš výjimky. Často taky některé situace nechápu děti jako problém, ale jako fakt, že to tak prostě je. Takže jim nedochází, že by to tak být nemělo.

28. Máte nějaký osvědčený a zavedený způsob, aktivitu nebo program, jak předcházet vzniku rizikového chování?

Rizikové chování je široký pojem. Nic takového není. Nebo snad jen totální kontrola všeho času dítěte. Což je blbost.

29. Máte nějaké statistické údaje nebo vyhodnocení, zda vaše zařízení funguje více jako preventivní prvek a zabraňuje vzniku rizikového chování nebo fungujete spíše jako řešitel již vzniklých a probíhajících projevů rizikového chování?

Preventivní je především prostředí, ve kterém jsme. Bezpečný prostor, kde mohou najít informace, podporu, pomoc. Prevence se blbě měří (*smutně se usměje a odmlčí*). Dobrá prevence není vidět, protože se nic nestane. Spíš tedy řešíme, ale to je taky prevence. Třeba ještě většího potenciálního problému. Teoreticky bych mohl na konci roku rozdělit intervence na ty, které něco řeší a na ty, které jsou jen teoretické. Nabádání, preventivní besedy a tak dále. Já, ale zrovna tuto statistiku nepovažuji za důležitou. V rámci

pravidelného vyhodnocování služby každý rok rozdělujeme intervence do několika kategorií dle tématu, kterými se zabývají, tedy škola + motivace, motivace k hledání práce, sociálně-terapeutické, doprovod apod.

30. ██████ (otázka obsahuje název zařízení) má za sebou více jak čtvrtstoletí činnosti. Jak hodnotíte jeho působení v současné době? Jak moc se odklonil od své původní koncepce, respektive smyslu a účelu proč tato zařízení v devadesátých letech vznikla?

NZUH vznikl v 90. letech v podstatě jako volnočasové centrum. Dle mě dostupných informací. Poté se z něj vydělilo dnešní K-centrum a pak se stal regulérní sociální službou. Myslím, že koncepce nízkoprahových zařízení obecně je pořád stejná. Být tady ku pomoci těm, kteří potřebují. Vytvářet bezpečný prostor, kde se otvírají témata připadající k tomuto věku. Možná se nízkoprahová zařízení vlastně nezměnily vůbec. I když vybavení je často obdobné jako tenkrát. Možná se spíš změnilo důvody, proč děti do nízkoprahového zařízení chodí. Dříve to možná byla více nuda, která sváděla k rizikovému chování. Dnes je to spíš přesycenost informacemi, očekáváním, snaha napodobit a zalíbit se, co vede k rizikovému chování. Po Covidu vede děti do nízkoprahových zařízení potřeba být s vrstevníky. To platí sice obecně, ale přijde mi, že po Covidu zvláště silnější.

31. Doba se změnila a mění se i potřeby a problémy dětí a mladistvých. Co se dle Vašeho názoru podařilo a co je naopak třeba ještě inovovat a vylepšit?

O nějakých změnách a proměnách uživatelů jsem již mluvil. Inovovat a vylepšit? I když jsme zjistili, že materiální vybavení služby není nejdůležitější. Dnes mají často děti na školách k dispozici spoustu prostředků k trávení přestávek. Je třeba obnovovat „sedačkový park“ a počítače a podobné věci každodenního užívání. V podstatě dětem stačí mít si kde sednout, mít k dispozici wifi a super je, když je k tomu ještě něco k jídlu. A to vlastně z těch materiálních věcí stačí. Ale nelze opomenout financování služby. Na to si lze stěžovat vždycky. Je ale fakt, že z rozpočtu po odečtení výdajů na nájem, energie a mzdy nám na investice nezbývá v podstatě nic. Systém financování a s tím související i třeba navýšení úvazků je zkosnatělí a nedává nám možnost reagovat na aktuální změny v návštěvnosti nebo třeba personální komplikace. Naopak stále roste snaha krajských úředníků o navyšování ukazatelů a vymýšlení nových. Až má člověk pocit, že si snad myslí, že si v práci válíme šunky. (*silně se zamračí a zvýší hlas*). Což mě samozřejmě uráží.

PŘEPIS ROZHOVORU S PRACOVNÍKEM číslo 3 P3

1. Co pro Vás tato práce znamená?

Pro mě je tato práce úplně něčím novým, ale беру to stejně jako v nemocnici, a to pro mě znamená poslání, že tady jsme pro ty uživatele, pomáháme jim, vyslechneme a snažíme se je posunout k lepšímu, takže je pro mě tato práce důležitá. **Srovnáváte tuto práci s prací v nemocnici ze své osobní zkušenosti?** Ano, nějakou dobu jsem tam pracovala. **V jaké pozici?** Jako sanitární sestra. Sestra, se kterou jsme si hodně blízké, pracuje jako zdravotní sestra, takže vím, co její práce obnáší. Byla to její vysněná práce A ještě, než se dostala na školu a vystudovala ji, tak mluvila o tom, že jejím životním úkolem je zabývat se pomocí lidem. A aby tuto svou vizi naplňovala tak si ověřila, že to není jen o tom dát pacientovi potřebné léky, odebrat krev, ale daleko víc jeho stav ovlivní vlídné zacházení, projevený zájem, naslouchání a projev podpory a naděje. Když to tak probíráme, vidím mezi našimi zaměstnáními velké paralely. **V čem je vidíte, respektive zeptám se jinak, definujte poslání?** (*chvilku přemýšlí*) Tato otázka zní lehce, ale není vůbec lehké ji slovně pojmut. Nooo. (*opět se na chvilku zamyslí*). Někdo studuje již obor, který ví, že ho bude naplňovat, bavit, přinášet mu vnitřní uspokojení. Nebo si to aspoň myslí a často se to i splní. (*usměje se*). Takhle pracujeme, abychom uspokojili své potřeby. Tečka. Není to žádná ostuda, pracujeme zkrátka pro peníze, žijeme v materiální době, ale ono to tak v podstatě bylo vždy. Pokud se však práce pro člověka stane nejen zdrojem obživy, ale i posláním, dojde podle mého názoru k propojení pracovní a osobní roviny. To znamená, že zaměstnání začne být našim hnacím motorem, přináší nám uspokojení. Máme svou práci zkrátka rádi. Není jen zálibou, ale něčím, co budujeme, rozvíjíme a zdokonalujeme celý život, vkládáme svou energii, životní zkušenosti, empatii. Nebojím se použít slovo vášeň. Je to karierní cesta, která má však širší a duchovnějši rozměr. Je pro ni typická určitá úpornost a nezdolnost. Je to cesta, po které uvědoměle kráčíme a vnímáme s uspokojením stopy, které na cestě zanecháváme. Já tu sice nejsem dlouho, ale přesně tak to cítím a možná k tomu přispívají i naše dlouhé dialogy, které se sestrou na toto téma vedeme.

2. Jak jste se k této práci dostala?

Přes hledání na stránkách na svou první pracovní pozici. **Lze tedy říci, že to nebylo vašim prvotním záměrem přesně tato práce?** Přesně tak. Cítila jsem potřebu změny. A toto mně hned padlo do oka. Zkusila jsem jít na pohovor a ono to vyšlo. Neměla jsem představu vůbec

co tato práce obnáší. Jak jsem již zmínila, měla jsem díky vlivu sestry trošku v plánu zabývat se pomocí druhým, ale rozhodně jsem nečekala, že si to splním zde. Ona nízkoprahová zařízení se totiž halí do takového kabátku trávit nějak volný čas, jak jsme to znali třeba z družiny, tak jsem si to nějak i představovala. Tak jsem si řekla dobrá, zkusím to a mezitím se poohlédnu po dalších nabídkách, ale velmi rychle jsem pochopila, že tato zařízení mají daleko hlubší smysl, a i zde neváhám použít slovo poslání. A vnímám to svým způsobem jako osud. Co jsem chtěla se mně na první dobrou splnilo, aniž bych to čekala.

3. Jak dlouho již zde pracujete a jaká je konkrétně náplň Vaší práce?

Pracuji tady teprve krátce, 4. měsícem. Moji hlavní náplní práce je tady být dostupná na klubu pro naše uživatele, když bude potřeba řešit nějaké situace. Plánovat a realizovat různé akce a preventivní besedy, ale také samozřejmě dělat nějakou administrativní práci, jako je psaní intervencí, hodnocení našich akcí apod. A už za tuto krátkou dobu jsem pochopila, že (*opět se chvilku odmlčí*) tato práce obnáší více než lze vyčíst z toho co jsem jmenovala. A tím bych se i vrátila k první otázce. Ono poslání je součástí těch profesí, které nějakým způsobem spoluutváří životní příběhy a osudy lidí. My zde se setkáváme s lidskými bytostmi jejichž osobnost je ještě nestálá, plná rozporů, protikladů a hlavně nestability. Navíc naši uživatelé pocházejí velice často z dysfunkčního rodinného prostředí. Čelí celé řadě problémů, které neumějí řešit. Ano to vše je typické pro adolescentní období každého jedince, je to doba hledání a plná střetů s okolím, ale naši uživatelé to mají ještě ztíženější než jejich vrstevníci, kteří se pohybují ve funkční rodině se zájemem a zájmem. A vy si uvědomíte, že tato profese nese obrovskou zodpovědnost, neboť vy ještě, než se osobnost mladého člověka ustálí a dotvoří, máte možnost něco změnit, něco ovlivnit. A tato zodpovědnost je obrovským hnacím motorem, ale může představovat i dvojsečnou zbraň a člověka svým způsobem svazovat. A vašim úkolem je si to uvědomit a dokázat oddělit pracovní a osobní rovinu. Je to prostě rozdíl. Když bych to srovnala například s účetní. Ta se musí plně soustředit v práci 8 hodin denně, jede podle zajetých pravidel a zákonů, soustředí se, aby neudělala chybu. Pak jde domů a v podstatě, již nemusí nad ničím přemýšlet. Tady také musíme znát legislativu, ale ty meze mají jiné hranice. Každý případ je jiný, musím pohotově reagovat, chovat se tak, aby uživatel měl pocit, že rozhodnutí, které učiní jsou jeho a nikdo ho do ničeho netlačí, a hlavně někdy jsou jejich momentální životní situace tak složité, že i doma po pracovní době přemýšlím, jak se k tomu co nejlépe postavit a jak to řešit. A to je ta vášně, urputnost a energie o které jsem již mluvila.

4. Byla jste nějak motivována k získání této pozice? Myslím tím, proč jste se rozhodla pracovat právě zde?

Byla to pro mě výzva vyzkoušet něco nového, pracovala jsem doposud spíše s dospělými a staršími lidmi než s mladší kategorií. Bylo to pro mě všechno nové, ale postupně jsem se tady snažila naučit vše potřebné k této práci. Chtěla jsem změnu, dostavila se na pohovor a výběrové řízení, takže jsem do toho šla. Jak jsem již říkala, myslela jsem, že to bude po předešlé náročné práci jak fyzické, tak hlavně psychické taková oddechovka. Hraní Člověče nezlob se a podobně. A přitom se rozmyslet co dál. No, ale nutno podotknout, že jsem vždy chtěla pracovat s lidmi a baví mě s nimi komunikovat. Nesnáším stereotyp. A s tím se zde určitě nesetkáte. (*smích*). Takže vlastně vše, co jsem hledala jsem zde našla, aniž bych očekávala, že to zde najdu (*zase se zasměje*). Beru to tak jak říká mé životní krédo, že nic není náhoda.

5. Změnil se nějak od počátku Vašeho působení zde, pohled na tuto práci? Ze začátku to bylo převážně více strachu a obav, momentálně chodím do práce ráda a naplňuje mě tato práce. Obavy z čeho? No, jak říkám měla jsem pouze zkušenosti s dospělými, převážně staršími lidmi. Obávala jsem se, že s tou mladou rozjívenou generací nebudu umět komunikovat. A hlavně brala jsem to jako přestupní stanici, zkušenost, řešení momentální situace. Přistupovala jsem k tomu, že to by zvládl každý i bez potřebného vzdělání. Dnes, i po tak krátké době jsem pochopila, že tato práce je náročná, zodpovědná a má smysl. Požadavky na vzdělání jsou oprávněné, ale víc než jakákoli škola nebo samostudium je podle mě důležité, aby ji vykonával člověk, který už má něco odžito. Ono je stará známá pravda, že zkušenost je sice sdělitelná, ale je nepřenositelná. Jinými slovy, můžete druhému dlouze vysvětlovat co z vlastní zkušenosti znáte, ale pokud to nezažije sám, úplně tomu neporozumí. Avšak pokud naslouchá a je hlavně ochoten naslouchat, tak je na svou zkušenost připraven. Takže abych odpověděla na Vaši otázku pohled se změnil diametrálně a troufám si říci, že tato práce není pro každého. A rozhodně to není o hraní Člověče nezlob se. (*smích*).

6. Myslíte, že působením tohoto zařízení, respektive působením lidského faktoru, tedy Vás, je možné změnit život Vašich uživatelů?

Myslím si, že rozhodně Ano. Víte sem docházejí většinou děti s horším rodinným zázemím. A přicházejí ve věku, kdy se jejich osobnost dotváří a formuje. Ze své dosavadní krátké zkušenosti, ale i od kolegů, vím, že proti sobě máme děti, které se doma potýkají s nezajmem

svého okolí, nedostatkem času, rodiče často řeší existenční problémy. Děti z takových rodin pak mají určitou nálepku a je těžké zapadnout do kolektivu. Nemají potřebnou motivaci ani vzor a tím pádem je ani škola moc nezajímá. V tomto nezralém věku si nedokážou uvědomit, že vzdělání a práce na sobě samém je to jediné co je z jejich prostředí může dostat. Rodina a zázemí jaké vytváří, nás hodně ovlivňuje. Dětství a dospívání a s ním spojené zážitky ovlivňují náš dospělý život, hodnoty, jaké uznáváme a přesvědčení, která máme. Děti, které sem docházejí mají často narušené přesvědčení o tom, kdo jsou, jací jsou ostatní a jaký je okolní svět. A my bychom zde měli být od toho, abychom nahradili nebo doplnili chybějící články. To znamená být tím, kdo je utvrdí v tom, že mají svou hodnotu a schopnosti, které by měli dále rozvíjet a zdokonalovat, že ostatní nejsou jejich nepřátelé, ale mohou některým lidem věřit a říci si o pomoc a v neposlední řadě, že svět může být krásným místem, a ne bojištěm plným střetů a zápasů.

7. Čeho je nutné se při výkonu této práce vyvarovat?

Nechat si své myšlenky a názory na uživatele spíše pro sebe, nebýt k nim příliš upřímně otevření. **Mám tomu rozumět, že s uživateli neřeknete, co si o něm myslíte nebo o jeho chování, abyste ho neranili?** Ano i ne. Mluví s nimi otevřeně, aby dokázali sdělit z čeho mají strach, proč jsou smutní a co jim naopak dělá radost. Nebo i například co u nich vyvolává hněv a jak s ním pracovat. Někdy je samozřejmě i zkušený pracovník zaskočen chováním uživatele nebo jeho životní situací. Ale nesmí to dát najevo. A také si myslím, že je nezbytné oprostít se od předsudků. Ono asi každý nějaké má, ale je dobré vědět a uvědomovat si, že je má a pracovat s nimi. Také je nutné se uživatelů neštítit. Ano použiji doslova toto slovo, ale je to tak. A ještě mně napadá nesrovnávat tuto generaci s předchozími. Za nás tohle nebylo, to by ti neprošlo. Teď je teď a musíme to tak uchopit. Změnila se doba i lidé.

8. A naopak jakými kompetencemi a osobnostními rysy mu disponovat člověk, který se rozhodne pro tuto práci a aby ji vykonával kvalitně?

Měl by to být chápavý člověk, komunikativní, umět si poradit v krizových situacích. A jak již jsem zmínila, každý člověk má v sobě nějaké předsudky, bloky. Je třeba, aby člověk, který se zabývá sociální prací se od těchto předsudků dokázal oprostít, uměl s nimi pracovat. Uměl si je přiznat a zacházet s nimi. Měl by být flexibilní a umět reagovat na danou situaci. A hlavně by měl dokázat trpělivě naslouchat. Ano i to je dovednost. Naslouchat, získané

informace umět adekvátně zpracovat a najít nejvhodnější řešení. Zde se totiž sice pracuje dle určitých pravidel, ale každý případ je jiný, každý jedinec je odlišný a vyžaduje individuální přístup. Ještě bych ráda zdůraznila jednu velmi důležitou vlastnost nebo rys. Neměl by nikoho soudit, ať už si vyslechne cokoliv, co ho může šokovat, znechutit, měl by si zachovat odstup a hlavně nesoudit. Také by měl být empatický a umět se vcítit. Samozřejmě měl by být dobře vybaven i znalostmi z oblasti pedagogiky, psychologie a sociologie.

9. Máte nějakou centrální koncepci, jak pracovat s problémovou mládeží nebo zde v Uherském Hradišti řešíte přístup k dětem a aktivity zde provozované v rámci Vašeho pracovního kolektivu?

Máme různé. **Například?** No často program přizpůsobujeme aktuální situaci nebo třeba i ročnímu období. Pořádáme různé aktivní hry, besedy, diskuse. Promítáme filmy. Nedávno jsme například promítali dokumentární film od Heleny Třeštíkové „Katka“. Časosběrný dokument o narkomance, která bojuje se svou závislostí od 16 let až dosud. Zde zazněla jedna velká pravda. Hlavní aktérka tam říká, že ji nikdy nic takového nelákalo, ale prostě jí byla droga podána a ona to jen chtěla vyzkoušet. Kdyby věděla, co dokáže závislost a jak rychle nastoupí, nikdy by si tu drogu nevzala. Doslova říká, dnes mají děcka informace a mají možnost se rozhodnout. Takže to pak dlouze rozebíráme, diskutujeme a bavíme se o tom. Kolegové řešili případy krádeží u uživatelů. To řešili formou diskuse, besed i aktivních her. Děti si totiž neuvědomují, co vše jim hrozí a jaké následky pro další život jejich jednání může mít. To jim chceme ukázat. Velkou radost kolegům přineslo, že uživatel, který nebyl chycen se rozhodl po absolvování těchto diskuzí a programů pracovníkům přiznat a požádal je, aby s ním jeden z nich šel zboží vrátit, protože sám se za své chování styděl a potřeboval oporu. To je ten úspěch, který je hmatatelný a viditelný. (*zasní se a usměje se*). No, a ještě připomenu různá školení ohledně problematiky a psychologie našich uživatelů. Ale převážně řešíme tyto přístupy v pracovním kolektivu, jelikož děti známe a víme, jak s nimi zacházet.

10. Co Vám přináší při Vaší práci vnitřní uspokojení?

Přináší mi své vnitřní uspokojení převážně pocit, že můžu někomu pomoci. Nebo někdy jen stačí vyslechnout a dát oporu, vidět radost dětí z různých aktivit. A také to, že můžu svým přístupem a zájmem ovlivnit něčí život. Každý má tu startovací čáru do života jinou. A tyto děti potřebují hodně opory, aby vykročily správným směrem. Uspokojení mně přináší, že

můžu být účastna a že i když to možná v této chvíli neocení, jednou v budoucnu si vzpomenu a řeknou, jsem rád, že vstoupila ve správnou chvíli do mého života. Také to, že mohu někomu věnovat svůj čas. Zkrátka práce s lidmi je sice náročná, ale i povznášející.

11. Jak často jste nuceni reagovat na vnější okolnosti a měnit tak například zavedený program?

Řekla bych, že takové situace můžou nastat, ale zase nám nepřevažují.

12. Které obavy vás při vaší práci nejčastěji tíží?

Zda jsem dostatečně dokázala poradit a pomoci. Také, že má podpora není dostatečná. Že se k některému uživateli nedokážu dostat blíže a zabránit tak vzniku rizikového chování a stylu života. Někdy se obávám, abych dokázala oddělit profesní a osobní rovinu a tolik problémů co slyším a se kterými se musí potýkat tak mladí a bezbranní lidé si přenesu do svého osobního života. Nejvíce syndromů vyhoření se vyskytuje v tak zvaných pomáhajících profesích a práci v nízkoprahovém zařízení řadím mezi pomáhající profese. Více však převažují obavy, že mám možnost nastartovat změnu ve zlomovém věku uživatelů, změnit jejich myšlení a způsob řešení problémových situací a já tu možnost dostatečně nevyužiji, protože třeba neodhadnu hloubku daného problému.

13. Jak zvládáte při větší pracovní, a hlavně psychické zátěži oddělení pracovní a osobní roviny?

Jsem na tuto psychickou zátěž zvyklá z nemocnice, takže tyto situace si zvládám z většiny případů oddělit. Ovšem obavy, že jednou to nezvládnou oddělit tam jsou. Známe ze svého okolí hodně případů, kdy si také myslely, že to mají pevně ve svých rukou, a nakonec musely z dřívě tolik milovaného oboru úplně odejít. Zásadně se v soukromí odmítám o své práci bavit, sportuji, čtu, dělám, co mě baví, ale přiznám se, že když je toho moc, tak o tom sice s nikým nemluví, ale sama nad tím přemýšlím i při výše zmiňovaných činnostech. Je to, ale spíše výjimka než pravidlo.

14. Setkáváte se vy jako pracovníci nebo i vaši uživatelé s podobnými komunitami a využíváte i možnosti terénní práce?

S pár podobnými komunitami jsme v kontaktu. Terénní práce je, ale jen v omezené míře. Terénní práce je dnes využívána spíše ve vyloučených lokalitách, což není případ našeho města. Naše strategie je být otevřený prostor pro všechny, kdo chce ať přijde, ale dobrovolně. Kdo o to nestojí nebo po pár návštěvách zjistí, že mu služba nevyhovuje tak to necháváme na jeho uvážení. Při této práci je důležité pochopit a uvědomit si, že pomáhat proti vůli nepřináší žádný efekt.

15. Vzpomenete si na nejsložitější situaci, se kterou jste se zde setkal?

Myslím, že taková nějak velice složitá situace za tu krátkou dobu, co zde pracuji, nenastala.

16. Vaši uživatelé sem chodí dlouhodobě. Jak zvládáte to, abyste si k některým z nich nevytvořila silné citové pouto?

Musí si člověk umět stanovit hranice a nenechat to zajít do nějakého silného citového pouta. Ačkoli by se mohlo zdát, že by to bylo přínosné je to něco, čeho se člověk, pracovník musí vyvarovat. Dá se tak předcházet zmiňovanému syndromu vyhoření, neboť ať se snažíte sebevíc, ne vždy se život uživatele a jeho konání a další kroky odvíjí dle vašich představ a snah, ale to se člověk pracující v této profesi právě musí naučit přijmout. Samozřejmě je třeba budovat s uživatelem pozitivní vztah založený na důvěře, trpělivosti a toleranci. Citové pouto je však něco od čeho je třeba se oprostit. To je součástí profesionálního přístupu, držet si určitý odstup a nadhled.

17. Jak řešíte, pokud si naopak silné citové pouto, než je obvyklé, vytvoří uživatel k Vám?

Snažím se s ním tuhle situaci probrat a připomenout mu naše osobní hranice mezi sebou. Tady je to mnohdy složitější. Některé z dětí mají často narušenou emocionální vazbu ke svým primárním pečovatelům a v nás vidí jediného dospělého bezpečnou vazbu. Jak říkám, je třeba opět formou otevřené komunikace jim vše vysvětlit, což nevylučuje skutečnost, že vzájemným trávením společného času a zájmu jim ukazujeme pozitivní model blízkých vztahů. Musíme být na to však připraveni a vymezit pevné hranice. V případě nezvládnutí této situace hrozí, že dítě s narušenými vztahy s primárními pečovateli, tedy rodiči, nebo

jedním z nich, si tak utvrdí svůj negativní obraz o světě dospělých. Jak říkám, tato práce přináší hodně radosti, vnitřního uspokojení, ale má i svá úskalí.

18. Zaměřujete se na určitou cílovou skupinu – věkovou. Která věková kategorie Vaše služby nejčastěji vyhledává a proč si myslíte, že tomu tak je?

Nejčastěji nás vyhledává věková skupina 12–16 let. Řekla bych, že tomu tak je, protože to jsou mladiství, co potřebují pomoc se školou, v pubertě, jelikož mají pocit, že je všechno a všichni proti nim. **Ano, tento pocit je pro adolescenty typický?** Ano to je pravda, ale naši uživatelé většinou pocházejí ze sociálně znevýhodněných rodin, ze špatně fungujících nebo přímo afunkčních rodin, tak je tento pocit možná ještě silnější než u jejich vrstevníků.

19. Se kterými problémy se na Vás děti nejčastěji obracejí?

Převážně to jsou běžné problémy se školou, vztahy, návykovými látky nebo alkoholem. Řešíme, ale i ty závažnější jako je domácí násilí, alkoholismus v rodině, složité životní situace. Nebo zkrátka jen přijdou s kamarádem a chtějí u nás trávit volný čas, protože kamarád je tady spokojen. Často také potřebují pomoci se školou.

20. Máte na různé druhy problémů jednotné postupy řešení nebo zkrátka improvizujete a jedná se o vyloženě individuální záležitost?

Většinou se jedná o individuální postup, dle konkrétního problému. Asi nejdůležitější je získat si jejich důvěru. Snažíme se být otevření, naladit se na stejnou vlnu. Osvědčený způsob je také nenucenost. Tak zvaně netlačit na pilu. A asi nejdůležitější v získání si jejich důvěry je zdůraznění naprosté anonymity. Důležité je nikam je netlačit a uvědomit si, že vše má svůj čas, každý se hned neotevře, s tím často bojujeme. Důležité je, aby měl uživatel pocit, že on si chce povídat.

21. Pokud řešíte závažný problém, s kterými institucemi a jakým způsobem spolupracujete?

Dle toho, jaká instituce by v té situaci pomohla.

22. Do jaké míry a jak aktivně se do řešení problémů svých dětí zapojují jejich rodiny?

Spíše výjimečně. **Nemají zájem?** I to je ten důvod, ale my jsme sociální služba pro určitou věkovou kategorii, s nimi pracujeme, na ně zaměřujeme pozornost. S rodiči nespolupracujeme. Od toho je tady škola nebo jiné instituce. Samozřejmě pokud se na nás rodič nebo opatrovatel obrátí, tak s ním komunikujeme. To ne, že ne, ale aktivně je my z naší strany nekontaktujeme.

23. V případě nezájmu rodiny podílet se na vyřešení nebo zmírnění problémů svých dětí, vyvíjíte nějaký tlak nebo aktivitu k zaktivizování jejich zájmu?

Ne. My se zaměřujeme výhradně na zaktivizování uživatele. Pomáhat mu v procesu osamostatňování je takový cíl naší dobře odvedené práce. Zkrátka veškerou energii věnujeme uživatelům a vytváření prostoru, ve kterém by se cítili bezpečně, nenuceně a ve kterém budou vstřebávat naše rady, jak předejít některým problémům, rizikům, svodům a pokud už se s nimi náhodou potýkají, jak jim čelit a jak se s nimi vyrovnat.

24. Čím nejvíce, z Vašeho pohledu a zkušeností, trpí současná mladá generace a jak se to na ní projevuje?

Dle mého pohledu dnešní mladá generace se hodně nechá ovlivňovat okolím a internetem, tedy se řídí různými trendy, už jako náctiletí začínají zkoušet alkohol, návykové látky a tak podobně. Sociální sítě vnímám jako velké zlo. Je to umělý svět, kde pro upřímnost není velký prostor a mladá nezralá osobnost tomu lehce podlehne. Je tam předváděna fikce, která má k realitě daleko. Mnoho mladých dnes trpí psychickými problémy a tento kybersvět k tomu nemalým způsobem přispívá. Mezi lidmi se začíná vytrácet normální komunikace. Přesycenost informací, nepřehlednost, dostupnost návykových látek, snaha vyrovnat se různým idolům z internetu, to vše zatěžuje mladé a vyvíjí velký tlak na jejich křehkou psychiku.

25. Můžete shrnout, neboť vím, že děti k vám převážně docházejí opakovaně a dlouhodobě, zda se jejich problémy daří řešit? Pozorujete u nich posun k lepšímu, stabilizování situace nebo necht' problémy řešit a strkat raději hlavu do písku?

Záleží na různých uživatelích. Kdo chce a spolupracuje určitě posun k lepšímu. Naši uživatelé, jak jsem již uvedla pocházejí z ekonomicky slabších rodin, které nefungují, jak by

měly. V takových rodinách pozorujeme, že není kladen velký důraz a požadavky na vzdělání dětí. Snažíme se jim vstřípnit realitu, že s dobrým vzděláním mají větší šanci na získání lepší práce, na udržení si určitého statusu. Snažíme se děti naučit, že je pro život velmi důležité mít vedle sebe někoho komu mohou důvěřovat, sdílet s ním problémy, ale aby to nedělali s neznámými lidmi po internetu. Jak je to nebezpečné jim stále zdůrazňujeme. Dále, že odkládat věci a neřešit je podle závažnosti může přinést ještě závažnější problém. Takže nasloucháme, varujeme, poradíme, snažíme se ke každému najít cestu podle jeho vlastností a chování, které máme vyzorované. U někoho se to podaří u někoho ne. Někdo udělá velký posun, jiného naše obavy začnou obtěžovat a třeba přeruší kontakt, na čas nebo už se prostě nevrátí. Naše úsilí je jednotné a stejné, ale každý případ je jiný. A kdo chce se posunout, zlepšit svou situaci, tomu se budeme ze všech sil snažit být nápomocní, kdo nechce, tak se snažíme, ale nelámeme přes koleno. Tak to prostě je a musíme to tak přijmout.

26. Jak se bráníte například syndromu vyhoření nebo přenášení množství problémů, které denně slyšíte a řešíte, do svého osobního života?

Snažím se dělat úplně jinou aktivitu po práci a nepřemýšlet nad tím mimo pracovní dobu, příliš si netvořit silné osobní pouto k uživatelům, a případně to rozebrat se spolupracovníky. Někdy je to těžké a myslím na situaci některých uživatelů i doma, ale je třeba s tím pracovat a musí to mít určité hranice.

27. Jak si děti nejčastěji řeknou o podporu a pomoc? Převládá spíše otevřený hovor nebo musíte hledat a číst mezi řádky?

Je to individuální, jsou uživatelé, co přijdou a vedou otevřený rozhovor. A naopak jsou uživatelé, co sami si ani moc neřeknou, že potřebují pomoc nebo naši podporu. S takovými je to dlouhodobější proces. A my to respektujeme. Projevujeme zájem, jsme upřímní, snažíme se o společně strávený čas a zážitky. Zážitky pomáhají vytvářet vazby. Je to velice křehká záležitost. A je nám jasné a umíme přijmout i to, že důvěru můžeme nadobro ztratit a oni se nám nikdy neotevrou. Ne všechno, co pro uživatele děláme oni vyhodnotí jako věc, která je v jejich prospěch.

28. Máte nějaký osvědčený a zavedený způsob, aktivitu nebo program, jak předcházet vzniku rizikového chování?

Pořádáme různé preventivní besedy, které slouží jako prevence vzniku tohoto chování. Je důležité zmínit, že jakési preventivní působení obsahuje téměř každý rozhovor s uživateli. Preventivně působí taktéž naše zařízení, neboť zde platí určitá pravidla, která zajišťují bezpečné prostředí a jisté hranice. V zařízení máme také zavedeny nástěnky a letáčky obsahující preventivní informace. Nejvíce se zaměřujeme na informace o závislostech všeho druhu, o bezpečném sexu, násilí, šikaně.

29. Máte nějaké statistické údaje nebo vyhodnocení, zda vaše zařízení funguje více jako preventivní prvek a zabraňuje vzniku rizikového chování nebo fungujete spíše jako řešitel již vzniklých a probíhajících projevů rizikového chování?

Spíše pozorujeme tyto situace nebo teda snažíme se preventivně působit. **Co považujete za významné preventivní působení?** Uživatelům se snažíme naslouchat, vnímat jejich potřeby, vcítit se do situace v jejich životě, se kterou se ze všech sil snaží vyrovnat a vypořádat. Nasloucháme problémům a reagujeme na tyto opakující se jevy tím, že podle nich uspořádáváme preventivní programy tak, aby zahrnovaly pojednání o dané problematice a následném navrnutí alternativního přístupu k ní. Například aktuální je téma závislostí nebo problematika šikany a kyberšikany. Na tato témata tedy uděláme program, ve kterém dostanou uživatelé prostor vyjádřit se. Co pro ně tato problematika znamená, jak a kde se s ní setkávají, a především jak se proti ní brání.

30. [REDAKCE] (otázka obsahuje název zařízení) má za sebou více jak čtvrtstoletí činnosti. Jak hodnotíte jeho působení v současné době? Jak moc se odklonil od své původní koncepce, respektive smyslu a účelu proč tato zařízení v devadesátých letech vznikla?

Tuto otázku nemůžu zcela odpovědět, jelikož nemám představu, jak v té době fungovaly nízkoprahové zařízení a ani toto zařízení.

31. Doba se změnila a mění se i potřeby a problémy dětí a mladistvých. Co se dle Vašeho názoru podařilo a co je naopak třeba ještě inovovat a vylepšit?

Můj názor je, že dříve děti a mladiství byli vedeni úplně jinak od rodičů, neměli tak snadný přístup k návykovým látkám či alkoholu, v dnešní době je tomu naopak. A s tím se

samozřejmě i mění jejich chování a výchova, jelikož spousta nezletilých otěhotní a neví, jak správně vychovávat dítě. Mají více informací o rizicích, ale také je pro ně vše dostupnější. Takže to riziko je možná větší. Já myslím, že je třeba si uvědomit, že doba se v posledních letech hodně změnila a změnily se i děti. Dnes děti nezaujme zábava a aktivity, které naplňovaly jejich rodiče. Chtějí být stále online a dívat se do mobilu, což často dovádí k nepřičetnosti starší generaci. Abychom těmto dětem porozuměli, je třeba dle mého názoru se jim přizpůsobit a nesrovnávat, za nás tohle nebylo, to by ti neprošlo. U nás to vnímáme o to silněji, neboť jsme asi jediné zařízení, kterému jeho klienti odrůstají. Takže pořád musíme vymýšlet něco co je zaujme. Aby se nenudily, neboť když se dítě nudí vymýšlí ptákoviny. (*smích*). Já i moji kolegové chápeme, že abychom o jejich přízeň nepřišli, musíme dbát na jejich potřeby. Tedy na to, že hraní s konzolou nebo sledování Instagramu je to co je baví a naplňuje. A nenápadně se je na nějaký čas snažíme odlákat od tohoto světa. Být alespoň na chvíli off-line a poznat, že i tento prostor jim může přinést hezké zážitky. Takže vylepšit je dle mého názoru asi to, abychom přestali srovnávat jejich svět dětství a dospívání s tím naším a snažili se k nim najít cestu. Když přijmeme to jejich, oni pak budou přijímat to naše daleko lépe a otevřeněji.